

www.e-rara.ch

**Expositiones sive declarationes omnium titulorum iuris tam civilis
quam canonici**

Brant, Sebastian

[Basel], Anno 1514

Universitätsbibliothek Basel

Persistent Link: <https://doi.org/10.3931/e-rara-496>

[Iustiniani codex]

---

www.e-rara.ch

Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelinformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]

de le. 7 se. con. l. neg: 7. l. nō pnt: et alibi: q̄ plura sint negocia q̄ vocabula
 s̄. de prescrip. ver. l. natura.

De regulis iuris.

Uniuerso sp̄aliter om̄i iure h̄torio 7 ciuili p̄ titulos diuersos tractādē de
 p̄ionis/rebus/actiōib⁹: i quibus om̄e ius cōsistit: vt. s̄. de sta. ho. l. i. nūc q̄
 nerales diffinitiones siue traditiones annexemus. Nec em̄ nouū est vt q̄
 busdā specialiter enumeratis: generalis q̄dā subijciat clausula q̄ oia cōpre
 hendat: vt. s̄. ad. l. a quil. l. si seru⁹ seruū. s̄. in q̄t. lex. Est aut̄ regula multoꝝ si/
 miliū collectio s̄m grāmaticos: vel est que rē q̄ est breuiter enarrat. Et dici

Regula tur regula: qz regit: normā recte viuēdi p̄bet: inde regularis quasi recte vi
 uēs/vel sub regula viuēs. Dicif etiā regula: eo q̄ recte ducit: nec alioꝝ sum

Perfius trahit. **Perf.** Apposita in totos ostēdit regula mores. Est em̄ regula re/
 citudinis vel certitudinis forma: p̄ quā septoꝝ nouit modū recte scribēdi:
 7 sectoꝝ modū recte secandi: et sic de silibus. Ita p̄ regulas modū recte iu/
 dicandi cognoscimus. iij. dist. regula/ quasi regulariter vera: Quis patiaf

Per q̄ d̄ba **ostituntur** **regula** **officium** **regule**
 regula p̄ verba: que de sua natura omnia cōprehēdūt: vt sūt vniuersalia af/
 firmatiua 7 negatiua. Item p̄ verba negatiua 7 indefinita: que equipollent
 vniuersali. C. de here. ven. l. vl. Officiū regule est plures similes casus si/
 mul iūgere clauo rōnis: infra. e. l. i. ibi quasi caule cōiūctio ē 7 7. Et solet di
 ci q̄ p̄ regulā nō statuit ius: sed ex iure sumit regula: 7 ideo pprie loquēdo
 dici debuisset nō de regulis iuris/ sed de iure regularū. Allegat tñ regula
 p̄ iure: nō taz ex origine q̄ ex forma: 7 potioꝝ est ius causa pro quo facit re/
 gula: habet em̄ aduersariis necesse ostēdere rationes: quare in illo casu re/
 gula nō loquit: vt dicit glo. eo. ti. li. vi. sup rubro. Quid aut̄ sit ius 7 vñ di/
 cat: dictū est. s̄. de iust. 7 iur. Et sumit hic p̄ nro iure. l. ciuili/ nō canonico.

Expliciunt Tituli Digestorum.

Incipiunt Tituli Codicis.

Liber iste secundus ex principa-

L

libus legū volumib⁹ codex diui Justiniani d̄: 7 ceteroꝝ d̄bin
 .i. p̄ eminētā vel p̄ anatomaſiā. i. vice ppriū nois codex apel
 lat. Sicut se habet vrbis 7 poete aplice vocabulū: vt insti.
 de iur. na. s̄. sed q̄tiens: 7 forte ideo: qz codex d̄ a cogendo.

Cogere em̄ vel impare ppriū est impatoꝝ: vt ei⁹ nomē denotať/ cui⁹ ē hic
 liber. Et hec est h̄cipua legis p̄tus. ff. de leg. 7 se. cō. l. legis. Vel d̄ a cogē

Justinia **nuo**
 do. l. cōponēdo vel cōgregādo: sicut fructus dicunt cogi. ff. de peti. here. l.
 a p̄fe. s̄. vl. Vergili⁹. **Pytire** cogē pee⁹. Justiniani d̄ ad differētā triū vete
 rū codicū: Hermogeniani/ gregoriani/ 7 theodosiani: de quib⁹. j. Nā intē/
 tio d̄ni Justiniani est: ex illis trib⁹ codicib⁹ 7 extrauagantib⁹ cōstitutionibus
 hūc codicē cōponere. Finis aut̄ siue vtilitas sūma est: qz h̄ ope plecto facili
 mō erit accessus ad tutioꝝ causaz diffinitioꝝ: 7 qz ex h̄ nouo codice resul
 tahit recitatio diualū p̄stitutionū: 7 qz nō ē op⁹ maxima mole pecuniarū.

In nomine d̄ni nostri Iesu christi: d̄ni Justiniani sacra/
 tissimi p̄ncipis p̄petui angusti repetitē p̄lationes Codicis
 libri primi cōstitutio p̄ma de nouo codice faciēdo.

Codiciſ

Impator tractaturus de ius. & iur. p̄mittit tres p̄stitutiones q̄ vice obtinent p̄m̄ij. In q̄b^o auditorē benivolū/ docilē & autenticā reddit. Et in hac p̄ma p̄stitutione imperat/ vetat/ p̄mittit/ punit: q̄ q̄tuor sunt legis p̄tutes. ff. de leg. & se. cō. l. legis. Impat eū decē philoſophis. i. viris prudētib^o committit: vt codicē cōponat: vt. j. e. s. ideoq; ad b: vsq; illuc: ita tñ zc. Permittit additionem/ detractionem/ mutationē vt ibi/ adūcientes zc. Etat ex alio codice recitationē fieri: vt in fi. l. punit: vt. j. l. pr. s. falsi. Docet etiaz q̄ ip̄e sit aggressus: cū tradat hęc necessario corrigēda esse zc. & ita quodā mō suū opus cōmendat.

Rou^o co/
des factus

De iustiniāno codice cōfirmādo.

Supior p̄stitutio facta fuit/ nondū cōposito h̄ codice: hęc autē cū iaz erat cōplet^o: vt p̄baſ. j. e. l. s. iſdē prudētib^o: z iō ponit in rubrica de iustiniāno codice p̄firmādo: qz antiquū codicē reiecit/ z hūc cōfirmat. In p̄ncipio autē hui^o p̄stitutionis cōmēdat vtilitatē sui opis p̄bando: q̄liter ad rem publicāz spectat. Sc̄do mādātū certis p̄sonis repit iniunctū: z eoz studiū compo/ bar. Tertio tradit de vi legū: z adijcit d̄ pena allegatiū illicitas leges. Circa cōpilationē autē libroz legalū colligi potest/ qz decem fuerūt cōposito res p̄imi codicis iustiniāni: vt. s. in cōsti. p̄ma: sicut etiam decem viri fuerūt in petendis tabulis. ff. de ori. iur. l. ij. s. exactis. z. vj. di. c. fuerūt. Item tres in insti. vt in pg. eiusdē. s. cūq; hoc deo: z. xv. in cōpilationē digestoz: vt in insti. in pg. s. q̄s ex oib^o. z. j. de ve. iur. enu. l. ij. s. q̄ oia. Item quinq; in cōpilationē noui codicis. j. ti. pr. Ita dicit glo. s. in consti. j.

Cōposito
codice

De emēdatiōe codicis iustiniāni: z secunda eius editione.

Hęc p̄stitutio q̄tuor p̄tinet p̄tes. Primo em̄ dicit q̄lit curat compone re leges ad negocia dirimēda. Q̄d p̄tz: qz iā fecit codicē/ z p̄firmavit eū dē. Sc̄do dicit qz post p̄dictū codicē factū/ fecit ip̄e multas cōstitutiones: corrigēs/ z imutās leges de his q̄ erāt in codice: q̄ p̄stitutiones cū nō eēt in corpe codicē: mādavit q̄busdā sapiētib^o/ vt p̄mū codicē dissoluāt: z istas iterferāt z alias imutēt vt eis videbit: z sic nouū librū faciāt. Tertio dicit h̄ eē factū z iō mādāt eū seruari: z nullā aliā impatoris legem nisi de nouo faciet. Si autē aliqd fuerit scribi necessariū ī speciali libro: nouellaz noīe assignabitur. Quarto z vltimo mittit eū senatorib^o p̄stātinopolitanis.

De sūma trinitate z fide catholica: vt nemo de ea publice cōtendere audeat/ aut disputare.

fides ca/
tholica.

Iustiniān^o eq̄tat/ iusticięz statuta in q̄situr^o p̄mittit de sūma trinitate: a q̄ iusticia sic ex ei^o diffinitōe p̄tz/ ducit originē: z ois eq̄tas splēdescet in lu/ cē: z qz sup sūma. i. in genū b̄ndicta trinitate/ n̄ra fides q̄ d̄: catholica. i. vni/ uersal^o p̄sistit: iō de ea ponit. Vel qz tractatur^o est de iusticia: de ei^o p̄te p̄ci/ pua p̄us exordit. i. de religiōe. Religiōis autē est p̄ncipiū fides/ cū oē qd nō ex fide sit p̄ctū: eī de p̄sep. c. fi. z. xviii. q. j. c. j. z n̄ra reparatio a fide sup̄sit exordit: z nil boni possit sup̄dificari/ vbi fidei deficit fundamētū. j. q. j. c. j. paul^o. Itō iustiniān^o sui opis posuit sūmā trinitatē z fidei catholice fūdamē/ tū: vt dicit glo. hic sup rubro: de q̄ qz publice tractari sepe nō expedit: sup̄o n̄t vt nemo de ea zc. Et d̄: sūma/ qz maior: imo maxima est oim rez: vt pote cū ab ea tāq; a p̄ma causa oia p̄cedūt. j. de ve. iur. enu. l. j. circa p̄n. Trini/ tas d̄: p̄ter p̄sonas q̄ in diuinitate cōsistūt: vt em̄ ali^o est p̄r/ alius filius/ ali/ us sp̄s sanctus: ita alia est p̄sona patris/ alia filij/ alia sp̄s sancti: nō tñ tres

Sūmma
trinitas.

dij; sed vnus tm̄ deus: nec tres triū psonaz substantie/ sed vna tm̄: q̄ greco vocabulo vsion .i. indiuisa substantia dicitur: vt. s̄. c. l. ij. Est itaq; vt iā dictū ē/ trinitas in psonis: vnitas i substantia/ deitate/ essentia/ maiestate/ glia/ eternitate/ imensitate/ incommutabilitate/ omnipotentia: cui laus/ honor/ virtus/ et magnificencia p̄ infinita seculoz secula. Fides aut̄ quāq; ponit̄ p̄ pmissio: vt insti. de re. diu. s̄. v̄dite. Quāq; dicit̄ p̄positū siue mētis intētio in cōtractu vel ex/ tra cōtractū adhibita: vel si fuerit in re alteri cōtrahētis vel nō cōtrahētis adhibita ad eū decipiendū: vel vt ei p̄iudicet̄ dicit̄ mala fides seu intētio. Le/ terū si fuerit vt tibi cōsulas/ nec quēq; salias: dicit̄ bona fides credulitas: et in hac significatiōe sumit̄ hic. Cū ap̄ls: fides est substantia rerū sperandarū ar/ gumētū nō apparentiū. Et intellige credulitas nō cuiuslibet rei/ sed circa trinitatē: et ea q̄ salutis sunt eterne. Et dicit̄ fides ideo qz fiet: oīno em̄ futurū est

fides

fides

**Bene cre
dentes.**

**Bene cre
dentes.**

ecclesia

quod sperat. Vel dicit̄ a fides/ q̄ grece chorde dicit̄. Sicut em̄ cythara chorde/ p̄so nare debet ad p̄ficiendā melodiā: ita et in̄ amicos animi: ita ad deū et cū deo peccata n̄ra et corda p̄sonare et q̄drare debēt ad p̄stituendā cōsonantiā salu/ tiferā et celestē harmoniā. Dicit̄ aut̄ catholica. i. vniuersalis et vbiq; porre/ cta. Cū dicit̄ in regio poemate: In oēm terrā exiuit et c. Hinc et impator hic: cū cros p̄p̄os inq̄t et c. Quē aut̄ sit fides catholica: et qd̄ d̄ indiuidua trinita te ac incarnatiōe vbi credere debeat: altior est materia/ q̄ p̄sens hoc opu sculū vel cape/ vel p̄fessio n̄ra explicare queat. Credim⁹ aut̄ auctoritatem ap̄loz et euāgelistaz/ ceterozūq; ecclie dei fundatoz. Itē p̄cilioz q̄tuoz: ni/ ceni/ cōstantinopolitani/ calcedoni/ et ephesini: vt. j. e. l. cūctos: et l. victoz. s̄. suscipim⁹. Bene aut̄ credētes multis p̄gnis afficiunt̄: q̄ explicant̄. j. de here. et ma. l. j. ij. et l. qm̄. Sed et qd̄ā ponūt̄. j. e. l. j. s̄. reliq̄s. et l. null⁹. s̄. sci/ ant. et s̄. q̄ d̄o. Bene credētes p̄mio vite eterne afficiunt̄: si tñ aq̄ et spū rena ti: et tabulā p̄nitētiē post naufragiū p̄cti arripuerint: vt. j. l. j. s̄. hanc.

De sacrosanctis ecclesijs: et de rebus et priuilegijs earum.
Quia mater fidei et religionis est ecclia: vt. j. e. iudem⁹. ij. in fi. j. r̄iso: id̄ de sacrosan. ec. pont. Cui ecclie op⁹ est reb⁹ tā diuino cultui/ q̄ p̄sonaz ibi dē deseruētū vsui supeditatib⁹. Si qd̄ res sūt necessariē his q̄ in eccliejs obsecrāt diuinis mysterijs. Qui em̄ altario seruit/ de altari etiam viuere debet/ p̄m aplm̄. Id̄ subiūgit de reb⁹. In q̄b⁹ qm̄ ecclie multis gaudēt p̄ui/ legijs ear adductis: de p̄. Ecclia aut̄ multē modis dicit̄. Aliq̄ qz loc⁹ p̄secrat⁹ parietib⁹ circūdat⁹: vbi p̄sueuerūt deū timētes p̄ctoz veniā postulare: vt in aut̄. vt lice. m̄fi et auig. s̄. qz d̄o cōpiunt̄. Et in hac significatiōe sortit̄ p̄uile gia multa: et est vnā: qz nō cōcedit̄ hūanis corpibus/ vt ibi sepeliant̄: vel vt mozent̄ in choro cū cleric. j. e. l. nemo. Et alia duo notant̄ in defensiōe su/ gientū et q̄ere orantiū: vt. j. de his q̄ ad ec. p̄su. l. pe. et vl. Et vnū in auctoz/ tate quā manumissioi p̄stat q̄ si ip̄a sit corā iudice facta: vt. j. de his q̄ in ecc. manu. l. ij. Et aliud i p̄hibita habitatiōe: vt. j. deinde. et cel. l. in synagoga. Sequēs in p̄hibita oīno ei⁹ alienatiōe: etiā si monachi fame p̄irent: vt in aut̄. de alie. et rimph. s̄. et qm̄. Sedo est ecclia oīm fidelīū collectio. Et in hac significatiōe multa sortunt̄ p̄uilegia circa dignitates: q̄ denegant̄ here ticijs: et p̄cedunt̄ fidelib⁹. j. de epi. au. l. nemo. et l. iudem⁹: et in aut̄. iusturā. qd̄ p̄stat ab his q̄ ad. Tertio dicit̄ ecclia p̄sona cōstituta ad seruitūdē deo: vel collectio p̄sonaz pluriū ad idē destinata. Et in hac significatiōe multa sor

Codicis

fiunt privilegia. j. e. l. pe. z vl. z. j. e. l. j. z de here. insti. l. collegium.

**De episcopis z clericis orphanotrophijs / z renodochijs /
ptochotrophijs / z assiterijs / z monachis / z privilegijs eozũ
z castrensi peculio: z de redimendis captiuis: et de nuptijs
clericorum veteris seu permissis.**

**Inter clericos eps maiorẽ obrinet gradũ. Est em̄ episcopatº culmẽ di-
gnitatũ: vt dicit glo. in. c. ij. de p̄b. li. vj. Et dicit eps ab epi qd̄ est supra: z sco-
pos qd̄ ẽ speculatio. Itaq; inspector vel supintẽdẽs dici p̄t. viij. q. j. q̄ epi
scopatũ. z. xj. di. clericos. Habet em̄ supintendere circa clericos z circa oẽs
subditos. xvj. q. vij. oẽs basilice. Sic z i archiepo z p̄iarcha: vt in aut. e. ti
tu. s. sc̄ssimus. z. s. vt aut ois. Un̄ z p̄t dici in eminẽti specula exemplo re-
ctoris puincie p̄stitutº: vt. j. de p̄. car. l. j. Clericº aut̄ dicitur a clericos qd̄ ẽ soz: **Ep̄us**
q; in sortẽ dñi electi sunt. c. cũ sm̄ aplm. de p̄b. z di. c. clericos. **Doz officiũ ẽ**
vt deo seruiat / sua distribuãt / ludis se nõ imisceãt / nec spectaculis: non fide-
iussionibº p̄ publicis tributz: vel p̄ditionibº alienaz possessionũ: nec curato-
res vel pcuratores litiã: nõ passim tutelẽ imisceãt. j. e. l. ij. z. l. decernimº: z
in aut. e. ti. s. p̄byteros. In castrensi peculio clericoz distinguit ep̄s ab alijs **Clericº**
clericis. Nã ep̄s b̄po q̄ ep̄s est / sui iuris ẽ: sic z in multis alijs dignitatibº
est: vt in aut. p̄ti. q̄ de dig. s. pe. z antepe. z id nõ dicitur h̄e peculiu: vt. j. de in-
offi. test. l. vl. Sz p̄rimoniu vel res suas p̄pas: in q̄bº licet ei testari si p̄ba-
tũ fuerit eũ habuisse ante ep̄atũ / vel post ep̄atũ: iure tñ cognatiõis vsq; ad
quartũ gradũ. Ceterę aut̄ res reseruantur dominio ecclie. Presbyter aut̄ vel
q̄s clericº b̄n p̄t esse in parentũ p̄tate: z res ad se p̄tinẽtes habet in q̄si ca-
strensi peculio: vt z testari possint in eis: ita tñ vt parẽtes eoz legitimã fe-
rãt: vt in aut. e. ti. s. p̄byteros aut̄. Redemptio aut̄ captiuoz p̄ que fieri debe-
at: z q̄liter habet. j. e. nulli: z in aut. de ecclie. e. ti. s. si q̄s aut̄. Qui aut̄ cleri-
ci nuptias h̄ere p̄t: habet in aut. de mona. s. qd̄ fieri: z in aut. quo. opoz.
ep̄os. s. neq; aut̄: z de nup. s. sed z si q̄s: z extra q̄ cle. vel vo. p. to. Cõuersa-
tio aut̄ mulier oimodo est interdicta ep̄is z monachis: alioqñ ep̄s priuat
ep̄atu. Presbyteri aut̄ z diaconi z subdiaconi cũ eis p̄sonis q̄ effugiãt oẽm
suspensionẽ: vt cũ matribº z sorozibº cõuersari p̄t: vt in aut. e. titu. s. p̄byte-
ros: z quod opoz. mona. viuere. s. nõ ingredient: de hoc de coha. cle. z mul.
Orphanotrophij sunt receptatores pueroz ambobº parẽtibº orbatozuz. **Orphano-
trophij**
Ptochotrophij sunt gubernatores paupey infantuz. Ptochotrophij sunt **Pepho-
trophij**
paupey sustentatores. Assiterie aut̄ sunt femine debiliũ sustentatrices. Ne-
non locus est vbi paupey pegrini recipiant. Hierocuniu est locº vbi se-
nes z valitudinarij z ppter senectutẽ tñ infirmi hoies curant: glo. in. c. tri-
butũ. s. sancimº. xvij. q. vij. hinc dicit glo. in. c. iij. de reli. do. ponit i bepho-
hieron / orpho / ptochoz renon. Infirmº vetulº / puer / orphanº z pegrinº. **Ptocho-
trophij**
Assiterie.
Hierocuniu.**

**De episcopali audietia: z de diuersis capitulis que ad ius
curamz z reuerentiã p̄tinent pontificalem.**

Ep̄alis audietia est iuridictio ipsi ep̄i / quã habet in suos clericos: qñq; **Ep̄alis
ex necessitate: vt si clericº pueniat ciuilitẽr vlº p̄ crimine eccliaſtico: vt in aut. **audietis**
de mād. p̄n. s. si nõ canonicũ. z in. c. si q̄s cõtra. de fo. cõp. Qñq; ex volũta-
te: vt. j. e. si quis ex consensu. s. de causa pecuniaria / non criminali: vt. ff. de
arb. l. non distinguemus. s. itẽ iul. z hoc cũ eligit vt arbiter. Sed z vt iudex**

Codicis

ne pedibus cōculcet. Qui posuerit vel positū nō leuauerit/grauiſſima pe-
na mulctat: quā mortē interpretamur. ff. de pg. l. vl. z. j. e. l. j. de adoratione
crucis habet de cō. dist. iij. crucis. z in. c. si canonici. §. si. li. vj. z in cle. vna.
de sum. tri.

De iudeis z celicolis.

Iudei anteq̄ dñm nr̄m crucifigerēt nō grauabant: imo p̄uilegijs gaude-
bāt: z p̄pls peculiariter vel specialis dñi dicebant. Dicti em̄ erāt iudei quasi
deū vidētes s̄m interpretationē Jo. an. sup rubro. c. j. e. ti. Vel dicūt a iuda:
qz illa trib⁹ erat p̄stantior ceteris: archi. lvi. di. dñs. Postea aut̄ pdiderunt
p̄uilegia sua ex delicto. j. e. l. iussio. Ita z nō in merito de eis dictū sit: **D**ō cū
i honore eēt/ñ itellerit. i. itelligē noluit: reputat⁹ ē iumētis ispiētib⁹: z sitis
illis fact⁹. Iudei em̄ vt Plin⁹ li. xiiij. na. his. scribit: gēs est p̄tūmelia numi/
nū insignis. Et id ab oib⁹ dignitatib⁹ z officijs publicis iter christianos re/
pellunt. j. e. l. vl. Celicole aut̄ dicunt q̄ cglū q̄si deū colūt: vel celi planetas
scz solē/lunā/vel stellas. Et hi lz christiani sint/ceteroz tñ hereticoz p̄nam
patiūt: nisi respiscāt z ad uenerationē christiā p̄uertant: q̄cqd em̄ a fide
christiana discrepat/legi christiane p̄riū est. j. e. l. celicolaruz: hi z planetiste
appellant. **M**e christiānū mancipiū hereticus vel pagan⁹ vel
iudeus habeat vel possideat vel circūcidat.

Plane
tiste

Mancipiū christiānū. i. seru⁹ ab heretico/pagano vl iudeo possideri nō
debet: siue erat christiānū tpe emptiōis/siue post emptiōnē fuerit factum
christiānuz/vel desiderat fieri. Debet em̄ iude⁹ istud venale exhibere infra
mensem: z iusta cōditioe vendere: nō ampli⁹. xij. solidis. i. aureis: q̄ si p̄nitio
se id retinere cōtendit: z mācipiū z p̄ciū pdit. l. j. z. ij. de iudeis. extra. et. §.
de epi. z cle. l. vl. z. j. e. l. j. in fi. Itē iponiē capitalis pena heretico h̄pso q̄
habuit: vt. j. e. l. j. vel circūciderit: vt ibi: de hoc. liiij. dist. fraternitatem.

Mācipiū
christiānū

De paganis z templis z sacrificijs eorum.

Pagani. i. saraceni dicunt q̄ deos innumeros deasq̄/immo demones co-
lūt z adorāt. Et dicit⁹ est pagan⁹. i. villan⁹: h̄ est in villa nat⁹: nā cū iuxta fon-
tē q̄ greci p̄gi d̄r villa fieri p̄suerit: deductū est vocabulū pagan⁹. i. villa/
nus. Iuuenē. cui⁹ falsū p̄ducere testē p̄ paganū possis. Et Persi⁹. Ipe ego
sum pagan⁹: hinc z pagan⁹ d̄r q̄ nō est miles. C. de inoffi. testa. l. si. Inde z
pagan⁹ dici p̄t: quilib⁹ militiā fidei orthodoxe nō suscepit: z in pagis h̄ ē
separatis z diuersis sectis a fide nr̄a detinet: z capit⁹ i toto h̄ titulo. Tales
sacrificia sua/puta cū imolatiōe bidentū/aut aliaz pecudū ac exenteratiōe
extoz inspectione q̄ illū z intestinoz: ac alijs supstitiōis diuinationib⁹ fa-
cere. p̄hibent. Itē tēpla sua clausa habeant sub p̄na mortis z amissiōe bo-
noz. j. e. l. j. Itē oia tēpla paganoz applicant reipub. vt imperator ea vbi
cūq̄ velit possit dare: sicut p̄hoc cesar fecit beato Bonifacio de tēplo qd̄
vocabat̄ pantheon. i. omniū deoz. j. e. l. omnia.

Pagani

Iuuenal⁹
Persius

Paganoz
templum

Pantheon

De his qui ad ecclesias confugiunt vel ibi ex- clamant: z ne quis ab ecclesia extrahatur.

Inter cetera p̄uilegia q̄ h̄z ecclia/h̄ p̄cipuū est: ne cōfugiētes ad eā alicu-
ius temeraria auccouitate abstrahant cū tali distinctiōe: sint liberi vel ser-
ui: si serui vl coloni/vel ascripticij/vel liberi/vel alię p̄sonę de alicui⁹ fami-
lia: tales sine magna moza restituunt dñis suis: vindicātib⁹ in eos vbi acri-
ter deliquerūt: aut si nō deliquerūt acriter/siat remissio ex h̄ūanitate inter-

Cōfugien-
tes ad ec-
cliam

cedere religioso economo / et sacro hito a dno: q ob causam illa non ledat eos. j. e. p'senti. s. sane. z. l. si seru' cuiusq: z in aut. de sanc. epi. s. si qs aures ad monasticam: h est si seru' cofugerit ad eccliam sine armis. Alioqn contu- nuo dno vel a q recessit / indicet: si ei copia abstrahedi denegat: z h vbi con- fugit ad eccliam ppter suu delictu: alioqn si p'p' sentia dñi / copellat dñs vedere ipm bonis pdictib'. i. ne ampli' reuertat in p'ate dñi. ff. de his q sunt sui vel alie. l. ij. nisi forte mall'et redire / z tunc restituent: vt dictu est. j. e. l. vl. in fi. Si aut liberi confugerint ad ecclesia: aut heretici / aut christiani / vel iudei. Si heretici vel iudei / no suscipiant vel retineant / nisi couerti vel reuerti velint ad fide. j. e. l. j. Si aut christiani / habet p'missionē securitatis a fide loci vsq ad. xxx. dies zc. vt in aut. de ma. pn. s. sed neq z fiat postea vt. j. e. l. p'senti. Sed si qs temeritate sua cofuga extraxerit de ecclia aut ex- trahere conatus fuerit: taq crimie legē ma. comisso tenet: z vltimu suppliciu patiet. j. e. l. fidei. z. l. vl. in pn. nisi pfuga erat homicida: vel adul' / vel raptor vginu: vt in aut. de ma. pn. s. neq aut homicidis. De hoc in. c. inter alia. z. c. ff. de imu. ecclie.

Extra in ecclia

Manu / mitti in ecclia

De his q in ecclesia manumittunt. Sicut ecclia fugiētib' fauet / ita z manumittēdis: qz in ecclia corā epō z sub aspectu plebis manumissus: pinde habet ac si apd iudicē manumissus esset. Nā iste duq spēs manumissionis parificant: vt in sti. de liber. s. j. Ita tñ q manumittēs suā puatā scripturā de libertate vada exponat. In q z sigil- lā suū debet apponere: vt. j. e. l. j. Quid aut sit manumissio / dixi in. ff. in pro- prio titulo.

Lex

Constitutio principis

Edictu

Mandatu

De legibus z constitutionib' pncipū z edictis. De diuinis dictu ē: nūc de hūanis sacris: nā leges sacre sunt. j. e. l. leges sacratissime / q cōstringūt hoim vitas ad sancte beateq viuendū. Lex qñqz ponit stricte. p statuto ppli romani: qñqz large. p oi rōnabili statuto: et ita regula ē iustoz z iniustoz: vt dicit in trāslatiōe greca. ff. e. l. ij. Nā dicit: ipsi legē nō habētes sibi ipsi lex sūt. Constitutio vō pncipis z edictu legis pres sūt: z differt constitutio ab edicto: qz constitutio pōt esse general' z special': vt i. ff. de cōsti. pn. l. j. s. hē sunt. z. s. plane. Edictu vō ē pncipis gñale statutuz. j. e. l. ij. de his dixi. ff. de leg. z. ff. de p'sti. pn.

De mādatis principū. Quia mādata sunt p'stitutiōes speciales pncipis: iō post ti. pri. ponit. Est em mādatu nō qliber p'stitutiō: s; ea vūtatat quā pncipit impator: q lris eligit magistratus laudabilē gubernare puincia possit: z dicit sanctio: vt in aut. de ma. pn. Et p totā legē illā docet magistra' qlit debeat se hēre. Et dif- fert mādatu a constitutiōe / sicut spēs a suo genere. Circa mandata aut h ge- nerale est: si at vel nō siāt gfa administratiōis gerēde: vt nō credat aliqs ea hēre / nisi sacras lras principis ostēdat: z ita plus credit h casu lris q testib' s. de epi. z cle. l. si q. s. vl. In pcuratore aut q agit noie meo non exqrit: ha- beat lras vel nō: sed qlitercūqz pbet se hēre mādatu: vel caueat rē ratā do- minū habiturū. j. de p'cu. l. j.

Uel ius enucleare.

De senatusconsultis. De materia hui' tituli dixi. ff. e. ti. z de ori. iur. **De veteri iure enu- cleando: z de auctoritate iurisprudētū q in digestis referunt.** De ptes legis. s. constitutio z senatuscōsultū expeditū sunt: su pest de p'le- bis citis z p'toz edictis: z ita de enucleatiōe veteri iuris: in cōpōsitione em veteris iuris qdā maiore / qdā minore scientiā habuerūt: de qb' bic. Dicit aut vetus ius: qz ab vrbē roma cōdita: z romuleis t'pibus vsq ad t'ga iusti /

Codicis

niani fere p mille quadringētos annos p̄fusa ista fuerūt: vt. j. e. l. i. s. i. ibi: re
perimus autē: z. s. cūq; hec materia: z. l. ij. r. responso. Enucleandū autē di
cif: qz sicut in nuce primo qd est amarū inuenit: ita z in isto veteri iure erāt
tot multitudinis acerbitates: q nemo eas legere vel intelligere poterat.
Itē sicut in nucleo testa dura inuenit: ita ibi dure z inique erāt sententię p̄m
Aco. Itē sicut nucleus qdā inutili pellicula tenet: ita z illa multitudine tā
ta sublatā supfluitate antiq; z necessarijs z vtilib⁹ collectis: put meli⁹ pōt.
infra. e. l. ij. s. sed z si aliqd. Inūgit autē qbusdā disertissimis viris cū sūma
puidētia hanc enucleationē facere: q extēdebat i duo pene milia libroz: et
plus q̄ trecies cētena milia versūm: id ē paragraphoz v̄l respōsoz: vt infra
e. l. ij. s. sed cum omnia.

De iuris z facti ignorantia.

Quia leges ab omnibus sciri debēt z intelligi: ignorantia autē tā in iu
re q̄ facto sepe in pactis z causis p̄tendit: ideo de ea dixim⁹. ff. e. ti. plene.

De p̄cip̄ impatorū offerēdis: z dōb⁹ reb⁹ supplicare liceat v̄l nō

Quia dñs impator caput ē z minister ac executor legū: de quib⁹. s. idō
de ipso p̄mo videam⁹: sed qz nō temere sed p̄ p̄ces ē adēdus: q̄liter h̄ fieri
debeat: z de q̄b⁹ reb⁹ sibi liceat supplicari hic tractat. Et qdē offerunt p̄side
rata p̄suetudine z iure. P̄suetudine: vt qz pileo z pallio reiecto: genib⁹ fle
ris p̄ces porrigēde sunt. Iure: qz breuiter est ei exponēdū negociū: ea vider
licet tm̄ p̄ba de qz sensu inter ptes fuerit dubitatū. j. e. l. vlt. Licet autē sup
plicare p̄ hereticis: vt fecit papa. s. de sū. tri. l. vl. s. sed qz gremiū. Itē sup
plicare licet p̄ minore dānato a p̄ncipe: qñq; licet rato: p̄mittit supplicare
p̄ bñficio i integrū resti. dū minor dicit se p̄ditū ab aduocatis. ff. d̄ mino. l.
minor aut. s. si aut. Itē durate officio p̄sidiis ei⁹ subiecti supplicare p̄nt p̄n
cipi v̄l furtū ei⁹ puniat: in aut. vt iudi. sine quo q̄ sus. s. si q̄s aut p̄ter. Item
cū ordinatio clericoz facta ē p̄ pecuniā: vt in aut. quō opoz. epi. s. vl. Et in
casu. l. q̄tēs. j. e. Et i his q̄ nō sunt fisco dānosa: vt. j. e. l. nec dānosa. Itē in
his q̄ nō sunt iuri p̄traria: als rescp̄tū impetratū nō tenet: s; d̄ subrepticū
infra. e. l. rescp̄ta: de quib⁹ pleni⁹ dicem⁹: infra si cōtra ius vel vti. pub.

Ignorātia

Impator
p̄ceab⁹ ade
un.

Suppli
care

Quādo libellus p̄ncipi datus facit litis contestationē.

De supplicatiōe p̄ncipi facta in genere sup̄ dixi: nūc de ei⁹ effectu. Est au
tē effect⁹ supplicatiōis q̄ p̄ncipi porrigit: q̄ si impator ad eā rescribat: vi
cē obtineat litis contestatē: q̄tū ad hoc vt p̄petuet in. xxx. vel forte in. xl. an
nos: sicut in p̄stitutione dicif. j. de anna. excep. l. i. Et ita pōt intelligi qd di
cif. ff. de act. z ob. l. p̄stitutionib⁹. Hec tñ nō habēt locū i q̄libet actiōe: sed
in p̄toria z annali: vt est iniur. vi bo. rap. z qd me. cā: q̄ nō sunt rei p̄secuto
rig. ff. de act. z ob. l. in bonozarijs. Ciuiles em̄ solitis z cōib⁹ modis tm̄ p̄
petuantē: vt p̄testatiōe/executoris p̄uēctione/debitū agnitōe: nō autē sola li
belli oblatiōe: vt. j. de p̄scep. xxx. an. l. si q̄s: z. l. cū notissimi. Est ergo mēs ti
tuli: q̄ sicut p̄toria z annales actiones: q̄ de sui natura t̄pales sunt: et anno
expirant: p̄ litis p̄test. p̄petuent: z sūt postea p̄petua ad agendū: vt insti. de
perpe. z tempo. ac. s. p̄gnales. l. cum s̄mota. C. de trāsac. z ibi Bar. Ita z in
eis actio annalis perpetuat si libellus p̄ncipi porrigit: z ille ad eū referi
bat: infra. l. i. et. ij. Secus si alij iudici offerat: dic. l. p̄stuitiōib⁹. ff. de act.
z ob. z ex his etiā casibus fit actio annalis trāsitoria ad h̄redes: vt p̄traz
vt dic. s. p̄gnales: z dic. l. cōstitutionib⁹. In casibus tñ etiā ciuiles actiones

Supplica
tionis effe
ctus

Libelli ob
latio facta
p̄ncipi

ppetuanē sola libelli oblatiōe: hoc cū impediō: litē p̄test. p̄tra reū vel p̄pter
furore suū/ vel dignitatē/ vel absentia: vel infantia: vt infra de ann. excep. l.
vt p̄fectius. **¶** **U**te pendēte/ vel post puocationē/ v̄l post dis
finituā sententiā nullum liceat supplicare imperatori.

¶ **Q**uā sit supplicādū vel nō: ponit. s. pendēte lite p̄ncipal̄ cause: vel post p
uocationē. s. pendēte causa appellationis: aut post diffinituā. s. que nō pōt
retractari post appellationē. **¶** **H**is t̄m modis supplicare nō licet. **¶** **A**n litē au
tē p̄testatā si supplicet: admittit supplicatio. p̄ executiōe iuris ciuil̄ vel iustā
tia cō: si t̄ p̄ses vel defensor loci p̄mo fuit aditus: q̄ circa ius cōe pres suas
ad plenū potuerūt accommodare: vt in aut. de mā. p̄n. s. sit tibi: z vt disse. iu
di. in p̄n. **¶** **S**i autē fiat supplicatio vt def̄ p̄ilegiū: tenet etiam his p̄termis
s: q̄ nec sufficētes esse potuerūt i dādo p̄ilegiū. **¶** **S**i dō post litē/ nullo mō te
net: vt i rubro: z. j. e. l. vlt. **¶** **I**n casib⁹ t̄m supplicat etiā pendēte lite: hoc est vt
edant̄ acta vel snia. j. e. l. ij. vel ali⁹ associet iudex: vel vt terminet causa: vel
vt citius finiat: vt in aut. in me. litis nō p̄fer. fa. fol. s. sup hoc: col. viij. **¶** **E**t ha
bet locū hęc rubrica q̄n supplicat p̄ his q̄ sunt inter partes in lite. **¶** **P**ro his
autē que nō sunt in controuersia: licet supplicare etiā quando cūc.

Supplicatio
no q̄n ad
mittitur.

¶ **S**i contra ius vel ytilitatē publicam vel per mendaciū sue
erit aliquid postulatum vel impetratum.

Rescriptū
contra ius

¶ **S**i rescriptū vel p̄uilegiū p̄tra ius dei/ ap̄toz/ euāgelistaz/ p̄betaz in/
dulget: oino respuit: q̄ superiores legē tollere nō potuerūt: clem. ne romani
de elec. **¶** **P**ōt t̄m distinguere p̄ q̄litate p̄sonaz z publica vtilitate: de q̄ hic la
te p̄ doc. z in. c. fl. de p̄sue. **¶** **S**i autē sit p̄ ius humanū: aut ē i lesione alterius/
aut nō. **¶** **S**i ē i lesione: si q̄dē ledat in eo q̄d ei cōpetit de iure naturali: nullū
est p̄ilegiū vel rescriptū: q̄ iura naturalia dicunt̄ mutabilia: insti. de iur. na.
s. p̄e. **¶** **F**allit in casib⁹. j. de q̄dr. p̄sc̄p. l. vl. z de ven. re. fil. l. j. **¶** **S**i autē legat̄ ē
iure ciuili: puta circa actiōes: q̄ oēs inducte sunt a iure ciuili. ff. de ori. iur. l.
ij. z ita q̄ ius oino perimat: vel ex toto agēdi denegēt p̄tās: z tūc nō tenet:
vt. j. e. l. vl. **¶** **N**ec em̄ verissime ē q̄ impator voluerit p̄cedere p̄ilegiū cū tan
to p̄iudicio cū ipse iudicib⁹ cōmittat: nec rescripta s̄ leges admittāt. j. e. l. vl.
z. j. de inof. test. l. si q̄n: i p̄n. **¶** **S**i autē nō perimat s̄ differat/ b̄n tenet: vt. s. d
p̄ci. impe. of. l. q̄tēs: z. j. e. sacrilegiū. **¶** **S**i autē rescriptū indulget p̄ publicā vti
litate: nō tenet: sed oportet q̄ fiat sc̄da iussio: vt dixi. s. de p̄ci. impe. of. **¶** **U**bi
autē p̄ mēdacū impetrat: siue q̄s mētiat̄ p̄ncipi i iure sc̄pto: in q̄ t̄m nō est ve
rissime p̄ncipē decipi: q̄ in scribo ei⁹ p̄toris oia sunt cōdita iura. j. de test. l.
oim: z. c. j. de p̄sti. li. vj. sc̄z dicēdo aliē legē statuere q̄ statuat: vel in iure nō
sc̄pto. i. p̄suetudine: in q̄ facilius pōt decipi p̄nceps: dic. c. j. **¶** **S**iue mētiat̄ i
facto/ dicēdo se nō accepisse pecuniā mutuo zc. **¶** **S**iue mētiat̄ i fraudē tacen
do: vt q̄ cū sit liber⁹ alien⁹: hoc tacito faciat se arrogari vt ingenuū: cū nō
possit d̄ iure. ff. de adop. l. nec libertū. **¶** **U**el tāq̄ v̄s rei: vel creditor pecu
niē impetrat rescriptū ad iudicē certū de agēdo: p̄ tacito q̄ possessor vel debi
tor sit iā ab eo absolut⁹: tenet rescriptū in his oib⁹ mēdacū impetratū: vt
tū dat⁹ iudex p̄ tenore veritatē cām examinet z eā diffinit nō p̄ affirmatiōe
de p̄catis. i. p̄ mēdacū in de p̄cādo admissis: vt. j. e. l. j. p̄scriptione.

Extra p̄
blitā vtili
tatē p̄ mē
daquū

Rescriptio
quō confi
acenda.

¶ **D**e diuersis rescriptis z pragmaticis sanctionibus.
¶ **S**upra de rescriptis p̄ ius elicitis in specie: nūc ponit in genere dicens de

¶ Codicis

diuersis. i. varijs rescriptis: sicut et illa rubrica in. ff. intelligit de diuer. et sp. rescrip. Rescripta autem indulgent. posito die et psule: licet illud de psule ho. die ex psuetudine non seruet: vt. j. e. l. si qua beneficia. **I**te dies incarnationis dñi exprimit: vt inchoet instrumentu auctore deo: et supponit in dicto: et nominabit impator: et ei imperij tps: vt in aut. vt sp. no. impera. do. col. v. **I**te debet scribi rescriptu purpurea scriptura: et signari ardore cocti muricis et triti coccinij. Est enim murex qdā piscis: ex cuius sanguine tingit purpura. **I**te debet impator se subscribere. j. e. l. sacri assar. **I**te debet subijci annotatio: qd p̄tineat inē q̄s / et ad quē iudicē / et p̄ quā p̄sonā fuerit dictata iussio p̄ncipis. i. ip̄m rescriptu: vt in aut. vt diui. iust. col. viij. **I**te semper debet inseri cōditio / si p̄ces d̄itati nitant: et si nō mōstret inserta / non valet rescriptu: vt j. e. l. vl. **E**t qd dictu est in rescriptis / seruat in pragmaticis sanctionib⁹. Est autem annotatio rescripti p̄ncipis et p̄prio motu indultu. Pragmatica sanctio est / qd psilio p̄ceptu p̄nceps statuit et sanxit: nec indulget sup̄ p̄uatis negotijs singulor⁹ / s̄ vnuerſitatū: vt. j. e. l. vl. s. vl. pragma em̄ causa d̄: hinc pragmatica sanctio: q̄stio q̄ causatiua est et cū causę cognitioe fit: vt dic̄ glo. in. c. j. extra de rer. p̄mu.

Pures

Annotat⁹
Pragmatica
sanctio

Pragmatica

¶ De statuis et imaginibus.

Quia p̄ scripta cōcedebant fieri imagines in suū aut alienū honorē: ideo de his ponit. Et ē differētia in statuā et imaginē: qz i statuā nihil ē qd hois effigiē nō designet. In imagine autē sic: nā ē sola pictura / et multe p̄tes q̄ nō designāt mēbra hois: vt dicit glo. sup̄ rubro. Erat olim vsus statuaz apud barbaros frequēs romanis: postea vsurpat⁹ est in signū deificatiōis: puta / bāt em̄ ex bonis hui⁹ vite / alteri⁹ vite b̄tudinē futurā. Qd̄ diui p̄ncipes ex toto tollere nō poterūt: s̄ sine suo p̄uilegio erigi statuā p̄hibuerunt / p̄ nā p̄trauēntib⁹ irrogātes: vt. j. e. l. j. **D**e his q̄ ad statuas p̄fugiūt **C**ōfugiētes ad statuas / si qdē iusto timore alior⁹ / ne seuiant in eos p̄m leges vindicēt. Si vō p̄fugiūt p̄ maliciā / s̄ est iudicē cā / vel blasphemij: nā p̄ sumit aliq̄s deliq̄se / vinculis publicis mācipent. ff. de p̄. l. capitaliū. s. ad statuas. fa. insti. de his q̄ sūt sui. s. si. Si autē q̄s p̄fugerit ad sūm̄ regē / statuā vel imaginē. i. ad oīporētis dei ecclesiā: turpiter inde nō extrahat: vt dixi. s̄ **C**. de his q̄ ad eccle. con.

Statua

Imago

Cōfugiētes
ad statuas

¶ De officio p̄fecti orientis et illirici.

De p̄ncipe q̄ caput est oīm magistratū dixim⁹: nūc de alijs magistratibus q̄ sūt p̄ncipis tāq̄ capit⁹ mēbra: vt. j. ad. l. iul. ma. l. q̄squis hoz: alij sūt maiores / alij minores / alij medi. Maiores / vt illustres: q̄lis est p̄fectus p̄torio orient⁹. **I**te illirici. **I**te apbrice. **I**te vrbis romę. Minores sunt clarissimi: pura p̄sides puinciaz. **M**edi sunt spectabiles: vt p̄consul: p̄fect⁹ egypti q̄ d̄ augustalis: vt dixi. ff. de off. p̄fec. aug. **E**xcellentiores p̄fecti sunt: p̄fect⁹ p̄torio orientis / et illirici: quoz officiu est vt ab eoz sentētijs nō appelletur. **I**te nec cōtra eoz sentētijs dat̄ restitutio / nisi ab ip̄is. **I**te p̄dere p̄nt leges vt tñ nō sint p̄rie generalib⁹ legib⁹ / vl̄ p̄stitutiōib⁹. j. e. l. formā. **E**t sumpsit hic impator exordiū ab illustrib⁹: s̄ est a p̄fectis p̄torio q̄s a maiorib⁹: q̄ maiores sunt dignitate et administratiōe. **S**ed in. ff. exordiū sumpsit a sup̄illustrib⁹: s̄ est a psulib⁹ q̄ sup̄illustres dignitatē habēt: vt in aut. vt ab illustrib⁹. et q̄. s. ea. dig. **E**st autē illiria vel illiris puincia: cuius fines latissimi sunt: q̄ p̄pe q̄ intra italiā / superiorēq̄ germaniā / macedoniā / thraciā / epirū et adriaticū / danubiūq̄ cōtinet. **A**ir. j. en. **I**lliricos penetrare sinus et.

Magistratus
maiores
Minores
Medij
P̄fectus
orientis et
illi.

De officio pfecti ptorio africe eiusq; dioceces statu.

Et hic illustris est sicut superior: et est ei⁹ sedes cartago: vt in l. j. hui⁹ ff. circa mediū: cui⁹ officiu⁹ est vt milites pstituat p q̄s p̄uincie iudicent⁹ et defendant⁹: vt. j. l. ij. **Et** si viderit castella et ciuitates nimie magnitudinis esse poterit ad tale formā redigere: vt p paucos meli⁹ possit pseruari: vt in aut. vt iudi. sine q̄quo suff. s. illud tñ. et s. nulli q̄s. **Et** incepit tūc pfect⁹ africe cōstitui: cū a gothib⁹ et wandalib⁹ africa centū et q̄ncq; ānos possessa et captiuata: demū volēte dño imperio recupata et adiecta est romano: vt in l. j. j. e. **Status** autē dioceces africe est: vt in septē. p̄uincijs diuisa: scz in cartbagi nē bicantiū tripolim. **Tyngi** q̄ ante p̄cōsularis vocabat⁹: munitiā/mauritanā et sardinā/suis iudicib⁹ disponant⁹: vt. j. l. j. post medium.

Prefectus africe.

Africa septe prouincias

Urbis ap pillano.

Magister militum

Questor

Magister officioꝝ

Comes sacraz largi. Logista

Comes rerū pauatarum

Procosul.

Comes orientis

De officio pfecti vrbis.

Hic q̄s illustris est vt superiores: vrbis autē appellatio simpliciē plata p̄f̄i romani ciuitatē antonomastice significat: vt. ff. de p. sig. l. vrbis. de isto factis in. ff. e. ti. dixi.

De officio magistri militum.

Hic magister militū illustris est sicut et superiores: vt questor: de cui⁹ officio tractat. j. ti. pri. **Et** h̄z cognitionē p̄cto milite et de civili cā: vt. j. e. l. j. et j. de iuris. om. iudi. l. pe. **Si** dō sit cā criminal⁹ de crimie militari: vt quia alienauit arma: vel qz vagat⁹ est e⁹ castra: silr ad ip̄m spectat cognitio. **Si** dō accusat d̄ crimie cōmuni et enor⁹mi: puenit s̄ p̄side tñ. **Si** n̄ sit enorme puenit s̄ mḡo militū. **Et** si pueniat sub p̄side: ip̄e remittit ad magistrū militū: vt. ff. de re mil. l. iij. j. rñso. et de actu. l. vl. h̄z et magistri peditū et equitū appellat⁹: vt. j. l. j.

De officio questozis.

Hic quozq; illustris est: vt diximus satis. ff. e. titu.

De officio magistri officioꝝ.

Nunc de spectabilib⁹ q̄ p̄m pla. mediū gerūt administrationē: vt i aut. de re. ecc. nō alie. s. vl. **Sed** Ago hūc illustrē dixit: eo q̄ ei⁹ officiu⁹ designat inf̄ illustres: nā et sequētes tres illustres sunt. **Et** ei⁹ officiu⁹ est: vt stipendia meliora: et labor. p̄lixior ei⁹ iussu dignis honorib⁹ antecedat: vt. j. e. l. j. **Ad** hui⁹ officii p̄tinet significare quēadmodū militū et castroz series p̄cedat: vt. j. e. l. iij.

De officio comitis sacrarū largitionum.

Hūc pla. spectabile dicit. **Sz** tñ lex dicit apte d̄: illustris em̄ ē sicut et comes rex p̄uataz: vt. j. de assen. l. vl. **Et** est ille p̄ quē p̄nceps stipēdia largiat⁹: et hic forte erat p̄curator reip. q̄ gr̄ce logista/id est rōnalis nūcupat⁹: vt. j. de. mo. mulc. l. iij.

De officio comitis rerū p̄uataz.

Et nā hic illustris erat vt p̄ores. **Et** erat forte p̄curator cēsaris siue p̄uate rōnis: et forte architrclinus. **Et** est in eo speciale/ q̄ seruus p̄ncipis ei⁹ iussu adire potest hereditatē: vt. ff. de offi. p̄cu. cel. j. et ij.

De officio p̄consulis et legati.

Perfecto tractatu illustrū/ sup̄pouit de spectabilib⁹: hic em̄ p̄cōsul spectabilis est: q̄ sit differētia inter p̄consulē et p̄s̄idē: diximus. ff. e. ti.

De officio comitis orientis.

Comes orientis spectabilis est: vt d̄. j. l. j. et vt om. tā. ciui. l. j. et elect⁹ ad B̄ officiu⁹ a curiali liberat⁹ p̄ditio: vt. j. de decu. li. x. **Et** erat comes orientis p̄curator cēsaris earū rerū q̄s habebat in oriente: vt dicit hic glo. sup̄ rubio.

De officio p̄fecti augustalis.

balnea parent et succendat: nā istud est lauacrum p̄stare: de q̄ in titulo.

De officio diuersorum iudicum.

Differe
nō trahen/
de foras

Hoc prinet ad officium oim iudicū diuersoz. i. cuiuscūq̄ diuersitatis sint vt nō cōpellāt m̄tensa in publicū venire: cū vel p se in domo sua: vel in sacrosancta ecclesia: vel p legitimū procuratorē r̄ndere possit. Si q̄o criminalis cā et obijciat: dare debet fideiussores iudicio s̄stī si pōt: aliq̄n iuret iudicio s̄stī. **U**bi aut̄ grauissimū est crimē: i monasteriū mittit donec cā finiat: vt. j. e. l. j. et in aut̄. vt nulli iudicū. s. necessariū: de h̄ aliq̄d in. c. mulieres de iudi. li. vj. Itē obseruari d̄z a q̄libet: vt honoratis et celsiorib⁹ viris exhibeāt de bitū honorē et i sedēdo et i salutādo. **N**ec in subscrip̄tiōib⁹ nominēt eos fratres: vt. j. e. l. ij. **U**t oēs tam ciuiles q̄ militares iudices post administrationem depositam per dies quinquaginta in ciuitatibus vel certis locis permaneant.

Depone
publicū of/
ficiū

Et hac rubrica p̄t̄ q̄ ille q̄ gessit publicū officium eo deposito ibidē debz remanere: nō p̄uatim in domo sua: vel alicui⁹ potētis: vel in ecclesia: s̄z publice an̄ eoz oia q̄s nup̄ reyerat: et r̄ndebit sup̄ furt⁹ suis v̄l domesticoz v̄l manipularioz: et i q̄druplū dānat: vt. j. de assess. l. iij. et ad. l. iul. repetū. l. j. et. j. e. l. j. et sic hodie p̄ specialia etiā statuta dispositū ē i rectorib⁹ vniuersitatū de h̄ etiā i aut̄. vt iudi. sine q̄quo suff. s. h̄ q̄s. et. s. necessitatē. et. s. illd̄ videly.

De officio eius q̄ vicē alicuius iudicis obtinet.

Derētes v/
ce alioz

De magistratib⁹ ordinarijs. s̄. dictū est: nā i vicariū de q̄b⁹ dictū ē erāt ordinarij: cū vices ordinarioz viuētū et p̄sentū sup̄lerēt. **N**ā an̄ ponit de his q̄ gerunt vices mortuoz et absentū: et appellan̄t suffecti: decedētes autē dicebant inde mortui. Et potuerunt huiusmodi suffecti oia agere q̄ prinēt ad iurisdictionē rectoris. puincie: p̄ter vltimū supplicū et membri abscissio nem. j. e. l. ij. et in aut̄. de colla. s. anteq̄ vero et.

De assessoribus et domesticis et cancellarijs iudicum.

Assessor

Hic de collaterib⁹ iudicū. i. assessorib⁹ et cancellarijs et. **A**ssessor ē q̄ ab eo cui data est iudicādi p̄t̄as rogat: vt sibi in cognitiōe causę assideat: vt eū debito sine cām decidere instruat: nō aut̄ metu terribili⁹ et necessitate incongrua libertati debet ad h̄ cōpelli assessor: vt. j. e. l. j. et est ei⁹ officium: vt ex

Domestici

diffinitioe p̄t̄. **D**e hoc. ff. e. ti. dixim⁹. **D**omestici aut̄ alij habebāt deputata sibi officia in republica: q̄ tñ a pte nō specificantur in lege. **N**ull⁹ tñ p̄ses

Cancellarij

domesticū vel cācellariū vel assessorē secū debet ducere. l. nullus. j. e. **C**ancellarij aut̄ introducebāt petitiōes et supplicatiōes in curiā dicti cancellarij eo q̄ p̄erant cancellis vel ostijs. **D**icunt̄ em̄ cancelli fenestrata ostia p̄ modū crucis: p̄ eos em̄ patebat adit⁹ et accessus. **V**el dicunt̄ cancellarij: qz dictata sibi ab assessorib⁹ scribebāt: et cancellabāt. i. debebāt ad modū crucis ducta p̄na: s̄m **A**go. sic ponit. j. de solu. l. inductū. et. ff. de p̄ba. l. si chyrogaphum. **D**e annonijs et capite administrantium: vel assessorum: vel publicas sollicitudines gerentium: vel eozū qui ali quas consequuntur dignitates.

De maiorib⁹ et minorib⁹ magistratib⁹ dicit: nūc de eoz solatijs. i. salarijs. **E**t qz ip̄s p̄cipiebāt salaria in annonijs: id ponit de annonijs et capite. i. capitatiōe administratiū et assessoz et alioz gerētū publicas dignitates. i. q̄ dabāt ministratib⁹ publica officia. **I**psi em̄ p̄ter annonas salaria forte p̄se

Codicis

quebant in pecunia: vt. j. de inoffi. testa. l. vl. **¶** Vel dicit de annona q̄ p capi te ⁊ pona magistratū ⁊ assessorū dabat: ⁊ h̄ est qd̄ dicit. j. de anno. mili. l. vl. ⁊ de ero. mili. anno. l. fi. q̄ milites romani annonas ⁊ capita singulis dieb⁹ pleq̄bant. Sicut em̄ capitatio dicitur tributū: q̄ p capite dat: ita annona dicitur tributū vel salariū qd̄ cūq; dat. p capite suo remuneratiōis causa: vt. j. l. j. **¶** Et ista cōtinent in cōsuetudine cuiusq; puincie: vt in aut. de defen. cui. s. si nō quedā salaria. **¶** De cōtractibus iudicū/vel eorū qui sūt cir/ ca eos: ⁊ inhibēdis donatiōibus i eos faciendis: ⁊ ne admini/ strationis tempore proprias edes faciant.

Capitatio
Annona

¶ Hoc titulo distinguunt p̄sides puinciarū a magistratibus vrbis rome: nā magistrat⁹ tpe officij sui dom⁹ emere vel extruere nō pōt/ nisi speciali p/ missiōe p̄ncipis: vel forte nisi paterna vendat. Donatiōes autē recipere nō po test hic vrbicus magistrat⁹: etiā p̄ncipe p̄mittēte/ nisi finito officio is qui do nauit: eandē p̄firmauerit exp̄ssim/ vel tacuerit quinquēnio. **¶** Prouincialis au tē magistrat⁹ donatiōes vel emptiōes admittere nō debet: nec edificatiōes facere etiā si p̄ncipe p̄mittente ꝓcedūt: vt nec exp̄ssim/ nec taciturnitate quinquēniū/ etiā finito officio p̄firmet: ⁊ qd̄ dicit in puinciali magistratu/ obser uat idem in cōsiliarijs eius domesticis ⁊ assessoribus. j. e. l. j. ff. de contra. emp. l. nō licet: ⁊ l. qui officij causa.

Magistra
tus vrbis.

Magistat
puincie

¶ De modo mulctarū que a iudicibus infliguntur.

¶ Quia magistratib⁹ p̄missum ē defendere suā iurisdictionē p̄neg vel mul ctaz iudicio: vt. ff. si q̄s ius di. nō ob. l. j. iō ponit de mō mulctaz. Est autēz mulcta pcti ania duersio pecuniaria iudicis arbitrio/ statuēda. ff. de s. sig. l. aliud. s. j. **¶** Pena autē est ⁊ corp̄alis ⁊ pecuniaria: ⁊ certa. put lege statuitur. Itē a pena nō appellat⁹/ s; a mulcta. Itē mulcta nō indicit⁹/ nisi a maioribus maḡstratib⁹. i. a iudicib⁹ habētib⁹ merū imp̄iū: nō alijs. ff. de iudi. l. ij. s. si. ⁊. j. l. ij. ⁊. iij. **¶** Pena autē a q̄libet q̄ h; p̄ratē iudicādi. Itē si mulcta iponat vltra modū lege ꝓcessum/ nō tenet impositio: sec⁹ in pena. j. q̄n. puo. nō est ne. l. certa: ⁊. ff. de his q̄ no. infra. l. qd̄ q̄. s. pena grauior. **¶** Et q̄s sit mod⁹ mulctādi oim magistratū/ habet. j. e. l. illustres. ⁊. l. eos qui. **¶** Et applicant mulctaz si sco. j. e. l. mulctaz.

Pulas

¶ De defensoribus ciuitatum.

¶ Hūc de minorib⁹ iudicib⁹. i. defensorib⁹ ciuitatū q̄ sunt minimi: q̄ nec merū nec mixtū hnt iperitū: vt in aut. e. s. nulla. in fi. col. iij. sed modicā coer tione: vt in. e. ti. s. audiēt. Est autē officij defensoris p̄bere auctatē his q̄ agūt apud eū ex voluntate p̄tū: vt adoptio/ emancipatio manumissio testamētoꝝ. Itē donatiōis insinuatio. In p̄tētiōsa autē iurisdictionē h; cognitionē vsq; ad xxx. aureos: olim vsq; ad. l. vt. j. e. l. j. In criminib⁹ etiā leuioꝝ h; cogni tione ⁊ castigatiōe cōpetētē. In maiorib⁹ rez dz detrudere in carcerem: ⁊ mittere ad p̄sidē: in aut. e. ti. s. nos igit. ⁊. s. interim. ⁊. j. e. l. defensores ciui ratū obla. ⁊. l. defensores ita.

Defensor ⁊
ei⁹ officij

¶ De magistratib⁹ municipalibus.

¶ Hūc de magistratib⁹ municipioꝝ ⁊ villarū seu burgorū aut castrozum. In q̄b⁹ satis dici pōt eadē seruāda q̄ in defensorib⁹ ciuitatū dicta sūt. Sed circa eoz electionē seruari debet: vt p̄ tres mēses ante debeant eligi/ q̄ inci piat eoz administratio. j. e. l. j.

Magistra
tus muni/
cipales

¶ De officio iuridici.

¶ Incipit Liber. II. **¶** De edendo.

Edendo

Contentio sa iurisditio ē in iudicijs cognoscēdis et termi-
nādis/ quoz pparatio est editio actiōis: iō de
ea. **¶** Et sequit̄ de iudicijs q̄ p magistrat̄ exercēt. ff. de ori. iu. l. ij
post originē: et pmo de edendo qd̄ est pparatoriu iudicioz. **¶** De h̄
satis. ff. e. ti. diri. **¶** De in ius vocando.

Vocare in
iūs

¶ Facta editiōe actiōis necesse est reum in ius vocare. Et qz oē iudiciū ab
hoc titulo initiū sumit: vt insti. de pen. te. liti. §. si. iō de eo dicit: de hoc. ff.
e. ti. diri. **¶** De pactis.

Pacta

¶ Veru iudicioz puenit ad pacta et trāsfactiōes: iō de his. **¶** Nā meticulo-
sa res est ire ad iudiciū: et qz nō pecunia: sed etiā grā q̄s a lite sepe desistit: et
de ceteris est p grām remittere actionē/ q̄ pecunia vendere: vt qz pacta ge-
neraliora sunt: iō p̄us de pactis: vt. ff. de trās. l. j. rīso. et §. j. **¶** De h̄. ff. e. i. iu.

¶ De transactionibus.Calculus
Persius

¶ De hoc ti. §. pri. et ff. e. ti. diri. **¶** De errore calculi.
¶ In cōputatiōe trāsfactiōis q̄qz errat. **¶** Veteres aut̄ cōputabant p lapil-
los q̄ calculi dicunt̄: eo qd̄ pedib⁹ nō impune/ tñ q̄qz calcant̄. **¶** Cū Persius:
Hūc macrin⁹ dic̄ numerā meliore lapillo. **¶** Nā diē boni successus numerā-
bāt lapide albo: mali aut̄ lapide nigro. **¶** Q̄qz aut̄ calcul⁹ ponit̄ p cognitōe
cause. j. de iudi. l. rē nō nouā: q̄qz p snia. j. de sen. l. si actor: qz calcāt. i. t̄mi-
nat̄ v̄m pla. **¶** De postulando.

¶ Quia in iudicijs necessarij sūt aduocati: iō de his dicit: et nos. ff. e. dixi.
¶ De aduocatis diuersoz iudicioz.

¶ Sup̄ de postulando: nūc de psonis postulātib⁹ scz de aduocat⁹ q̄busdā
q̄ necesse habebāt corā cert⁹ p̄sidiib⁹ et p̄tib⁹ aduocare: et in certo foro seu
iudicio: et subijcit de p̄uilegijs eoz. **¶** De aduocat⁹ diuersoz iudiciū.

Aduocati.

¶ Superior titul⁹ dixit de his aduocatis q̄ adhuc sunt in officio aduocatio-
nis: sed hic loquit̄ de illis q̄ deposuerūt officii: vt ptz. j. e. l. iubem⁹. §. ad h̄.
et §. filios. et §. vt aut̄. et in. l. petitionē. et l. laudabilē. Superior nō tractat de
p̄uilegijs competentib⁹ in ipso officio. **¶** Itē sup̄io: de postulando cōplex⁹
est: tā eos q̄ p se/ q̄ eis q̄ p alijs postulare p̄t: in istis duobus cōplexif tñ
q̄ p alijs: vel titul⁹ sup̄io: loquit̄ de illis q̄ erant scripti in matricula: et sala-
ria de publico suscipiebāt: hic de alijs vel supra de illis aduocatis: q̄ neces-
sarie habebāt postulare in certis iudicijs/ vel in certis locis: puta in illa ci-
uitate vel in illa puincia: hic de illis q̄ necesse habebāt postulare corā cert⁹
iudicijs in q̄cūqz eēt puincia/ ciuitate v̄ loco. **¶** De aduocatis fiscali.

Aduocat⁹
fiscalis.

¶ In aduocatis fiscali qdā specialia seruant̄. **¶** Nā causa puati decisa/ sub p̄te
xtu absentie patroni cause nō restaurat̄. **¶** Secus in causa fiscali: et hoc q̄n si
fiscus alij facit cōtrouersia status. §. de postulādo. l. velamento. et j. e. l. vlē.
et j. si aduersus fis. l. ij. et ff. de iure fiscali. l. si fiscus. **¶** Itē q̄ extitit aduocatus fi-
sca: postea cōtra fisca in eadē causa nō aduocabit: etiā si salariū nō pceperit.
j. e. l. j. et ij. nisi p bis quoz est tutor vel curator. ff. de postu. l. pe. et vl. **¶** De
etiam iniungitur ei ne fiscalia cōmoda occultet: neve calumnie p̄uatos
facit conueniri. infra. e. l. pe.

Aduocato
r̄ errore

¶ De errore aduocatoz et libellos seu preces cōcipientiu.
¶ Quoniā aduocati quādoqz in officijs suis erequēdis errant: deo ponit̄
de errorib⁹ eoz: et ea occasione subijcit de errorib⁹ scribentiu libellos com-

Codicis

uentionales vel libellos p̄cū. Exponit ḡ de errore aduocatorum. s. si nocent vel ne. Et p̄ces scz principi porrigēdas: cōcipientiū q̄ siles sūt in errore aduocatis. Est aut̄ sciendū q̄ aduocat⁹ q̄nq̄ errat in facto/q̄nq̄ in iure. Si in facto dño p̄sente ⁊ nō p̄tradictēte p̄iudicat dño/acti ip̄emet ita cōfessus fuisset. Sed ip̄emet suū errorem vsq̄ ad sententiā corrigere possit. s. de iur. ⁊ fac. ig. l. error. ⁊ ff. de p̄fess. l. nō p̄fitef. Ergo ⁊ aduocati. j. e. l. j. licet pla. aliter dixerit: nō posse. s. errore aduocati corrigere nisi intra tridū. Ubi aut̄ aduocatus errat in iure/q̄nq̄ licet mihi corrigere errorem. Errores aut̄ scribentiū libellos vel p̄ces me p̄sente ⁊ nō cōtradictēte p̄iudicat mihi: vt in aduocato dictū est: nisi p̄bent cōtrarium. j. e. l. ij.

Nota

Error scribentium libellos.

Supplere debz iudex

¶ Ut que desunt aduocatis partiū iudex suppleat. Si errat aduocati/q̄d iuris audisti: puta si male. i. p̄ errore aliqd̄ in cā dicitur. Nūc q̄n min⁹ ab aduocato dicitur. Et certe tūc supplere debet iudex: vt p̄ter generalib⁹ d̄bis hui⁹ rubricę. Debet em̄ iudex p̄ferre q̄ sciat legib⁹ ⁊ iuri publico p̄ueniri. j. l. j. Sed edo igit̄ nō stādo nec officii aduocati sumat. s. de postu. l. quisq̄s. Supplebit aut̄ ea q̄ sūt iuris: nō q̄ facti/nisi notuz sit ei vt iudici. Supplet ⁊ ante sententiā q̄nq̄ disputādo cū vtriusq̄ p̄tis aduocatis/q̄nq̄ opponēdo: q̄nq̄ querēdo ⁊ inuestigādo veritatē: porro ⁊ post sententiā q̄nq̄ supplet in his q̄ desunt aduocatis ad cōsequētia priorū statutorū: vt in fructib⁹ ⁊ v̄iuris. ff. de re iud. l. paulus. De hoc p̄ glo. ⁊ doc. in. c. bone. j. de post. p̄gla.

¶ Et quibus causis infamia irrogatur. A postulādo de q̄ malis in titulis diximus reimouent̄ infames: vt diximus. ff. e. ti. vbi hāc materiā p̄secuti sum⁹.

¶ De procuratoribus. Similes sunt in q̄busdā p̄curatores aduocati. ff. de var. ⁊ exor. cog. l. aduocatos. Licet in q̄busdā differāt: nā p̄curator colludens tenet mandati. j. e. si p̄curator. in si. ff. man. l. si p̄curatore. in p̄n. Aduocatus de p̄uaricatiōe. s. d̄ aduo. diuer. iudi. l. j. De hac materiā dixi. ff. e. ti.

Procurator colludens

¶ Meliceat potētiorib⁹ patrociniū litigantib⁹ p̄stare/vl actiōes in se trāsferre.

Potentior seruus dicitur

¶ Quia mala exēpla ex bonis imitūis oriunt̄: ⁊ vitia v̄tutes imitant̄: vt dicitur Gal. Occasiōe licite p̄curatiōis sepe attēptant̄ illicitatiō de ea ⁊ de cessiōne actionū q̄ sit in potētiores. Et intelligit̄ h̄ potētior nō ois aduersarius q̄ maior est eo q̄ quē p̄stare p̄cōciniū: s̄ de eo q̄ terribil̄ est ⁊ minacē feruorem ostēdere p̄t̄: vt. j. qd̄ me. cā. l. si p̄ imp̄sionē: ⁊ si q̄cū. p̄di. po. l. j. ⁊ si rector. puin. l. j. Puniet̄ aut̄ hic q̄ sibi aduocauit patrociniū potētis in terrore aduersarij: qz causam amittit. Actionē aut̄ in se trāsferre/est cessiōne vel trāsferriōne actiōis in se recipe. Et q̄n licet cedere actionē dixim⁹ aliqd̄ de here. vl actiōe ven. in. ff. ⁊ j. e. ti. ⁊ p̄ doc. in. l. pe. s. man.

Actionem in se transferre.

¶ De his q̄ potētiaz nomine titulos p̄dijū affigūt: vel eoz noi a in litē p̄tendunt.

Titulos affigi p̄dijū

¶ Sicut q̄s in cōueniēdo aliū nō debet sibi aduocare patrociniū potētioris: vt. s. ti. p̄ri. dictū est: ita etiā cōueniat̄ q̄s ab alio de p̄dijū vel de iure: id est seruitute p̄dijū q̄ possidet: nō debet in terrore agētis affigere p̄dijū: de q̄b⁹ agit̄ titulos. n. subscriptiōes vl cedulā quandā. s. q̄ cōtinet̄. h̄ est p̄dijū talis potētis. Itē ei⁹ nomē nō debet p̄tendere in litem. Si aut̄ possessor faciat cōtra/amittat causam: etiā si sit iusta ⁊ damnat̄ in metallū: potētior nō si cōsenserit/infamat̄: vt fame suę. p̄dijū ⁊ calumniā redēptor. Itē accusabil̄ crimine stellionatus/cū p̄ hoc crimine alia nō sit producta actio ff. de cri. stel. l. j.

¶ Ut nemo priuatus titulus p̄dijis suis vel alienis imponat vel vela regia suspendat.

Imp̄p̄alia p̄dicia.

¶ Sicut superior titu. p̄hibet q̄s sua dicere aliena: ita h̄ titulo p̄hibet quis aliena dicere sua: et p̄ titulos denotare hęc p̄dia/etias q̄ possidēdo esse mea: h̄ em̄ speciale p̄uilegiū est imp̄atoris: vt ei p̄dia tituloꝝ inscriptioib⁹ legatur: vel velis negocijs suspēsis denotent. Qui q̄ in p̄dijis suis id fieri procurauit: qd̄ cōsueuit t̄m fieri in regijs: verisimil̄ est qd̄ p̄dia sua voluerit in imp̄atorē trāsserre: vbi alienis p̄dijis tales titulos/vel vela regia q̄s suspēdat: si ē plebeius d̄nāat ad mortē: si clarissim⁹/vel curialis/vel miles/vel cleric⁹: de portat̄ et p̄scribit̄. j. e. l. ij. **¶** Ut nemini liceat sine iudicis auctoritate signa rebus imponere quas alius tenet.

Impone/re signa rebus

¶ Signa reb⁹ q̄s alius tenet hic imponere dicit̄: q̄ aliqd̄ generaliter p̄ter vela regia: de quib⁹. s. ti. p̄i. alienis reb⁹ imponit: quibus denotet res ab alio detentas esse suas: et hoc locū habet ante litē p̄test. et postea ante sententiā. vt. j. e. l. j. et ij. Superior autē titulus loquit̄: vbi p̄ titulū vel verillū denotabat rem esse possessoris: et habet locū ante litē cōtest. Et ideo si qua signa imponit post litis cōtest. nō patit̄ p̄gnā superioris tituli: sed iudex eaz punit p̄ motu suo: s̄m glo. hic in rubro. **¶** Ne fiscus vel respublica p̄curacionē alicui patrociniij causa in lite p̄stet.

¶ Licet generalr̄ p̄hibuerit sup̄ patrociniū potentū in cā: nūc t̄m specialit̄ p̄hibet filicū. i. p̄curatorē fisci: vel rēpublicā. i. p̄curatorē reipub. Nec imerito fiscus p̄hibet/cū ip̄e sit potentissim⁹: et ne iniuriarū inde nascat̄ occasio vnde iura sumunt. j. vnde vl. l. meminerint.

¶ Que gerunt̄ ex mādato. j. dixim⁹: nūc de negocijs gestis. tur. de h. ff. e. dixi.

¶ De his vi q̄ metus ve causa gesta sunt. **¶** Seruat antiquā ititulationē: hodie sufficeret alteꝝ. ff. e. l. j. de negocijs aut̄ q̄ ab alijs gesta rata habem⁹ dixi: nūc de his q̄ a nobis gesta infirmant̄ de hoc. ff. e. ti. dixi.

¶ De hoc satis. ff. e. ti. dixi.

¶ De in integrū restitutioe minorū vigintiquinque annis.

Restitutō filijfamil.

¶ Satis de hoc. ff. e. ti. dixi. **¶** De filiofamilias minore restitutio patri p̄ficere videbat̄: et ideo nō esse dandā: qz sic maiori subueniretur: qd̄ nō fuit p̄toris p̄positū. Sed t̄m ei dat̄ vt hic: et. ff. e. l. ij. nā nō solum patris/ sed filij videt̄ interesse: cū et filij ex cōtractu suo/ dñ nō est in potestate in solidū cōuentat̄: vel fact⁹ sui iuris cōuentat̄ inquantū facere potest.

Fideiusso/res minorum

¶ De fideiussoꝝibus minorum. **¶** Nō solū minores/ sed et ob eoꝝ gratiā aliquādo maiores: id est fideiussoꝝes minorū restituunt̄: vel eorū mādatores et cōstitutores: et quilibet qui p̄ minore interuenerit: vt. j. e. l. j. et. ff. de mino. l. in causę.

Restitutio minorum.

¶ Si tutor vel curator interuenerit. **¶** Quādo interuenit fideiussoꝝ in cōtractu dixi: nunc qñ tutor vel curator nō crederet aliq̄s minorē nō esse restitūdū: vbi cōtraxit tutore vel curatore auctore. Sed t̄m necessariū est et in his q̄ gesta sunt in iudicijis: et in his q̄ gesta sunt extra: si sui facilitate vel dolo aduersarij minores vigintiquinque ānis decepti vel circūuenti sunt: etiā p̄sentibus tutoribus vel curatoribus eis in

Codicis

integrā restitutiōis auxiliū supesse. j. e. l. ij. Hoc tñ fallit in cassib^o. j. de ad/
mi. tu. l. cōstitutione. z. l. sancim^o. z. j. ad treb. l. pe. in pñ.

¶ Si in cōmuni eadēq; causa in integrū restitutio postulef.

¶ Certū est ipsi minorib^o subuenire p restitutiōē: z qñq; eoz grā subue
nit alijs: puta eoz fideiussorib^o/licet sint maiores. Itē eq̄tate rei subueniē
eoz aduersarijs: vt dixim^o. ff. de mino. z. j. de re puta. Sed hic illud quere/
bat/ an restitutio minoris p̄ficeret maioris: cū q̄ minor rē vel causam habet
cōem rōne cōis vel societatis: ad qd̄ hic rñdet q̄ minime: vt. j. e. l. j.

Restitutio
minorum
non p̄dest
maiorib^o

¶ Si aduersus rem iudicatā restitutio postulef.

¶ Sicut in alijs/ ita z in sententiā lata cōtra minores tutoz vel curatoz au
ctoritate/ restitutio dat minorib^o: si tñ sententia lata sit in minori gr̄ate: als
nō/ nisi hoc strictū sit dolo aduersarij: vt minori facto maiore sententię fera/
tur: vt. j. e. l. j. z. l. in re. z. ff. de mino. l. iij. §. j.

Restitutio
aduersus
rē iudica/
tam

¶ Si aduersus venditiōē restitutio postuletur.

¶ Minor restituit in integrū in venditiōe: si tñ venditio teneat. Si q̄ ven
dat ea q̄ seruādo possent seruari sine decreto/ ip̄o iure nō tenet venditio: et
ideo nec dat restitutio. Si autē vendat cū decreto/ tenet venditio: sed resti
tui pōt si doceat se lesum: vt. j. de admi. tu. l. lex q̄. z. de p̄di. mi. si q̄des. Ubi
autē vendit ea q̄ seruando seruari nō possunt/ restituit minor: p̄pter enorme
dammū/ vel fraudis cōsiliū. ff. de mi. l. et si sine. §. j.

Restitutio
cōtra v̄d.
mi.

¶ Si aduersus venditionem pignoris.

¶ Cū res minoris pignori obligata distrabit a creditore distinguitur/ cō/
perit pign^o a minore/ v̄l ab ei^o p̄decessore. Si a minore in q̄ obligatiōe etiā
decretū fuit necessariū: vt. s. ti. pri. z tūc restituit minor etiā p̄ modico dā/
no vt i alijs suis p̄tractib^o. ff. de distrac. pig. l. si debitor. §. vl. Si cepit a p̄/
decessore minoris pign^o distinguit: vt. j. l. ij.

Pign^o
minoris

¶ Si aduersus donatiōē
¶ Minor cū decreto vel sine decreto donare non pōt: vt. j. si ma. fac. ra. l.
vl. §. vl. z iō restitutio locū nō habz. ff. de mi. l. in. cā. Sed in cassibus donat
minor: puta mercedē p̄ceptorū. Itē alimēta parētib^o z cognatis z eis solen
nia munera mittet: z hec donatiōes fieri debēt cū decreto: vt tñ si fiat imo/
derate/ restitutio locū habeat. ff. de admi. tu. l. cū plures. §. cū tutor. z de tu.
z ra. di. l. j. idē si donauerit dotis cā/ vel p̄ nuptias. j. de admi. tu. l. lex q̄.

Donatio
minoris

¶ Si aduersus libertatem.

¶ Si minor cōtra libertatē q̄ iā cōperit velit restitui: nullo mō pōt/ nisi ex
magna causa hoc a p̄ncipe fuerit p̄secut^o: tali videlicet quā p̄nceps appro/
bauerit: vel si serui manumissio p̄inet ad euersionē totius dom^o minoris.

Libertas i
pugnata z
minoris

¶ Si aduersus trāfactionē vel diuisionē minor restitui velit.

¶ Restituit minor p̄ trāfactionē/ siue sit facta cū ip̄e ageret p̄ aliū/ siue cū
ali^o a geret p̄ eū. Verbi gr̄a: Facta fuit sup his in q̄b^o alienādīs nō erigitur
decretū: s; tutoris vel curatoris auctoritas: vel soli^o adulti volūtas/ si non
habeat curatoriē. Si autē fiat sup his q̄ p̄nt seruari/ erigit decretū z tutoris
auctoritas. j. de admi. tu. lex de p̄di. mi. l. nō solum. In diuisiōe autē. i. si mi/
nor h; rē cū alto cōem: si tūc talis est res in q̄ alienāda erigit decretum: mi/
nor nō poterit puocare sociū ad diuisionē: sed socius maior poterit puo/
care minorē: vt. j. de p̄. mi. l. inter oēs: z ita p̄ decretū ex necessaria causa p̄/
cedet diuisiō: in q̄ si decipiat minor/ ip̄etrabit in integrū restitutiōem.

Trāfactio
minoris

Diuisiō fa/
cta p̄ mino
rem

Restitutio aduersus solutione.
Restitutio aduersus dotem.
Restitutio aduersus delictu mi.
Restitutio vsucapiois.
Restitutio pira fisci.
Creditu Restitutio pira credi.
Restitutio pira aduta hereditate.
Quib' ca/ sib' restituo in integru non sit necessaria.

¶ Si aduer^o solone a debitore / v^l a se facta restitutio postulet.
¶ De restitutioe aduersus solutione debitoris tractat lex prima. De solutione a senid est pupillo facta loquitur lex secunda.

¶ Si aduersus dotem restitutio postuletur.
¶ Mulier. xxv. annoz si plus q^{uam} habeat in p^{ri}monio: vt si habet centu / p^{er}mittat ducta: et hoc noie dotis / vel vltra q^{uam} valeat facultates: ipso iure nulla est p^{ro}missio in eo q^{uod} est vltra. ff. de iure do. l. siue generalis. Si vero adultera p^{ro}mittat vltra vires patrimonij: no detracto gre alieno / tenet p^{ro}missio: sed restituit. ff. de mino. l. si ex causa. §. in dotis.

¶ Si aduersus delictu suu restitutio postulet.
¶ Qualiter minorib^{us} in p^{ro}tractib^{us} subueniat. §. dixim^{us}: nunc q^{uomodo} aliter in delictis siue delinquat minor ex p^{ro}tractu vel q^{uasi} / siue in reb^{us} q^{uibus} p^{ro}traxit: puta comodatis depositis / venditis vel locatis / et sibi. Et distinguit an delinquat ex culpa / seu no: an ex p^{ro}posito / vel animi conscia: vt. j. l. j.

¶ Si aduersus vsucapione restitutio postuletur.
¶ Minor etia in vsucapione rei sue restituit: pupillo t^{amen} ipso iure no currit vsucapio trienu^m v^{el} decenu^m v^{el} vicenu^m. ff. de aq^{ui}. re. do. l. bono fidei emptor.

¶ Si aduersus fiscum restitutio postuletur.
¶ Minor etia in vsucapione rei sue restituit: pupillo t^{amen} ipso iure no currit vsucapio trienu^m v^{el} decenu^m v^{el} vicenu^m. ff. de aq^{ui}. re. do. l. bono fidei emptor.

¶ Si minor p^{ro}traxit cu^m p^{ro}curatore clericali et decipiat / restituit in integrum ac si cu^m p^{ri}uato p^{ro}traxisset: et cognoscit de ea restitutioe p^{ro}curator fisci: vt. j. e. l. j. Et iste dicit p^{ro}curator reipab^{licae}. vt. §. de mo. mulc. l. curator.

¶ Si aduersus creditore restitutio postuletur.
¶ Licet crediti appellatio sit generalis. ff. si cer. pe. l. j. hic t^{amen} special^{iter} ponitur p^{ro} mutuo. Sicut aut^{em} in alijs p^{ro}tractib^{us} restituit minor: ita et in mutuo et fortassis amplius: q^{uia} licet als minor debet p^{ro}bare se deceptu^m: vel se amississe q^{uod} ei dicit^{ur} datu^m: vt. §. l. de minoribus. et ff. de iureiu. l. nam postea. §. si minor. Dic t^{amen} creditor debet p^{ro}bare minore locupletatu^m. j. e. l. j.

¶ Si vt ab hereditate se abstineat restitutio postulet.
¶ Si minor adijt hereditate min^{or} lucrosa: vel agnouit bonoz poss^{essio}. vel ex trebel. recipit hereditatis restitutione / restituit in integrum: ca^u t^{amen} cognita: no t^{amen} vtru^m sit lucrosa vel no. Sed etia an inter sit minoris litib^{us} et s^up^{er}tib^{us} no vexari. ff. de mi. l. minorib^{us}. xxv. an. It^{em} considerato an in hereditate sint multe res mortales: vel q^{uod} dia ruine subiecti: vt. ff. e. l. v^{er}. §. si locupletari.

¶ Si p^{ro}missa hereditate v^{el} bonoz possessioe aliqd aliud exerat
¶ Ne q^{uod} putaret minorib^{us} t^{amen} demu^m cu^m certat de dano vitado / et non etia in lucris omissis vel repudiatis iuuari. Si q^{uod} repudiavit hereditate sibi delatam minor: si repudiatio teneat iure coi^{us} / restituet minor vt liceat ei adire hereditate: si t^{amen} post repudiatione hereditas no sit distracta: vel a substituto minor: vel ab eo q^{uod} repudiante minore successit: alioqn^{on} si est distracta repellit minor: de hoc infra de repu. here. l. vl.

¶ In qb^{us} causis in integru restitutio no est necessaria.
¶ Vulte sunt cause in qb^{us} restitutio no est necessaria: vt q^{uod} ipso iure dicit^{ur} p^{ro}tract^{us}: q^{uia} no interuenit tutor vel curator: vel q^{uia} no interuenit decretuz: vel quia dolus dedit causam contractui: vel quia minor societate p^{ro}traxit donationis causa: vel si fecit minor ludibiu^m sui. §. ex q^{uod}. cau. infra. l. vlti. Item minor mulier que filio impuberi no petijt tutorem. It^{em} in omni temporali

Modicis

Prescriptione. **I**tem in omnibus tractibus bonae fidei: et quibusdam quasi praetribus stricti iuris qui coequiparant eis: id est legatis et fideicommissis.

Qui aduersus quos in integrum restitutio non postuletur.

Causas et casus in quibus et propter quas deest: vel non sit necessaria restitutio. **P**recutus est impator. **N**unc incipit edocere propter quod denegatur restitutio. Et primo in hoc titulo ratione personae. scilicet petitis in integrum restitui: et personae eius contra quem petitur. **C**ontra quos personae non debet restitui.

Si minor se maiorem dixerit vel probatum fuerit.

Sic ratione personarum denegatur restitutio: ita et denegatur ratione materiae: ut quod minor asseruit se maiorem in contractu: et nunc petendo restitutionem vult uti beneficiis minoris etc. **P**edactum puniatur.

Si sepius in integrum restitutio postuletur.

Hic ponit qualiter cesset restitutio ratione beneficii sepius petiti vel collati vel semel denegati. **E**t licet sepius minor possit restitui: si tamen semel est denegata: minor non restituitur postea propter ad appellationem: nisi novis defensionibus causam instrui posse dicat: infra. e. l. j. r. l. vlt.

De his qui veniam etatis impetrauerunt.

Sicut cessat restitutio quoniam minor natura factus est maior: ita denegatur sibi quoniam iure. i. principis privilegio pro maiori reputatur: puta si impetrauit veniam etatis. **I**mpetrat autem veniam masculus maior. xx. ann. femina maior. xvij. **E**t impetrat a solo principe allegando: non probando impatori de more honestate. **E**t est effectus huius veniae: quod quae veniam meruit: postea reputatur pro maiore in contrahendis et distrabendis negociis. j. l. i.

Si maior factus ratum habuerit.

Non tamen ex supradictis causis: sed etiam ratihabitione denegatur restitutio: ut quod maior factus ratum habet id quod minori etate gessit vel pro se vel pro tutore: vel pro vtriusque: talis enim non potest restitutionem in integrum petere. j. e. l. ii.

Ubi et apud quem cogitatio in integrum restitutionis agenda sit.

Causa in integrum restitutionis debet agitari in foro eius contra quem petitur restitutio: ut infra. e. l. ij. cognoscit autem de ea iudex ordinarius restituyendo: nedum in contractibus et consimilibus: sed etiam contra sententiam a se latam: vel ab inferiori: sed non a superiori.

De reputationibus que fiunt in iudicio in integrum restitutionibus.

Quia in restitutionibus minorum locum est reputationibus. i. compensatiombus secundum Placitum vel restauratiombus secundum Aequo. vel computatiombus secundum Accur. **N**am si minor restituitur in integrum ut liceat ei abstinere ab hereditate quam adijt etiam alii ad quem pertinent bona: eadem lance equitatis restituatur: ut a minore repetat quod in rem sua conuersum est: nec perit pro imbecillitate etatis. **S**i autem perit dolo: nihilominus est restituendus: ut infra. e. l. i. in fi. r. ff. de minor. l. ait pro. s. plane.

Etiam pro curatore eam in integrum restitutionis agi posse.

Satis clara est rubrica: dummodo intelligatur de procuratore specialiter: non generali. ff. e. l. illud. s. si talis: r. l. quod de speciali.

In integrum restitutione postulata ne quid noui fiat.

Postulata restitutio in integrum oia manere debet in suo statu in quo erat ante principium cause. **F**rgo nec res debebit alienari: nec a sententia executioni mandari: vel ab alio quod fieri in iudicio alteri propter donec finiat causa restitutionis. **P**edete restitutionis causa.

De restitutionse militum: et eorum que reipublice causa absunt.

Que sunt excellentiores cause quibus restituntur maiores. scilicet militum causa: et absentium reipublice. **M**ilitibus autem id subuenit: quod discere a signis sine periculo non

pnt. ff. ex q. cau. ma. l. vl. Si g miles est in domo sua/interim nō restituit. j. e. l. fi. z. ff. ex q. cau. ma. l. miles. Absesse aut reipu. cā videt: q abest ppter rē/ pub. romano z: nō ciuitat? alicui? licet ille iuuet si generali clausula edicti ptozū/ q abest p ciuitate. ff. ex q. cau. ma. l. sed z fi. s. vlt. z de d. sig. l. eum.

De rebus militū: z eozū qui republice causa absunt.

Sicut ipsis militibus succurrit: ita z vxoribus eoz. infra. e. l. j.

De rebus in integrū restitutionis tā minorum q̄ aliarū personarum: q̄ heredum eozum qui restitui possunt.

De re **ff. de** **tra** **tractat** **infra** **q̄** **tpa** **z** **ad** **quāta** **restituant** **minores/ z** **maiores** **eo-**
rum **q̄** **heredes.** Pro quo notandū q̄ siue minor: i ptractu/ vel q̄ si delicto: vel quasi decipiat: restitui nō potest toto tpe minoris etatis: z postea infra quadriennū: et hoc quadriennū incipit hodie currere statim/ cum vicesi/ mifexti anni dies illuxerit. Alij autem habent vtile quadriennūz solū. De hoc etiā in. c. i. de in inte. resti. li. vi. z in Clemen. infra. e. ti.

Quibus ex causis maiores in integrum restituntur.

Resti. ma- **Explicitē** **sūt** **duę** **causę** **q̄b** **restituunt** **maiores:** h̄ ē **militie/ z** **absentie** **rei/**
torum **pu. cā.** Hūc generaliter de omib: etiā de his q̄ ppter rei q̄litate restituunt vt i bonę fidei iudicijs. j. e. in p̄ctib. Ita p iustū metū absentes. ff. e. l. ij. Vbi de hoc satis dixi. **De alienatione iudicij mutadi causa facta.**

De hoc dixi. ff. e. ti.

De receptis arbitris.

De hoc dixi. ff. e. ti.

De satisfando.

Formule **actionū** **De h̄ dixi. ff. q̄ satisfda. cog.** **De formul' z** **impetratiōe actionū**
collegio pontificā. ff. de ori. iur. l. ij. s. deinde: hodie sublata est: certūq̄ est hodie actionē pponi posse sine aliqua solēnitate verboy. Et p̄m Pla. etiā vulgari z rusticano sermone: si ea sit apta pposito negocio. Nec est opus impetrare solēnia verba vel actionē: nisi ea sit ad quam quis restitua iur dicis officio: vt de rescissoria dicit̄ zc. De hoc in. c. dilecti: de iudi.

De iureiurando propter calumniam dando.

Iuramē. **calūme** **De satisfadationib' q̄ sūt an ingressū iudicij sup̄ dixi:** Hūc de iureiurādo qd̄ fit statim post ingressum. Iurandū calumnie est: cū quis iurat se bona fide/ z nō calumniadi animo agere v̄l respōdere: nec calumniadi animo egisse vel respōdisse. j. e. l. ij. s. i. z. ff. fa. her. l. iure. s. qui familie. Est etiā calūnia: cū quis ex certa sciētia iniuste agit vel restitit: vt dixi. ff. ad turpil. Dicitur ergo iurandum calumnie scz vitandę: vel ppter calumniam vitandā sicut dicitur: Habeat vnusquisq̄ suā ppter fornicationē zc. Et que sint capitula sub hoc iuramento contenta: ponit glo. extra e. ti. c. i.

Liber Tertius.

De Iudicijs.

De hoc satis. ff. e. ti. dixi.

De sportulis z sumptibus in diueris iudicijs faciendis: et de executōribus litium.

S **upra de iudicijs** dixit. Sed qz iudicū z executōrū laborib' et studijs multū siue vigilijs negocia decidunt: equū est cuiusq̄ laborē digna cōpēsatione remunerari. Cum etiā labor in damno ē: crescit mortalis egestas. j. de allu. l. fi. vbi p glo. Ideo de sportulis et alijs sumptibus litū tractat. Sportulę autē sunt sumptus ḡra executōrū: vel sunt salaria apparī

Sportule

Codices

tor. **Al forte** **dm Ago.** isti apparitores accipiebāt salariū d publico: r spor
 tulas accipiebāt non sibi sed p fisco: r ille reponebant in sporta. i. corbe vs
 aliq sili vase in q p̄sueuerūt aliq portari vel exportari: vrita sub fida custo/
 dia fisco seruauerūt: r sic cōtinēs p cōtēto. **In sportulis** aut istis nō erat cer
 ta q̄tātas diffinita/misi in q̄busdā psonis: puta clericis r agentib^o in reb^o
 r similib^o: vt in aut. de sanc. epi. s. sportulaz. r. j. de p̄xi. sacro. scrini. l. xij.
 r de p̄n. agen. in re. l. vi. p̄stabant q̄ s̄m cōsuetudinē fori: de hoc aliqd in. c.
 cū ab oi: devi. r ho. cle. **Executoz** aut ille d̄r q̄ executioni causę discussę sentē
 tiā mādat: vt. j. de ere. rei iudi. l. pe. **Quib^o d̄r** executor ille q̄ facit partes ap
 parere i iudicio. **Idēq^o d̄r** apparitor. **Idē d̄r** cām p̄parās. **Idē d̄r** officialis.
Itē catholician^o. i. vniuersalr deseruiēs. s. de iudi. l. antepe. r vlti. r i aut.
 de iudi. s. bis q̄ causas p̄parāt: r defen. ciui. s. ex puinciali. r. j. e. l. j. **Est au**
tē eoz officiū parere iudicib^o quib^o deputati sunt: r offerre causas eis in/
 structas vsqz ad finē. **Et iudex** illustrib^o mulctare eos poterit vsqz ad. vj. soli
 dos. **Inferioz** vsqz ad tres. j. e. l. j. r. ij. r in aut. de iudi. s. necessitatem. **De**
sumptib^o aut q̄ sūt in iudicijs in h̄ ti. nō tractat. **Sed de sūptib^o** testiū poni
 tur. j. de testi. l. qm̄: r de app. l. eos. s. si q̄s d̄ salarijs aduocatoz in. l. j. s. i ho
 noziarijs. ff. de var. r extraoz. cog.

Appar
 itores
 Executoz
 Appa
 ritoz
 Eās p̄pa.
 Officialis.
 Et atbo
 lican^o.

De pedaneis iudicibus.
De ordinarijs r maiorib^o dictū est iudicib^o: nūc de delegatis r minorib^o.
Sunt aut pedanei qui negocia humilioza disceptant: vt. j. e. l. vlti. et
 a pedo nomē acceperūt: que est infima pars hois. **Sic r** pedaneus iudex ē
 inferior: alijs: qz pedestria. i. infima tractat negocia.

Sumpt^o
 iudicioz
 Pedanei
 iudices
 Pedestria
 negocia

Qui p sua iurisdictione iudices dare/dariue possunt.
Occasione sumpta a pedaneis q̄ sūt delegati/ ḡialr de psonis que dare
 p̄nt r dari iudices subiūgit. **Ille aut** sol^o delegat/ q̄ h̄z iurisdictionē ordina/
 riā. **Et in cā** que est de iurisdictione sua ordinaria: r eū q̄ est de iurisdictione sua
 ff. de iuris. om. iudi. l. ex. de tu. r cu. da. ab bis. l. ius. dandi. **Iudex aut** dele/
 gat^o neutrū cōmittit nisi a p̄ncipe delegat^o sit: vel nisi p̄mo lite corā se con/
 tes. aliū deleget ad s̄litudinē pcuratoris: vt. s. de iudi. aut. ad hęc. r. j. e. l. j.

Quis poss
 sit delegat
 re

Ne quis in sua causa iudicet/ vel ius sibi dicat.
Licet in aliena cā q̄s possit eē iudex: nō tñ in sua: vel diffiniēdo vel arbi/
 trādo vel interloquēdo: qz nemo p̄t sibi impare. j. e. l. j. r de arb. l. pe.

Iudex in
 cā sua.

Qui legitimā psonā standi habēt in iudicio/ vel non.
Qui in p̄stitutiōe iudiciū p̄siderādę sūt p̄sonę litigatoz: iō apponit d̄ his
 q̄ h̄nt legitimā psonā in iudicio: sūt aut q̄dā p̄sonę q̄ p̄hibent: puta minor
 xv. annis: sine tuto. vel cura. auctate: vt dixi. s. si aduer. rē iudi.

Ut nemo inuitus agere vel accusare cogatur.
Regulā ponit hęc rubrica: vt nemo cogat agere rē. l. p̄cise. **Sunt tñ** q̄/
 dā q̄ si nō agūt periculū subeūt: vt tutor r cura. j. arbitriū tutelę. l. nomina.
Itē gestozes sine mādato. **Itē pcuratozes.** j. man. l. pcuratorē. **Itē admi**
nistratozes ciuitatē. **Itē heres** q̄ nō vindicat necē defuncti accusando inter
 fectozes ei^o. j. ad Syll. l. j. **Itē actor** lite p̄testa. vel citato reo. **Itēz** si actor
 videt calūniose vexare reū: p̄t iudex cā cognita id statuere. j. de inge. ma/
 nu. l. diffamari. de remiss. pig. l. si eo.

Qui cogat
 agere

De ordine iudicioznm.
Quia in iudicijs plerūqz dubitat/ q̄ actio vel q̄stio in ordine cognoscēdi
 vel diffiniēdi debet p̄ferri: iō ponit de ordine iudicioz. i. actioib^o vel q̄stio

Ordo iud
 ciorum

nibus in iudicio ordinādis: puta si cōcurrāt duo iudicia inter easdem perso-
nas principaliter vel incidenter: qđ p̄cedere ⁊ qđ sequi debeat. Sic ḡ dicit̄
iudicioꝝ. i. q̄stionū: vel id est de rebus de quibus possunt fieri iudicia: id est
questiones: de hac materia ponitur in. c. tuā: extra de ordi. cog.

De litis contestatione.

**Litis cōte/
statio**

De litis cōtestationē iudiciū accipit exordiu. Est autē litis cōtestatio ne/
gocū p̄ncipalis hincinde apud iudicē facta narratio. i. vt actor p̄ponat intē
tionē suā: reus autē neget: vel exceptionē opponat ⁊ eā p̄bet. Et ponitur h̄
autētica: q̄ tractat de q̄busdā p̄cedentib⁹ ip̄am litis cōtestationem ⁊c.

De plus petitionibus.

Pl⁹ peti⁹.

Quia lite p̄stata peti⁹ q̄nc plus: nō de h̄ die in sp̄. l. q̄n plus peti⁹ re.
Nā ⁊ aliis modis pl⁹ peti⁹: vt isti. de act. h̄. pl⁹ autē: vbi pena pl⁹ petētis po
nit: vñ d̄r pl⁹ peti⁹ cā: tpe: req̄ loco: glo. f. c. vno. e. ti.

**De plus
dilatōes.**

Iudicio inchoato q̄nc dilatationes petuntur gratia restiū vel instrumen
torū. j. e. l. j. vel p̄pter alias necessarias causas: puta aduocatorum: vt. j. e.
l. pe. De hoc dixi. ff. de fer.

Dilatōes.

De ferijs.

**Iuris om.
iudi.**

Iurisdictio om̄ iudiciū: ⁊ de foro cōpetenti.

**Territo
rium**

Iudicia rōne iurisdictōis exercens: id ponit de iuris. om. iudi. l. de iuris/
dictioe q̄ cōpetit singulis iudicib⁹: q̄ qđē iurisdictio q̄ vniciūq̄ iudici attri
buit p̄ legē s̄m destinationē territorioꝝ: apponit de foro cōpe. q̄ forū cen
set s̄m territorii fines. j. de p̄. sig. l. pupill⁹. s̄ territorioꝝ.

**Forum
Tribunal.**

Quid sit iurisdictio dixi. ff. e. ti. Forū autē dici pōt ip̄e loc⁹: vbi cōsuevit reddi ius. Idēq̄ ap
pellat̄ p̄torū. Itē d̄r ius. ff. de iur. ⁊ iur. l. pe. Tribunal autē d̄r maiorū iudi
cū q̄ h̄nt merū imperiū ar. ff. de iud. l. j. ⁊ s̄. vbi ⁊ apud quē. l. vl. Et d̄r forū
similitudinarie: q̄ sicut forus vocat̄ locus in quē multitudo hoim cōuenit
multas res inferētes ⁊ deferentes: emēdi: vendēdi vel p̄mutādi causa. Ita
⁊ forū d̄r in quē multitudo hoim q̄ fluit inducentiū causas lites ⁊ varias q̄
stiones cognoscēdi ⁊ diffiniēdi causa. Dicit̄ forū a forneo rege: vel ab affe
rendo. c. forus. de p̄. sig. forus etiā d̄r bursa: forū autē pluralis numeri di
cunt̄ tabulata nauis s̄m ser. sup. x. en. ⁊ de eis vt ait pla. sedilia iudicātū con
ficiunt. Sortit̄ autē q̄s forū varijs ex causis: de q̄b⁹ in. c. fi. ex. de fo. cōpe. et
d̄r cōpetens forū: id qđ p̄pūū ex lege deputatū est ipsi conuento.

**Cōpetens
forum.**

Quando imperator inter pupillos ⁊ viduas vel

miserabiles p̄sonas cognoscit: ⁊ ne exhibeantur.

**Pupilloꝝ
viduet̄ mi
serabiles p̄
sone**

Apud iudicē suū quēq̄ etiā inuitū esse p̄ueniēdū. s̄. dixi. Itē apđ extra
ordinariū aliq̄s p̄uenit rōne p̄uilegiū. s̄. de dila. l. ij. nūc p̄ponit q̄liter istoz q̄/
liber patiat̄ exceptionem. Si em̄ vidue/aliq̄s fortunē iniuria miserabiles a
p̄ncipe postulauerūt h̄n̄ficiū: forte vt p̄ueniant̄ sub p̄ncipe t̄m: nā tunc eoz
aduersarij exramini p̄ncipis cogunt̄ se resp̄santē: ita licet bis pupillis ⁊ si
milib⁹ reculare ordinariū iudicē: vt hic. Exponit ḡ titulus q̄n impator iter
pub. ⁊ vid. cog. scz ip̄sis h̄ impetratib⁹. Et ne exhibeant̄ scz in iure alijs pe
tentibus.

**De crimē
agi potest.**

Tibi de criminibus agi oportet.

De criminib⁹ agi in trib⁹ locis: h̄ est vbi cōmissa sunt. ff. de accu. l. vlti.
Itē vbi lis est contestata/ nisi oppo sita fori p̄scriptioe ab eo q̄ sciebat se nō
esse subiectū. Itē vbi reus habet domiciliū. Iure nō autenticoꝝ plenus ⁊

¶ Codicis

generalius: de hoc tradit in autem. vt om. obe. iudi. §. i. coll. v. et signat in autem. qua in puincia. §. e.

¶ Ubi de possessione agi oportet.
¶ Hoc titulo tractatur vbi possessio iudicio agitur: siue per interdicta siue per alias actiones. Et potest agi vbi existit ipsa possessio: id est res que possidet: vel vbi facta est violentia: ff. de vi 2 vi ar. l. i. §. interdum autem.

De possessi
one agitur

¶ Ubi fideicommissum peti nō oportet.

¶ Fideicommissū ibi petendū est vbi hereditas relicta est. i. factū est testamētum. infra. l. i. 2 idem in legato: fraternitatem em̄ hodie: vt. ff. de le. §. l. i.

fideicommissus vbi petitur.

¶ Ubi conueniatur qui certo loco promissit.

¶ Qui certo loco promissit se aliqd̄ datur: tenet p̄ditioe certi arbitraria. Itē si testator certo loco heredē qd̄ dare iussit: actio ex testamēto est arbitraria. Itē si mutuū accipiā vt certo loco reddā: p̄ditio certi d̄ mutuo erit arbitraria. isti. de act. §. p̄terea. Pro tali igit̄ debito actio institui pot̄ s̄m pla. vbi cū q̄ iueniat re. ff. de iudi. l. eū q̄ i. puincia: licet h̄o dixerit eū pueniendū vbi h̄z domiciliū: vel vbi de iure cōi sortit̄ for̄: 2 sic debere intelligi dictā legē/ eum qui vbi dicit: vel in quocūq; loco rē. subaudit sc̄z idoneo. De hoc dic §. p̄terea.

promittēt certo loco

¶ Ubi in rem actio exerceri debeat.

¶ In rem actio est rei vindicatio: vel quilibet realis actio potest institui in locis illis in quibus propter diuersas rationes quis sortitur forū. Sed vbi est ipsa possessio: sortiri videtur quis forū: vt infra. e. l. vlt̄.

Heredes petito.

¶ Ubi de hereditate agatur: et vbi scripti heredes in possessionem mitti vel postulare debent.

¶ Si hereditatis petitio pponatur: eo loco erit instituenda vbi is qui possidet habet domicilium. Sed 2 vbi res ipse sit sunt, pponi poterit: vt infra in si. l. Dissio aut̄ in possessionē si quidē petat̄ per iudicis officium: ibi cōsultus petet̄ vbi res sunt: vt ita ratione rei quis sortiat̄ forū impetrato iudicis officio: ac si pponeret̄ realis actio. Si aut̄ de possessione ageat̄ psonali actione vel interdicto: indubitāt̄ etiā tunc apud iudicē sub quo habet domiciliū reus/ causa poterit exerceri: forte 2 ibi vbi sunt res: de hoc in pn. l.

Dissio in possessionē

¶ Ubi de ratiocinijs agi oportet: tā p̄uatis q̄ publicis.

¶ Aut̄ imperator eū q̄ gessit ratiocinia tā p̄uata q̄ publica: vt argētari⁹ et pcurator vel quocūq; mō ibi rationē oportere reddere vbi hoc gessit: vbi pot̄ esse instructio sufficiens.

Actio de

¶ Ubi causa status agi debeat.

¶ Sicut in ceteris ita 2 in causa status actor forū rei sequi debet. §. l. iij. et iij. Sed q̄s in hac cā videat̄ esse reus: q̄s actor querit̄: circa qd̄ diligēt̄ notāda est distinctio quā ponit. §. l. i. 2 de lib. cau. l. eā queret. ff. de p̄ba. l. si q̄s hoīem liberum. Cognoscit aut̄ de causa libertinitatis 2 seruitutis inter si/ seum 2 p̄uatuū pcurator cesaris. Inter duos aut̄ p̄uatos cognoscet qui libet iudex. De ingenuitate dō 2 seruitute: vel de ingenuitate et libertinitate solus princeps cognoscet: vt infra. e. l. pe. 2 §. de p̄da. iudi. l. ij.

Status causa

¶ Ubi q̄s de curiali vel cohortali aliāne p̄ditione pueniat.

¶ Si quis fuerit curialis. i. officio curie vel iudiciū obnoxius: vel si fuerit cohortalis q̄ duro seruitio artabat̄: vel cuiusq; corpi obnoxius: 2 aufugit ab his quibus seruire debeat distinguif. vtrū se dederit armatē militie/ an inermi. Si armatē pueniet̄ sub mḡro militū: vel si repiat̄ i foro alicui⁹ p̄fidis puincie: p̄ses illi causā debet referre ad mḡm militū/ vel ad p̄fectū p̄

Senatoz vbi puenit

toris: et hoc est quod dicitur infra. e. l. vl. Si autem inermi militie se dederit. l. seruitio alteri? curie: pueniri poterit apud quilibet iudicem quod fuerit i locis ubi de prebentus est: et ita videtur illud habere locum: ubi te inuenero ibi te iudicabo etc.

Ubi senatores vel clarissimi / ciuilit' vel criminalit' pueniant.
 Senatores vel clarissimi si pueniant ciuilit' debet fieri conuictio i scriptis: et si degunt romę vel i suburbij: debent pueniri apud horem vel hfectu vrbis aut magis officio: quatenus ei h comisit princeps. Si vero sint i puincijs: puenitur ibi ubi lare fouet: aut ubi maiorę parte bonoꝝ possidet: et assidue puerfantur. j. e. l. vl. Si vero criminalit' pueniant: si quod pueniendi non sunt illustres: conueniunt ibi ubi crimina sunt admitta: non obstante fori hceptio: oem enim homo bonoꝝ noꝝ reat' excludit. j. l. j. Si vero sint illustres: sit distinctio senatoroꝝ: licet oes sint illustres inter patricios / hores / hfectos vrbis etc. infra. e. l. pe.

In quibus causis militates hscriptione vti possent.
 Piles armata: Piles etiam principu domestici et agentes in rebus: vel qualibet alia militia vel dignitate gaudentes: vel qualibet negociatione exercetes: sup publicis functionib' vel publicis debitis: apud hses puinciaz pueniant et excipiuntur autem armata militia hdit: et qui ad rem ppriam vnus anni componenda comeatu ostenderint se accepisse: vt infra. e. l. j.

Ubi cause fiscales vel diuine dom' hoim' eius agant.
 Fis. pcur. Si pcurator fiscali conueniat a puato: vel conueniat puatu: cognoscit de ea ca. pcurator: cesar' / vna cu hside puincie: vt. s. si aduer. fil. l. ij. et infra. e. l. ad fiscalia. Si autem pcurator cesaris agit contra puatu: vel conueniat a puato: pcurator fiscali de ea ca cognoscet. s. si aduer. fil. l. j. Cause autem hoim diuine domus: siue sint serui / siue coloni / siue inqlini: siue agant siue conueniant in ciuili vel criminali negocio: audiunt et examinant apud hpostu sacri cubiculi et comite domoꝝ: vel procuratore cesaris: infra. e. l. vl. et l. cu aliquid.

Qu' licet vnicuique sine iudice vindicare se vel publicam deuotioꝝ.
 Licet regularit' tradat nemine sibi ius dicere posse vel se vindicare: vt s. deinde. l. null' / et ff. qd me. cau. l. exrat: hic tamen quod casus ponunt i quibus alicui se vindicare pmittit: vt si reperiat quis nocturnu agroꝝ populatoꝝ: id est deuastatoꝝ. Aut illos qui i itinerib' frequetatis stant i insidijs: eos enim ipone quis occidere pot. Item publicam deuotione pmittit vindicare: vt si quis velit desertoꝝ militie opprimere: et si resistit: deserroꝝ hcapit in eo veloz ee sup pliciu: vt infra. e. l. vl.

De inofficioso testamento.
 De hoc satis. ff. e. ti. Quia sepe i fraudē legis excogitant donationes: vt cesset qrela inofficio si testamēti: vt. j. e. l. j. ideo de ea. Est autem inofficiosa donatio: quod contra officium pietatis est facta. s. qz p ea liberi vel parentes excludunt a debito bonoꝝ subsidio: vel ex pposito donant: vel re ipsa. Et competit ista qrela siue donator decedat testat' vel intestat': vt. j. e. l. p cib'. Supior autem qrela facta tunc testamento competit. Dat autem ista querela omnibus psonis quibus et supior: nam dicte lex vnā esse iust' et illi querelę causā et simile estimanda: et idē ee ius vtriusqz pibus et moibus: vt infra. l. si.

De inofficiosis dotibus.
 Inofficio / sa dos: Et ista filis est donationi inofficiose: vt. j. e. l. j. Si ergo mater bona oia vel pene oia i filioꝝ fraudē dederit in dotē. p se: vel forte p m pla. p filia vel p muliere alia: p qrela inofficiose dot' fieret reuocatio: vt filijs p qrela emolumenta

nec possidet reus nisi hoc actū esset in sequestratione: vt custodie cā tñ fiat depositio. ff. depo. l. licet. j. rñso. 2. s. j. Si igitur quilibet cōtractu pecunia posulatur/ sequestrationis necessitas cōquiescit. Oportet enim debitore pmo puniti: sic ad solutionē pulsari. Et voluntate autē ptiū fieri pōt: nisi in q̄tuor casibus q̄bus ex necessitate fit sequestratio: de quib⁹ p glo. in l. j. t. e.

De conditione indebiti.

De hoc. ff. e. ti. dixi. **De cōditione ob causam datorum.**
Hec cōditio cōgruit cū superior: vtrobiq; em̄ intuitu causę rē in alium emitto: neq; res emissa extinguit: sed hec futurā causam/ illa p̄teritā respicit. Inde est q̄ in illa statim post solutionē nascit cōditio. In hac demū cas fuerit cessatum/ nisi pgniter. De hoc dixi. ff. e. ti.

De conditione ob turpem causam.

De h. ff. e. ti. dixi. **De conditione furtiua.** **De h. ff. e. ti. dixi.**
De cōditioe ex lege 7 sine causa/ vel i. iust a causa.

Quas generales cōditioes ponit: de q̄bus nos. ff. sub. p̄uis titu. dixi.

De actionibus 7 obligationibus.

De h. ff. e. ti. dixi. **Ut actioes ab heredib⁹ 7 h̄eres incipiāt.**
olim tradebat talis regula: q̄ post mortē heredis aut legatarij legatū relinq; nō posset. Sicut nō poterat aliq̄s stipulari post mortē suā sibi dari: sic nō poterat q̄s pmittere dare post mortē suā. Unde 7 tradebat regula/ vt ab heredibus 7 cōtra heredes actio non incipiat. Hodie autē regula ista emendata est per hāc. l. j. e. l. j. 7 insti. de le. s. post mortē. Et caue tibi: qz aliter dicitur post mortem incipere actio in stipulatione: 7 aliter in legato: vt in p̄dictis alle. videre poteris.

Actio ab herede et contra heredem

Uxor p marito

De vxor p marito/ vlx marit⁹ p vxore/ vlx mar⁹ p filio pueniāt.
Licet h̄eres iure successionis p defuncto cōueniāt: vt. s. ti. p̄i. nō tñ sic est in alijs etiā q̄ valde p̄iuncti vident: vt in hoc ti. 7 se. Uxor em̄ nō conuenit p marito/ etiā si p eo intercesserit/ nisi intercesserit in rē suā. j. e. l. j. 7 ff. ad vell. l. ij. s. vl. Speciale tñ est in p̄mipilaria sarcina quā subiuit maritus: vt. j. qui cas. pig. ta. p̄ra. l. satis. Item maritus p vxore nō cōuenit/ nisi solitis modis: si p ea fideiusserit/ vel ei successerit. Item mater p filio vel ecōtra nō cōuenitur. Unde 7 tradit̄ regula certissima. Et alterius cōtractu ne minē obligari: vt. j. e. l. vlti.

Nota

De filio pro patre/ vel pater pro filio emancipato: vel libertus pro patrono/ vel seruus p dño cōueniāt.

Fili⁹ p patre

Putabat̄ rōne filiationis vel paternitatis vel seruitutis aliq̄c cōueniri debere: dicit̄ tñ in hoc titulo cōtrarium.

De seruo ex suo facto post manumissionē teneat.

Seru⁹ liber fact⁹ ali⁹ hō videt̄. ff. de solu. l. q̄ res. s. area. Idē dubitabat̄ an posset pueniri de eo qd̄ in seruitute fecit: iuj qd̄ distinguit/ an p̄traxit/ vlx q̄si p̄traxit in seruitute: deliq̄t vel q̄si: qd̄ p̄leq̄re: vt. j. e. p. to. **Quñ fisco vel puato debitorē sui debitoris exigere pōt vel cōuenire.**

Regularit̄ p̄hibuit. s. aliū ex p̄cto alteri⁹ pueniri: nunc ponit qdā exce/ ptioes 7 i fisco 7 i puato. Fisco autē rōne sp̄ali puenit debitorē sui debitoris: si debitor p̄ncipal nō sit solūdo: vel ex rōne fisci necessario facto liq̄do. p̄bi bent: vel ex p̄cto fiscali debitores pueniāt. ff. de iur. fis. l. iij. s. militia. 7. s. cō

Codicis

di. ex lege. l. j. de eo. ff. debi. l. j. **De actiōib⁹ hereditariis: als herē**

Supiori ti. dixit alter p altero pueniri in casu: h ponit z al' (di. acti. tez casum. Et ponit hic diuisionē actionū: qz actionū alię sunt hereditarie. **Actiōes hereditarie.** **Ite** q ab heredi⁹ incipiūt vel cōtra heredes. ff. de acti. z ob. l. hereditarium. **Hereditarij** Abusue tñ dicit hereditarius debitor: nō qui debet heredi vel hereditati: **Hereditarij** sed ipse heres: q ideo debet q ipse est heres: vt. j. e. l. sub p̄textu.

Ex delictis defunctorū in q̄tum heredes cōueniant.

Inquantū heredes ex cōtractib⁹ defunctorū vel quasi teneant dixit: nō ē in q̄tū ex delictis: de hoc insti. de ppe. z tēp. s. ff. z in. c. ff. de sepul.

De constituta pecunia.

De hoc satis. ff. e. ti. dixi.

De probationibus.

De hoc dixi. ff. e. ti.

De testibus.

Ista est uiua p̄batio: z ideo tanq̄ potior p̄ponit: de hoc. ff. e. ti. dixi.

De fide instrumentorū z amissione eorū z de apochis z antapochis faciēdis: z de his q̄ sine scriptura fieri possunt.

Sequitur nūc de p̄batiōe mortue uocis. i. p̄ scripturā. Et de p̄ma parte rubi. dixi. ff. e. ti. **De amissioe aut instrumentorū talis tradit regula: Quicunq̄ cōtract⁹ est sine scriptis fieri p̄t: in eodē casu si scriptura interueniat: z postea amissa sit: nihilomin⁹ suā obtinet firmitatē. j. e. l. j. et. l. sicut. z. l. statu. tā. z. l. si solēnib⁹. z. l. ministris. z. ff. e. l. iure. z de pig. l. cōtrahit. **Antapocha** aut est chyrographū qd facit debitor creditor: in quo cōfitec se soluisse tñ. Et nō dē ab antiq̄d est cōtra: sed ab ante: quia fit ante apocham: z est in ducta ad securitatē creditoris. **Qui** em̄ noie alieno possedit: z pensionē soluit: vt creditor suo vsuras rēp̄sentauit: ille utit ante apocha: vt. j. e. l. plures apochas. **Ab** glo. exponit qd sint apochę z antapochę: z habebit. j. in p̄prio ti. **Est** etiā sciendū qd omnis cōtractus sine scriptura fieri p̄t: nisi in q̄ casu exigit specialiter scriptura. j. e. l. contractus: z qui sint casus requirentes scripturam ponit glo. in. c. j. extra de cens. li. vj.**

Instrumētoū amissio

Antapochę

Nota

Plus valere qd agit q̄ qd simulate cōcipit.

Quia p̄ scripturā sepe aliud fingit z simulate scribit: q̄ de agit: sicq̄ fraudes sepe cōmittunt: constatq̄ plus valere ueritatē q̄ simulate gestū: ideo ponit hęc rubricā: q̄ in d̄bis suis satis plana est. **Quid⁹** aut modis fit fraus legi: ponit glo. ff. de le. z. senatuscō. l. fraus.

Simulatio fit fraus legit

De hoc. ff. e. ti. dixi.

De dignozaticia actione.

De hoc. ff. e. ti. dixi.

De exercitoria z institoria actione.

De duobus generibus contractū p̄mittit: ex quibus in solidum tenemur ex alijs contractibus. De his dixi. ff. e. sub proprijs titulis.

De cū eo qui in aliena potestate est negocium gestū esse dicet: vel de peculio seu qd iussu/vel de in rem verso.

Prima pars rubricę est generalis: sequentes tres speciales: z danē non in solidū hęc actiones: sed quatenus est in peculio: z quatenus est in iussu/et in rem verso. **De hoc** dixi. ff. sub proprijs titulis.

De quas personas nobis acquiritur.

Acq̄rit nob p̄ nosmetipos: z de h̄ nulla est hesitatio. **Ite** p̄ filios in p̄tā/te n̄ra p̄stitos vel p̄stitutos. **Ite** p̄ seruos n̄ros. **Item** p̄ alienos q̄s bona n̄ra

Acq̄rit nobis

de possidem^o: vel in q^o habem^o vsufructu^o vel vsu. De plate insti. e. ti. p. to.

Ad senatusconsultu^m macedonianu^m.

Qualiter conueniat pater ex filij contractu dicit: nunc q^uliter pat^{er} non tenet cum effectu propter exceptionem macedoniani beneficij. De hoc dixi. ff. e. ti.

Ad senatusconsultum velleianum.

Sicut filius. et pater habent exceptionem ex superiori senatusconsulto: ita et mulier ex hoc senatusconsulto velleiano. De hoc dixi. ff. e. ti.

De non numerata pecunia.

Superioribus senatusconsultis subuenit civiliter et naturaliter obligatis ratione specialiter: hic civiliter tamen obligatis incurrit ratione naturaliter: iure communi considerato propter pecuniam non numeratam. Dicitur autem duobus modis pecunia non numerata: vel respectu creditoris: quod proprie dicitur pecuniam numerare debitori: vel sibi illa reddat.

Vel respectu debitoris: quod proprie dicitur soluere creditori: et improprie dicitur numerare cum soluit quod debet: pecunia autem largissime ponit pro omni re quam quis numerauit vel non soluit. ff. de p. sig. l. pecunie debuit tale est: si acti diceret de pecunia vel re non credita vel non reddita etc. de plenius insti. de excep. s. idem iuris est.

De compensationibus.

De hoc satis. ff. e. ti. dixi.

De usuris.

Qualiter actio perimat vel minuat per exceptionem supra dixi: nunc qualiter augeat: et hoc fit per usuras: de quibus satis. ff. e. ti. dixi.

De nautico fenore.

De hoc. ff. e. ti. dixi.

De depositi.

De hoc. ff. e. ti. dixi.

De mandati.

De hoc dixi. ff. e. ti.

Si seruus extero se emi mandauerit.

Adatus de emendo seruo

Specialiter casum mandati continet. scilicet cum seruus mandat extero se emi. Et quatuor dicit hec lex. scilicet an fuerit utile mandatum. Item an actio deus domino ex venditione: nec mandatum sit inutile. Item an solutio numero peculiarum liberet emptorem. Item an agat de ancilla et de precio. In primo dicit nullum esse mandatum. In secundo dicit dari actionem ex venditione. In tertio quod emptor non liberet. In quarto de utroque agi non posse.

Pro socio.

Quoniam socius quasi procurator est pro parte: ideo post actiones mandati ponit de societate. De hoc satis. ff. e. ti. dixi.

De contrahenda emptione et venditione.

Sicut societas solo consensu contrahitur: ita et emptio: de hoc. ff. e. ti. dixi.

De hereditate vel actione vendita.

Nunc de venditione rerum incorporalium: de hoc. ff. e. ti. dixi.

Quae res vendi non possunt: et quae vendere vel mercari vetantur.

Quae res non venduntur. Seruicium emere.

Nunc specialiter tractat de quibusdam rebus quae vendi non possunt: vel etiam si possunt venduntur: tamen certis personis: ut est frumentum quod exercitui mittitur: prohibetur venditari. j. e. l. pe. et vl. Seruicium non debet quis emere a barbaris propter comitem commercio. Item nec aliquis priuatus purpuram distrahere alij pro uato vel facere: id est tingere. j. l. j. et ij.

Quae res exportari non debent.

Quae res non debent exportari

Supra quarundam rerum venditioe inhibita dixi: nunc ponit de inhibita translatione quarundam rerum: ecce enim ad barbaricum solam transferre vinum vel oleum: aut aliquid liquam non debet aliquis romanus vel causa vendendi: vel causa gustandi: ut sciat

Codicis

barbari q̄ sūt hostes romani imperij/ q̄lia sūt n̄ra liq̄mina: vt. j. e. l. j. Item ferrū factū vel infectū ⁊ scuta/ arcus ⁊ sagittas/ vel cuiuscūq̄ generis arma nō debet q̄s in aliq̄ loco v̄dere: vel q̄cūq̄ titulo cōcedere barbaris: etias si tanq̄ legati veniēt romā. j. e. l. vl.

De eunuchis.
Eunuchi dicūt spadones tū ⁊ nō castrati: ⁊ tales fieri p̄hibent in roma nō imperio: hōes tū barbari extra solū romani imperij fieri p̄t eunuchi: ⁊ facie eunuchi possunt vendi: ⁊ q̄libet mō alienari. Si nō facti sūt eunuchi in romano solo/ nō poterūt v̄di: sed cōfiscabunt si dñis cōsentientibus sa, eti fuerint. Et q̄ fecit eunuchos capite puniet: vt. j. e. l. j. ⁊. ij.

Eunuchi
Spadōes

De patribus qui filios distraxerunt.
De distractiōe eunuchorū. s. dictū est: nūc de distractiōe filiorū: non licet sūt patri filiū vendere: vt. j. e. l. j. nisi p̄ necessitate famis: vel tū q̄n cūq̄ p̄e cio soluto emptor a filio vel quocūq̄ alio restitua: vt. j. e. l. ij.

Filius ven
ditur

De rescindenda venditione.
Qualiter rescinda venditio. i. vnus altero inuito eā dissoluat dicit: de hoc. ff. e. ti. dixi.

Rescōdere
v̄ditionē,

Quā liceat ab emptione discedere.

De hoc dixi. ff. de rescindenda vendi.
Si p̄pter publicas p̄satiōes venditio fuerit celebrata.
Quia q̄nq̄ strabit v̄ditio p̄pter publicā p̄satiōnē nō soluta: vt. s. de rescindē. vend. l. si quos: ideo de ea dicit. l. q̄n rescinda: qd̄ fit si nō est solē/ niter facta: vt. j. e. l. ij. Et dicunt publicę p̄satiōes annue exactiones tribu/ toꝝ/ v̄stīū/ vel auri/ vel argenti: que a ceteris p̄sonis debebant fisco. Sed ⁊ ea que ad vias vel pontiū refectionē p̄stanta sūt: a possidentibus publicę pensationes dicuntur: vt. j. e. l. si.

P̄satiō/
nes publi
ce

Sine censu vel reliquis fundū cōparari nō posse.
Nemo fundū tributariū emat tali pacto ne p̄ster integrū cōsum: si nihil p̄ p̄terito tpe fuerit solutū: vel si qd̄ fuerit solutū ⁊ nō p̄ster reliq̄. i. residua q̄ supersunt ad soluendū. Et sic census in futurū/ s̄z reliq̄s in p̄teritū dicunt. Itē censum p̄ toto/ reliquis p̄ parte q̄ soluenda restat. Et est ratio huius cō stitutionis: q̄ tributa semp a possidentib⁹ exigunt: nedū p̄ tpe quo possede runt: sed etiam p̄ p̄terito. Secus tū vbi a p̄secutore vendit: quia tunc p̄ p̄ terito tēpore nō cōuenitur emptor. j. de cens. l. vl. §. j.

Census
Reliqua

De periculo ⁊ cōmodo rei vendite.

De hoc. ff. e. ti. dixi.

De actionibus empti ⁊ venditi.

Si q̄s alteri vel sibi s̄b alteri⁹ noie vel aliena pecunia emerit.
Quia sepe q̄s emit alteri⁹ noie: vt p̄curator h̄ exp̄sso vel tacito: vel etiā aliena pecunia ⁊ suo noie: ⁊ in vtroq̄ casu v̄bis collatis in p̄sona p̄pria: v̄ etiā emit q̄s alteri v̄bis collat⁹ in p̄sona dñi: id qd̄ iuris sit in his/ ponit h̄ ti.

Emens rē
alteri⁹ no/
mine

De rebus alienandis vel non alienandis: ⁊ de p̄hibita rerum alienatione vel hypotheca.

Quō res p̄prie alienari vel vendi possunt dicit: nunc ponit de reb⁹ alie/ nis. Licet etiā alienā rē q̄s possit v̄dere/ nō tū alienare. ff. de v̄. sig. aliena/ tū. ⁊ de cōtra. emp. l. rem alienā. Fallit hoc in casib⁹ q̄b⁹ q̄s alienat qd̄ non suū est: no. p̄ glo. in §. creditor. insti. qui. alie. licet.

Alienā rē
alienare

De cōmuni rerum alienatione.

**Res cōse
vō alienat**

Questiōes dicta sunt de alienis rebus in totū/intelligent esse dicta de ali
enis rebus pro parte quantū ad partem. Nam et si socius oim bonoz sic
nō tamen nisi pro parte sua alienat: sed nec pro sua parte post litem cōtest.
nisi suo locio velit alienare. §. co. diui. l. j.

Res p̄pas

Rē alienā gerentib⁹ nō interdicti rerū suaz alienationē.

Qui gerit rē alienā tanq̄ tutor: vel etiā tanq̄ pcurator: sive
publicū sive p̄uatū officium: res suas p̄prias alienare vel pignori obligare
potest: vel fisco vel p̄uato. **D**e pactis inter emptorē ⁊ vēditōrē

**Pactū int
emptorē et
vēditōrē**

Quia in venditionib⁹ varia apponunt pacta: ideo de his. Sūt autē pa/
ctoꝝ que fiunt inter emptorē ⁊ venditorē: quedā de substātia cōtractus: vt
de augendo vel diminuēdo precio: quedā sunt accidētia sive extranea: vt
de dando libro exēplaris loco: vel aliquo simili nō attingēti venditioni: pu
ta vt si venditor restituat emptori precii infra certū dies/ reddat ei res: vel
emptor p̄stet ei vsurā precij tardius soluti: vel vt emptor non faciat monu/
mentū vel ecclesiā in fundo vendito: vt. j. l. ij. ⁊ l. in initio. ⁊ l. vl. Item pa/
ctoꝝ quedā sūt in cōtinenti: quedā ex interuallo. Itē q̄dā sunt certa: alia sūt
obscura vel ambigua. Itē sūt pacta vt seruus exportet vel nō. Itē manu/
mittat vel nō. Itē ne p̄stituatur: de quib⁹. j. speciales rubricę. **D**e pacto legē
cōmissorie: ⁊ de in diem adiectiōe dixi. ff. in p̄p̄is titulis. Alia em̄ pacta ac/
cidentalitā/nomine carent: sed pro motu cōtractū excoGITANTUR.

Si seruus exportandus veniat.

Istud ē speciale pactū qd̄ in vēditōe apponit: vt. §. dixi. **D**e h̄ etiā. ff. e.

Si mancipium ita venerit ne p̄stituatur.

Sicut sup̄ius pactū gratia venditoris apponit/ sic ⁊ istud ḡra serui. Uñ
superius potest venditor remittere: vt. §. e. l. ij. in fi. hic nō potest. Et d̄ hoc
ff. de in ius. vo. l. sed ⁊ si. §. p̄stituta. ⁊ ff. de cōtra. emp. l. si quis. **E**dictū vō
diui **D**espasiani locū habet/ cū ancillam empram/ ne p̄stituatur alteri vendo
sine simili lege: vt. ff. de iur. pa. l. diuus.

Edictū ve
spasiani]

Si mācipiū ita fuerit alienatū vt manumittat: vel ecōtra.

Cōstitutō
diui marci

Pro libertatib⁹ representādis/ vel manumissionib⁹ faciendis locū habēt
multę p̄stitutōes: vt est cōstitutio diui **P**arci ⁊ cōmodi missa ad officium
victorinū: si dono vel vendo seruū vt manumittas: vel si precii do/ non pe/
cuniā in specie: vt manumittas seruū tuū: vt. j. e. l. j. ⁊ ij. ⁊ l. si is qui. ⁊ ff. de
cōdi. cau. da. l. dedi. §. sed ⁊ si tibi. ⁊ l. si pecuniā. §. j. Itē cōstitutio diui mar
ci ⁊ cōmodi in semestrib⁹ locū habet: cū trado tibi seruū/ vt post tempus sit
liber: nec cōprehendi factū manumittendi: vt. j. e. l. ij. ⁊ de ser. expor. l. vlē.
Itē cōstitutio diui **S**eueri ⁊ **A**nthonini ad vrbū maximū locū habet/ cum
alien⁹ seru⁹ mādatur mihi/ vt eū redimā a dño suo nūmis suis. i. peculiarib⁹/
vel forte meis: sed h̄ pacto vt ip̄e restituat mihi. ff. de iudi. l. nō distinguo.

Cōstitutō
seueri ⁊ an
thonini

De edilitijs actionibus.

De actiōib⁹ vēditores iure civili p̄ditas dixit: nūc sequit de p̄orijis q̄
sunt p̄dictaz pedisseque. §. de ve. iur. enuc. l. ij. §. q̄r. **D**e h̄ dixi. ff. e. ti.

De monopolijs ⁊ cōuentu negociatorū illicito: vel artificij
ergalaborū necnō balnearoz p̄hibitis/ illicitisq̄ pactōib⁹.

Dono/
polis.

Quia vēditores illicitas ineunt inter se pactiōes: sicut ⁊ artifices ⁊ ne/
gociatiōes sive ergalab⁹: iō de eis ponit. **D**icit autē monopolis. i. singularē

Profeneta drupli. De hoc in. c. gēma: extra de spōsal. **Profeneta** autē dicit qui implo-
rat voluntates contrahere volentiū. De hoc dixi. ff. de profene.

Sponsali ac arre **Si** rector puicte vī ad eū ptinētes spōsalicias dederit arras.
Nūc ponit i specie de spōsalicijs arras. **Si** rector puicte vel ad eū pti-
nētes spōsalia dederint. i. spōsalicias arras: sic eū pōbū istud exponit. j. si
nup. ex. re. pe. l. i. Ad eū aut ptinere intelligunt / nō q̄libet subiecti: sed filij/
nepotes / p̄pinq̄i ac p̄cipēs. i. p̄siliarij ⁊ domestici: hi ḡ oēs nuptias h̄be-
re nō p̄nt cū ea muliere q̄ ē oriūda de puincia: vī als habeat ibi domiciliū.
Spōsalia tñ p̄nt trahere. ff. de ritu nup. l. si q̄s: vtra titulus iste hodie ha-
bet locū: ponit p̄ doc. in. c. ij. de se. nup.

Spōsa lar- gitor **De** donationibus nuptiarū duobus p̄. titul: sequitur videre de nu-
ptijs: q̄s q̄ donationes p̄cedunt / de eis p̄mittit. Et dicit an nup. ⁊ p̄ter nup.
Idē. j. e. l. si. ⁊ sit in recompensationē dotis. Spōsalia nō est simplex do-
natio quā sponsus facit sponsē / ⁊ ecōtra: vt infra. e. l. cū te: et alijs plurib⁹
de hac i auten. vt spon. largi. col. vij.

Incestu nuptie Inuitiles Nefarie **De** hoc dixi. ff. de ri. nup. **De** incestis ⁊ inuitilib⁹ nuptijs.
Contrahentes nuptias sibi veritas puniunt in periculo dotis ⁊ dona-
tionis. p̄ter nup. h̄c eū cōfiscant: infra. e. q. p̄tra legū. Sed nec filij sunt legitimi
mi vel in potestate parētis. Itē de bonis suis testari nō possunt i extrane-
os. Et dicunt large omnes nuptie p̄hibite inuitiles: Sed nefarie p̄rie inter
ascendētes ⁊ descendētes. Incestu inter collaterales vel affines: vt insti. e.
S. ergo nō omnes: ⁊. ff. e. l. q̄netiā: ⁊. l. si. ⁊ de adul. l. si adulteriū. Alię que
alijs rōnibus prohibent simpliciter inuitiles dicunt: qd̄ multis modis cō-
tingit: vt no. glo. insti. e. s. sunt ⁊ alię.

Tutor du- cēs pupil- lam **De** interdico matrimo-
nio inter pupillam ⁊ tutorem seu curatōrē liberosq̄ eorum.
Qualiter ratione sanguinis prohibent nup. dixi: nunc qualiter ratio-
ne officij: ⁊ est ista p̄hibitio iuris ciuilis: ne circumscribat pupilla vel ad-
ulta in re familiari: vt. ff. de ritu nup. l. libertus. s. senatus. Sed nec ista p̄-
hibitio hodie tenet: p̄pter. c. ij. de nup. et ibi no.

P̄ces cō- trahens cū subiec. **Si** quacūq̄ p̄ditus potestate vel ad eū ptinētes ad suppo-
sitariū iurisdictioni sue aspirare remptauerit nuptias.
Qualiter ratione publici officij p̄hibeant nuptie. s. dictū est: nunc qua-
liter ratione publici officij auctoritate ⁊ vtilitate. Nam superior titulus: si
rector p̄uincie: loquit̄ de sponsalibus: hic loquit̄ de nup. eorum qui pro-
uincias regunt seu alia quacūq̄ potestate p̄diti cū sibi subiectis nuptias
contrahere intendit: ⁊ h̄c p̄hibitio hodie locū nō habet: vt in. c. ij. de se.
nup.

Nuptie p̄- hibite s̄ p̄- re impetra- tur **Si** nuptie ex rescripto petantur.
Petunt ex rescripto nuptie q̄nq̄ iure vetite: q̄nq̄ p̄missę: ⁊ quidē si sine ve-
tite: vel iure naturali vel gētiū vel ciuili: etiā p̄ter affinitatē vel cognatio-
nē indulte: nō valēt. Nā rei cuiuslibet cui⁹ est negata petitio: nō p̄ficit idul-
tū. j. e. l. vi. ⁊. s. de incest. nup. l. si. ⁊ iponit p̄gna: vt. j. e. l. j. Si nō sint vetite
de iure ciuili p̄pter pecuniarū damnū vitādū: tenet idultū: vt. s. ti. iij. l. si tu-
tor. Si nō nuptie p̄missę sint: si qdē ipetran̄ ad remissionē infamie: q̄ mu-
lier nimis cito festinauit nubere: puta infra t̄ps luc⁹: tenet rescriptū: vt. j. ad
tertul. l. si q̄. Idē si impetret nuptias ad retentionem prioris dignitatis.

Codicis

ff. de sene. l. nup. als ad alia supuacuū est rescriptum ad que iure cōmuni cō
percut. l. j. infra de trefau. li. r.

De secundis nuptiis.

¶ Dixit de primis: nūc de secundis nuptiis: et dicunt secūde oēs vltiores **Secundis nub.**
post primas. Et dic q cōtrahunt eodē mō: sed multa cōcedunt primis que
non secūdo cōtrahentib⁹ dant. Nam puniunt secūdo nubētes ppter duo:
pmo ppter nimia festinationē: q̄ i vrozib⁹ tñ puniunt nubētib⁹ infra annū cōu
nū amore mariti cōputandū: ad cui⁹ luctū remissio tristiori habitu annus
est statutus. ff. de his q̄ no. infra. l. genero. j. respōdo. 7. s. sed cū tēpus. 7. d.
de his q̄ no. infra. l. decreto. Et puniunt hęc festinātia ppter duo: scz ppter turba
tionē sanguinis. ff. de his q̄ no. infra. l. librozib⁹. s. si talis in si. vel ne de prole
dubitet: vt infra de repub. l. cōsensu. s. q̄ si pter. Itē ne quaz p̄stet maligne
suspectōis causā etiā ad virū secūdū: eo q̄ velocit ad nuptias festinauit: vt
in aut. de resti. 7. ea que par. s. vnum. Secūdo punitur secūdo nubens ppter
non seruata m filiozū affectionē. l. hac edictali infra. e.

¶ Si secūdo nupterit mulier cui maritus vsūfructū reliquit.

¶ De penis secūdo nubētium dixit generaliter nunc specialiter in vno ca
su: qualiter puniatur secūdo nubens circa vsūfructum a moriente coniu
ge sibi relicto: qui p̄ iura. C. ilico amittit vsūfructum si liberos habet.
Sed per autenticam non amittit: nisi legem eam acceperit/ vt ex secundis
nupt. interiret. in aut. de nup. s. de argumentis: 7. s. sed hęc quidem.

Infra/
d^o perdit.

De dote promissione/vel nuda pollicitatione.

¶ Quia nuptiarū gratia vel p̄marū vlt secundarū 7. ppter m̄rimoniozū one
ra graua sepissime dos tribuit: scz dos incipit q̄n q̄ a pactiōe: 7. pactio fit als
p. pmissione: als p. nuda pollicitatione: sic aut. pmissio p stipulationē: 7. q̄n
q̄ etiam sine p̄cedenti interrogatiōe. Sed pollicitatio nihil aliud est q̄ sol
us offerētis pmissio: vt. ff. de edi. e. l. faciendum. **¶** De iure dotalium.

Pactio.
Promissio
Pollicita
tio.

¶ De hoc diu. ff. e. ti. **¶** De rei vrozis actiōe i ex stipulatu actionē
transfusa 7. de natura dotalibus prestita.

¶ Sicut in quis alio cōtractu tria cōsiderant p̄ncipalr: scz cōuēctio/obliga
tio 7. actio: vt no. insti. de act. sup rubro. sic i dote. Ideo q̄ pmo cōuēctiōne
in ti. de dot. pmiss. Secūdo obligatiōne. s. ti. j. nūc ponit actiōne: sic em̄ na
turalit̄ debet disponi. Et dabant olim dug actiōes tam in viro p̄petenda/
q̄ vrozī p̄ repetenda dote: scz ex stipulatu 7. rei vrozis. Sed secūda hic tol
litur: 7. dat omne quod in ea vtile erat actiōi ex stipulatu: quaz imperator
reseruat: vt dicit glo. hic super rubro. de hoc insti. de acti. s. fuerat.

¶ De pactis conuentis tam super dote q̄ super donatione
propter nuptias et paraphernis.

¶ Quia pacta certa sup dote 7. donatione p̄ nuptias aponūtur: ideo de **Parapher**
his dicit. Et de paraphernis: qd dicitur a para quod est iurta: 7. p̄herni. i.
dos quasi iurta dote: quod scz vroz p̄ter dorē secum ducit: vt 7. ff. de iur.
do. l. si ergo. s. dotis. 7. supra de do. ante nup. l. si in prin. de hoc. ff. e. ti. dixi.

na.

¶ De dote cauta non numerata.

¶ Quāq̄ iuenit dos cauta a marito q̄ p̄fessus ē eā sibi numeratā vlt traditā **Dotis cau**
cū nō sit nūerata. l. ab vrozē. Vel dic d dote cauta a muliere vlt ei⁹ p̄fe i in
strumēto dotali: 7. nō nūerata. i. nō soluta. Vel tertio dic: q̄ añ p̄fectionē
dotali instrumēti p̄fess⁹ fuit sibi solutū: excipit infra. xxx. dies. Si at post nullo
p

no.

spe excipit. s. de no nu. pe. l. in p̄ctib⁹. s. j. Sed hodie sua aut. qd locū. f. e.

De donationibus inter virum et uxorem: et a parentibus in liberos factis: et rati habitatione.

De donationibus propter nuptias: dicitur: nunc de simplicibus: que matrimonium non valent: nisi fiant rati per confirmationem mortis: vel aliam: de hoc. ff. e. ti. dixi.

De repudijs et iudicio de moribus sublato.

Judicium de moribus.

Omne quod ligat solubile est: i. aut. de nup. s. deiceps: et sic per legamiam in fine monitoꝝ d̄ dissolutionib⁹ dicitur: de h̄ dixim⁹. s. ff. d̄ d̄uoz. S; d̄ iudicio d̄ moribus non restat tractare: quia sublatus est: vt. j. e. l. vlt. Et erat s̄m ago. tale: quod si maritus uxori vel e contra propter unum malum moris non posset mittere repudiū: tñ pluribus coadunatis et iustis poterat soluere matrimonium: puta si singulis diebus erat ebria. Item in lecto erat solita sterere: sepeque cacabat: vel his filia faciebat.

Soluto matrimonio quemadmodum dos petatur.

Dos reditur.

Quia non solum soluto matrimonio redditur dos: vt. s. ti. p̄ri. h̄ etiam durate quibus: quod aliquando sit ex causa necessaria: vt si maritus sine non soluendo vel d̄gat ad iopiam vel cum marito deponat vt vxor seruat affectionem: vt. s. de repul. j. Quibus ex causa prohibili vt casibus. ff. de iur. do. l. i. mur⁹. s. manete. et. ff. so. ma. l. quibus. et i. se. Quibus sine causa: vt i h̄ titulo: et tunc quod donatio presumitur reddi viro/imo marito quod soluit: repetit inquam mulier est locupletata. Sed et ipse ad totum dotem solutorem tenet.

De fideiussores vel mandatores dotium duntur.

Fideiussor reus dotium.

Pro dote agit contra virum et eius heredes. s. ti. i. l. dotis: non contra fideiussores vel mandatores: quod forte interuenerunt: quia illi non tenent: prohibent ergo marito ne det: et vxor ne petat: ne causa perfidie generet inter eos. Sicut in donatione alius inter eos facta dicitur. ff. de dona. inter virum et vxor. l. j.

Reum amotarum.

Mulieris nullio in possessione bonorum mariti.

De hoc. ff. e. ti. dixi. Ne pro dote mulier bona marito abdicat. Mulier bona marito mortui iure dominij abdicare non potest. Sane si nullo herede relicto decessit vir: maxime non idoneus ad soluendum s̄m iuris formam consulitur mulieris indemnitati: quatenus successionis patris modus. j. e. l. j. scilicet vt postulet se mitti in possessionem bonorum hereditarium: sicut et faceret quilibet creditor et.

De fundo dotali.

Specialiter de re inestimata in dote tradita dicitur: de hoc. ff. e. ti. dixi.

Diuortio facta apud quem liberi morari vel educari debeant.

De hoc dixi. ff. vbi pupillus edu. de.

De alienandis liberis a parentibus: vel parentes a liberis.

De hoc dixi. ff. de libe. agno.

De concubinis.

De hoc. ff. e. ti. dixi. De naturalibus liberis et matribus eorum: et ex quibus causis iusti efficiantur.

Naturalis liberi.

Ex concubinis naturales filij nascuntur: ideo de eis et eorum matribus: scilicet qui dicantur naturales: et quantum possit eis relinquitur vel inter viuos vel in vltima voluntate: aut quoquo titulo dari. Et ex quibus causis naturales efficiantur sui. i. redigantur in potestatem: et de hoc propria aut. qui. mo. na. effi. sui. coll. vi. vel sicut legitimi successores patris: et si non redigantur in potestatem suam eo viuente: et de hoc tractatur in alia autentica. qui. mo. na. effi. le. coll. vi.

De testamentaria tutela.

Codicis

C Dixit de contractibus nuuc de quasi: vel dixit qualiter viuens pater cōsulat filio in alendo: nunc qualiter moriens in tutela: de hoc. ff. e. titulo.

C De confirmando tutore.

C De hoc. ff. e. titulo dixi. **C** De legitima tutela.

C De hoc. ff. de legitimis tutoribus dixi.

C Qui petant tutores vel curatores.

C De hoc. ff. e. titulo. **C** Ubi petantur tutores vel curatores.

C De hoc in superiori titulo qui per tu. vel. cura. ff. dixi.

C De tutoribus et curatoribus illustrium vel clarissimarum personarum.

C In illustribus et clarissimis pupillis specialia quedam seruantur: scilicet adhibita quadam solēntate: de qua in. l. j. et. ij. infra. e.

C Qui dare tutores vel curatores possūt: et quā possūt dari vel nō.

C Ita est tutela datina. l. de tutorib⁹ p iudices cōstituedis: de quib⁹ dixi. ff.

de tu. et cura. da. ab his. **C** Quando mulier officio tutele vti possit.

C Regularit⁹ mulier nō pōt esse tutrix: q⁹ hoc officiu virile est. ff. de re. iur.

l. ij. j. e. l. j. nisi a pncipe impetrauerit filiorū tutelā. ff. de tu. l. vl. per codicē:

tū impetrare pōt a iudice tutelā filiorū legitimoꝝ et naturaliu: vel natura-

liū tm: si mater fuerit maior: et impuberi nō sit tutor testamētari⁹ vel legiti-

mus: vel etiā sit: sed excuset: vel vt suspectus remoueat. Sed oportet muli-

erem iurare et renūciare velleiano et secūdis nupt. omniq⁹ alio legitimo au-

pilio: et suā substantiam filiis supponere: vt. j. e. l. pe. et vlt. bodie aut pferē

omni⁹ tuto. legitimis et datiuis: sed nō testamētariis: de hoc in aut. vt sine

pbi. ma. de. col. viij. et in aut. mri. j. e. q̄ est de here. ab intest. s. ex his. col. ix.

C In quibus causis habēti tutorem tutor vel curator dari possit.

C Tutor non potest dari habenti tutore: ista regula fallit certis casib⁹ hic

no. q⁹ s. ponit glo. insti. de cura. s. interdū. **C** De administratiōe tuto-

rum vel curatorū de pecunia pupillari fenerāda vel deponēda.

C De pma parte tituli dixi. ff. e. ti. Debet aut⁹ tutor pecuniā pupillare fene-

rare idoneis hominib⁹: qd si non faciat cū possit: nouiter creat⁹ tutor tenet

ad vsuras post sex mēses. ff. e. l. tutor pstitut⁹: nō nouiter pō creat⁹ tenet ad

vsuras post duos mēses: qd spaciu vel laramētū nō tribuit⁹ bis q̄ nūmos

impuberū vel adolescentū in vsus suos q̄a conuertūt: bi em statim tenent

ad vsurā cētēsimā. Si aut⁹ palā faciūt tenēt ad pupillare. ff. e. l. tutor q̄ rep.

s. vsur. et. l. non existimo: de hoc lege hic aut. nouissime: que ponitur hic

in pun. tit. **C** De periculo tutorum et curatorum.

C Quandoq⁹ incipiat ad tutore vel curatore pertinere periculū: dixi. ff. de

admi. tu. et habet insti. de satis. tu. et cura. s. j. Amplius etiā illi qui dati sūt

uocicē causa sustinent periculū. j. e. l. j. **C** Quando ex facto tutoris

vel curatoris minores agere vel conueniri possunt.

C De hoc dixi. ff. e. tit. **C** Si ex pluribus tutoribus vel curatorib⁹

bus omnes vel vnus agere pro minore vel conueniri possunt.

C Si plures sūt tutores etiā vn⁹ solus agit et cōuenit noīe pupilli: nisi sit

diuisa administratio: vt dicem⁹. j. de diui. tu. et dicit. j. e. l. j. et. ij. Quandoq⁹

tamē necesse est oēs tutores cōsentire: vt cū pupillus dat in adoptionē: vt

infra de act. p. l. vlti. **C** Me tutor vel curator vectigal conducit.

C Tutor cōstitut⁹ phibet vectigalia p̄dia cōducere: ea rōne: q̄a oia bona

Datina tu-
tela.

Mulier
tutrix.

Tutor ha-
benti tuto-
rem.

Pecunia
pupillare.

Antes ex
pluribus
tutorib⁹.

Tutor con-
ducens vec-
tigal.

cōducētis a fisco sūt obligata ei. j. in q. ta. pig. ac. l. j. & prius erant obligata pupillo. s. de admī. tu. p. officio: sicq; incurrit tutor crimen stellionatus. ff. de dig. ac. l. tu. s. cōtrariā. Itē incurrit crimē falsi. ff. ad. l. cor. l. j. s. tutores & j. e. l. j. & est hic titulus exceptio ab illo ti. q̄ rem alie. gerē. nō interdi. re. rē.

**Satisfac-
tio tutorū.**

De tutore & curatore qui satis non dat.
De tutoribus cauet nedū p̄ administrationē & obligationē tutorū & curato-
rū: sed etiā p̄ satisfactionē ipsorū: de q̄ dixi. ff. de admī. tu. habita tñ distincti-
one inter testamētariū & datū ex inq̄sitione: inter legitimū: vt ibi: & habetur
insti. de satisf. tu.

Tutor.

De hoc dixi. ff. e. ti. **De** in litem dando tutore vel curatore.
Plin tutor dabat: hodie curator: vt insti. de au. tu. s. si. & ideo de vtro-
q; dicit: vel dic correctiue legi: vt curator datur: qui & tutor a tuendo dicitur:
non autem sit vere tutor cum certē rei tutor non datur: insti. qui da. tu.
pos. s. certe. nisi in casu. ff. de tuto. & curato. da. ab his. l. impuberi. de hoc
in dic. s. si. insti. de au. tu. et infra. e. l. pe. & vlti.

**Pr̄ p̄mit-
tes filio in-
dēnitate.**

De eo qui pro tutore negocia gessit.
De hoc dixi. ff. e. ti. **Si** mater indemnitate promiserit.
Quoniam matres pupillorū sepe indemnitate promittunt pupillo de eo
quod sibi debet vel debebūt tutores: & tūc ē intercessio: & iuuat mulier pei-
uelleianā: sicut dicit per to. titulū. C. et. ff. ad vellei. **Si** vero indemnitate pro-
mittat: de eo quod pupill^o debebit tutori: nō est intercessio: q̄a pro eo apud
eundem nemo fideiubere potest. ff. de fideiul. l. veteran^o. **Idemq;** est/ si pro-
mittat indemnitate tutorib^o de eo quod debet vel debebūt pupillis. ff. ad
vellei. l. quis. s. si. mulier. **Sed** ne mater nec quilibet alia mulier iuuatur si
promittat indemnitate de eo quod ipsa administrauerit. j. e. l. quedam.

**Tutor con-
tra volūta-
tē matris.**

Si contra matris voluntatem tutor datus sit.
Datur quādoq; in testamēto: quandoq; a iudice tutor cōtra vltimā ma-
tris pupilli volūtatē: in quib^o potius arbitrio matris/ vel iudicis q̄ eti-
am patris statuit. **Quia** hic sicut & alis potior est conditio prohibentis. ff. e.
di. l. sabinus. **Datus** autem tutor contra voluntatem matris sine infamia
remouetur: nisi causa precesserit quare debebit infamari: vt infra. e. l. j.

**Tutor
post puber-
tatem pu-
pilli.**

Ut cause post pubertatem adsit tutor.
Licet tutela pubertate finiat: vt insti. q. mo. tu. ff. in p̄n. tñ rōne cōtignu-
tatis et cōiunctionis: post pubertatē q̄ ante erāt inchoata/ tenet confirmare
tutor: puta p̄uocationē exercere. **Si** tamē i curatore nō sit trāslata gestio:
vt infra. e. l. j. et. ij. de ap. l. tutor ff. **Sed** admonere debet adultū: vt sibi cu-
ratorem petat. ff. de admī. tu. l. ita.

**Pupilli
educatio.**

Ubi pupilli educantur.
Plana est differētia inter hunc ti. et illū/ scz diuortio fac. vbi pub. quia
ibi diuortio solutus erat matrimoniū/ hic morte patris: de hoc. ff. e. ti. dixi.

**Arbitrius
tu.**

De alimentis pupillo prestandis.
De hoc dixi. ff. vbi pupilli edu.
Arbitriū tutelę. **Arbitriū** tutelę. i. actio tutelę q̄lis scz sit: q̄ arbitraria dicitur: q̄a arbitriū iu-
dicis hz lo cū/ cū bonę fidei sit. **Et** tractat hic de directa actioe tu. nā de cō-
traria loquitur. j. de cōtrario iudicio. **Et** contra solitū morē imponit hęc ru-
brica: nō p̄ genitiuū/ nec p̄ ablatiuū/ sed p̄ accusatiuū. **Et** dicit arbitriū tu-
telę subintelligēdo q̄le sit. **De** hoc dixi. ff. de tu. et ra. dis. **Et** de cōtra. et vti.

Codicis

De diuidenda tutela pro qua parte dicitur tutori conueniatur.

Tutela administratio quae diuiditur inter tutores ad ipsi tutores: quae dicitur a fide: quae dicitur a defuncto: ut in l. de satisf. tu. per to. quomodo quisque teneat. De hoc dixi. ff. de magi. co.

**Diuisio ad
ministra-
tionis tuae.**

De in litem iurando.

Quia in actione tutelae ob culpam specialiter iuratur in litem: ut. j. e. l. alio. quod aliter non est: ut. ff. e. l. fide. r. l. videamus. §. si. r. in. l. in accide. §. j. de hoc iuramento dixi. ff. e. titulo.

De heredibus tutorum.

Heredes tutorum non sunt tutores: tenentur tamen in quibusdam quasi tutores: puta in inchoatis per defectum. De hoc dixi. ff. de fide. r. no. r. here. tu.

Si tutor non gesserit.

Tutor datus qui non gesserit: si quidem inutiliter fuit datus non tenetur: ut. §. qui. da. tu. l. neq. Si vero datus fuit utiliter: tenetur quidem uti actione tutelae: si non gesserit non directe: ut. ff. rempub. sal. fo. l. non quasi. §. illud. r. de adm. tu. l. qui post. §. in eum. r. j. e. l. j. ordo tamen considerandus est: de quo dixi. ff. de ma. co.

**Tutor non
gessit.**

De usuris pupillaribus.

Pupillares usure dicuntur quas pro conditione suae personae potest pupillus stipulari: per modum qui est supra de usur. l. eos.

**Usure pu-
pillares.**

De fideiussoribus tutorum seu curatorum.

De hoc dixi. ff. e. ti.

De contrario iudicio tutelae.

De hoc dixi. ff. de contra. r. vili. act. tu.

De auctoritate astantia.

De hoc dixi. ff. de auct. r. consen. tu.

Quando tutores vel curatores esse desinant.

Tutela finit pubertate pupillorum: omni capere dimi. Inter morte tutoris vel capi. di. ei. martina vel media. Inter existente conditione vel tempore sub qua vel ad quod datus est. Inter ob hoc quod tutor remouetur vel suspectus. Cura autem finit adultis factis maioribus. xx. ann. cura enim pupillorum eodem tempore terminatur: quo tutela pupillorum. j. e. l. j. Inter finit cura adultorum finito negotio: vel finita causa ad quam dati sunt: in l. de auct. tu. §. vlt. de hoc in l. q. mo. tu. ff.

Tutela a

**Cura fini-
tur.**

De actore a tutore seu curatore dando.

Sepe contingit tutorem vel curatorem impediri gerere minorum negotia: r. equum est interim puidere minoribus: est ergo actor ordinandus a tutore vel curatore: r. idem dicitur adiutor. Et constituitur ad gerenda negotia: r. ad litem: in l. de cu. §. p. si. r. j. de ap. l. si actor.

**Actor con-
stitutus siue
adiutor.**

De excusationibus r. tribus earum.

De hoc dixi. ff. e. ti. Si ex falsis allegationibus excusatus sit.

Si vera excusatione quis excusatur tutelae: licet iniusta: non tamen postea conuenitur. Si vero sit excusatio falsa: non prodest: sicut r. aliter lata sententia ex falsis instrumentis vel testimoniis rescindenda est: ut infra. e. l. j. et infra si ex falsis instrumentis.

**Excusans
se falsis al-
legationibus**

Si tutor rei publicae causa abesse ceperit.

Si tutor vel curator reip. causa est abfuturus: debet se excusare tutor: vel eum ad reipus: alioquin medijs reipus piculo abstringitur. Inter oportet eum postulare interim curatorem. ff. de adm. tu. l. tutores. §. q. se. r. j. e. l. j. r. in l. de ex. cu. tu. §. ite q. reip.

**Tutor ab-
sens causa rei
publicae.**

De excusatione veteranorum.

Sicut in alijs: ita r. in tutelae excusatione subuenitur veterano cum distinctione de qua. ff. de excu. tu. l. sed r. milites. §. j. r. u. r. in l. e. §. Item hic.

Veteran.

Qui numero liberorum excusantur.

De hoc dixi. ff. de excu. tu.

Qui morbo excusantur.

Sobus. **E**tia rōne morboꝝ excusant tutores: vt surdi/muti/furiosi/ppetua vali/
tudine laborātes: dixi. ff. de excu. tu. **Q**ui etate excusantur.

Etas **P**ator. lxx. annis excusat a tu. vel cura. vt infra. e. l. i. Sed i psonali pu
blico munere videt statui tempus. lv. an. vt infra q̄ etate. l. vl. li. x.

Onera tu/
tele **T**ria onera tutele nō affectate diuersoꝝ patrimonioꝝ eousq̄ prestāt ex/
cusationem quatenus durant: ipsti. de excu. tu. s. itē tria: dixi. ff. e.

De curatore furiosi vel prodigi.

De hoc dixi. ff. de cur. fu. z alijs dam. **D**e predijs z alijs re
bus minorū sine decreto nō alienandis vel obligandis.

De hoc dixi. ff. de re. co. qui sub tu. vel cur. sunt.

Quando decreto opus non est.

Et de hoc in eodem ti. ff. de re. e. qui sub tu. dixi.

Si q̄s ignorās rē minoris esse sine decreto cōparauerit.

Ignorans
rē esse pu/
puli **E**mp̄tor hui⁹ rei pupillaris sine decreto alienare: et si ignorauerit in cō/
paratione: tamen vsucapere interim: id est minorenni etate minoris nō po
terit/sez ppter orationē diui Seueri: que phibuit alienationē: ergo z p cō/
sequentia vsucapionē: vt. ff. de ver. sig. l. alienationi: nō pdest ergo bona ff
des. ff. de vsucap. l. vbi. Ad hoc. s. de admi. tu. l. lex q̄. **I**te Justinian⁹ phi
bet omnes temporales p̄scriptiones currere minoribus: vt. s. in qui. cau.
in iate. rest. nō est ne. l. vlt. licet olim se. us dicebatur: vt. ff. d. act. re. do. l.
bone fidei: post minorem vō etate curret statim: vt. j. e. l. i. s. vl. l. fina.

Si maior factus alienationem ratam habuerit.

Pator fa
ctus **S**i adultus maior factus ratū habeat exp̄isse venditionē p̄dij: sine decre
to i minori etate vediti/ p̄firmat veditio: nisi nesciret se esse deceptū vltra
dimidiū iusti precij. infra. e. l. i. **D**e magistratib⁹ p̄ueniēdis.

De hoc. ff. e. ti. dixi. **I**ncipit liber Sext⁹. **D**e fugitiuis
seruis z libert⁹ mācipiisq̄ ciuitatū et artificib⁹ ad diuersa opera
deputatis. z ad rem priuatā et dominicā pertinentibus.

Nunc de actionibus q̄ ex maleficio nascitur:
est domesticū. Nulla eim efficacior p̄stis ē ad nocēdū q̄ famili
aris inimic⁹: vt dicit glo. i. l. i. ff. ad sll. Fugitiu⁹ ē q̄ ea mēte re/
cedit a dño/ne postea reuertat ad eū: lz mutato p̄silio redeat. Erro ē q̄ tpi/
bus p̄suptis i reb⁹ nugarioris: tandē lz sero redijt ad dñm. ff. de edi. l. qd̄ sit
fugitiu⁹. i. r̄iso. s. erroꝝ: hic tñ qd̄ nō i vno dñ: id i altero supleē: z exau
dit. ff. e. l. i. s. vl. z pe. z ibi dixi. Dicit etiā hic de libertis z mācipijs ciuita
tū fugitiuis: nec curato: sit romane vel alteri⁹ ciuitat⁹. j. e. l. mancipia: z. l.
pe. Et de artificib⁹. l. ciuitatū: lz nō sint serui: vt. j. e. l. ff. Et p̄sentib⁹ ad re
priuatā. i. ad singuloꝝ vtilitatē de p̄p̄o: Et ad rē dñicā. s. imperatoris.

De furtis et seruo corrupto.

De hoc dixi. ff. sub. p̄p̄is titulis. **D**e opibus libertozū.

De hoc. ff. e. ti. dixi. **D**e bonis libertoz⁹ z de iure patronat⁹.

De hoc dixi. ff. e. ti. z de iure patro.

Si in fraudē patroni a libertis alienatio sit facta.

De hoc dixi. ff. si quid in fraudem pa.

Codicis

De obsequijs patrono prestandis.

De quo dixi. ff. de iur. pa. z in ti. de ob. a lib. z liber.

De libertis z eorum liberis.

Qui puniantur z qualiter ob nō prestata obsequia: hoc titulo tractatur.

Liberti
pena.

De iure aureorū annulorum z de natalibus restituendis.

**Iura patronorum per duntur pro restitutionem natalium: z per impe-
trationem annulorum. De hoc dixi. ff. sub proprijs titulis.**

Restitutio
natalium.

Qui admitti ad bonorū possessionē possūt: z infra āt tempus.

De hoc. ff. e. ti. dixi. Cōn nō petētū partes petētū accrescūt.

Quia vnus ex his quibus bonorum possessio defertur: quando qz excluditur z accrescit alijs: ideo de hoc dixi. ff. e. ti.

De bonorum possessione fm tabulas.

**De hoc dixi. ff. e. tit. Cōn bonorum possessione contra ta-
bulas quam p̄tor pollicetur liberis. Cōn de hoc. ff. e. titulo.**

**De bonorum possessione contra tabulas liberti:
que patronis liberisqz eorum datur.**

De materia huius tituli dixim⁹ satis. ff. de bo liber. Cōn de liberi.

De hoc. ff. e. ti. dixi. Cōn de legitimi z ynde cognati.

De hoc. ff. e. ti. z ynde cog. dixi. z dicitur infra de legit. here.

De successorio edicto.

De hoc dixi. ff. e. tit. Cōn de carboniano edicto.

De hoc dixi. ff. e. ti. Cōn de vir z vxor.

De hoc. ff. e. ti. dixi. Cōn de repetūdarum bonorum possessione.

**illi cui delata est bonorū possessio: si maior est. xv. an. poterit repudia-
re: minor autē nō nisi tutore auctore. ff. de suc. e. l. j. s. vnusqz. z s. tutor. et
ad bonorū possessionē. l. tutor. Et potest repudiari tūc demū bonorū posses-
sio: quādo nō est decreta vel agnita. Nam nec hereditas repudiatur postea
q̄ agnita est: vt. j. de repu. here. l. sicut. aff. de succes. e. l. j. s. decretalis: vno
tamen capite repudiato postea succedere per aliud potest: vt de suc. e. dixi.**

Repudi-
ans heredi-
tatem.

De collatiōib⁹. Cōn de h. s. ff. de colla. bo. Cōn de testamēto militi.

**Post successiones p̄torias ponit ciuiles: et primo digniores scilicet ex
testamento militis. De hoc dixi. ff. de mili. testa.**

Qui testamenta facere possunt vel non.

De hoc dixi. ff. de testa. z insti. qui. nō est permis. fa. testa.

**De testamentis et quemadmodum testamenta ordinantur. Cōn de heredi-
bus instituendis: et que**

Necessarij
us heres.

personae institui non possunt.

De hoc dixi. ff. e. tit. Cōn de institutionibus z substitutionibus

z restitutionibus sub conditione factis.

**Hunc de institutione conditionali: z de conditione in restitutione fidei-
commissaria z in substitutione apposita. De hoc dixi. ff. de condi. insti. z de
con. et de.**

De impuberum z alijs substitutionibus.

De hoc dixi. ff. de vulgari z pupillari substitutione.

De necessarijs seruis heredib⁹ instituendis vel substituendis.

**Necessarij heres p̄tus a dño instituit⁹: q̄ ideo sic appellat⁹: q̄a siue velit
siue nolit: oīno post mortē testatoris. p̄tin⁹ liber z necessarij heres est etia3**

ignoro: ut insti. d. here. insti. in pn. Fit autem heres necessarius dno. Itē et filius impuberis: cui pupillariē substitutus est. ff. de vulg. sub. l. sed et si plures. §. q̄s. siue i vno gradu libertas et hereditas: siue in vno libertas et i alio hereditas relinquitur: vel in vno testamento vel codicillis libertas et i alio hereditas: vt infra. e. l. iij. et. v.

De liberis preteritis exheredatis.

Preterire. Preterire est omittere aliquem eo non instituto vel exheredato: vt insti. e. in prin. di. ff. de liber. et posthu. Exheredare est filium constituere alie dare. num a substantia vel hereditate sua: siue dicat exheredo te: siue dicat alie Posthu. nus a mea substantia esto: vt infra. e. l. si quis.

De posthumis heredibus instituendis vel exheredandis vel
De hoc. ff. de liber. et posthu. Fit autem posthumus (preteritis. q̄ modis modis: vt dicit glo. hic super rubio.

De iure deliberandi et ad eunda vel acquirenda hereditate.

Ius deli. berandi. De iure deliberandi dicit lex: q̄ cū antiquo. et. l. si. et de ad eunda hereditate. l. ab extraneo. Sui dicitur se miscere: insti. de here. qua. et. diffi. §. l. extraneis. Et de acquirēda a quocūq; scz vel suo vel extraneo: de hoc di. ff. e. et de acqui. here.

De repudianda vel abstinentia hereditate.
Repudiare hereditatem est nolle eā habere: sicut adire est velle eā habere. Dicit est q̄ ille demum repudiat qui potest eam adire. ff. de reg. iur. l. eius est velle. et. ff. e. l. ij. et. l. is qui heres: et ibi di. de hoc.

Quemadmodum testamenta aperiantur/inspiciantur et describuntur. De hoc ff. e. ti. di. De edicto diui adriani tollendo: et quemadmodum scripti heredes in possessionem mittantur.

Adita hereditate restat vt heres mittat in possessionem rerū hereditariarū. Et sup tali missio tractabat edictū diui adriani: in q̄ tamē. Unde ponit hic nō de seruādo sed tollēdo. Dicebat enī: si scripti heres postulare se mitti in possessionem: nō alit fieret missio: nisi reipu. dare tricesima pars hereditatis: et multe erāt interpretatiōes et distinctiōes circa edictū facte: hodie ergo sublato edicto fit missio in pos. rerū hereditariarū: sub distinctiōe tamē. l. si. §. e. ti.

Edictū di. ui adriani.

De hoc di. ff. Si quis aliquē testari phibuerit aut coegerit. De his quibus vt indignis auferantur hereditates: et ad senatusconsultum syllanianum.

De hoc di. ff. in propriis titulis.

De codicillis.

De hoc di. ff. de iure codicillorum.

De legatis.

De hoc di. ff. in tribus libris. e. titulo.

De verborum et rerum significatione.

De hoc satis. ff. e. tit. di. hic autem specialiter interpretatiōes quarundam rerum ad legata pertinentium exponuntur: de quibus infra.

Si omissa causa testamenti.

De hoc di. ff. si quis omis. cau. testa.

De indicta viduitate: et lege iulia mistella tollenda.

Mistella.

In legādo sepe viduitas dicebat: puta mulieri vel masculo lego. p. ne nubat nisi arbitrari illi. Et de hoc loq̄bat lex iulia mistella: ideo de ea ponit nō corrobōrāda sed tollēda: q̄a iniq̄tatē cōtinebat: et hodie remittit cōditio: vt pote publice vtilitati eōtraria: vt. ff. de cō. et. de. l. nō adiecta: et dicitur mistella forte: q̄a mistelliones appellātur/que nō sunt certe sententię: sed

Codicis

variorū mixtorūq; iudiciorū sunt: sūm scilicet hinc lex mistella q̄ in nubēdo p̄o-
p̄iam sententiā z iudiciū denegauit: z incertā aut variā seu mixtā alterius
voluntatem sequi debere voluit: de hoc in l. ambiguitates infra. e.

**De his que p̄ne nomine in testamento vel codicillis relin-
quuntur.** **De hoc dixi. ff. e. ti.** **De fideicommissis.**

**Secūm antiqua iura in multis differebant fideicommissa a legatis: ideo
separatim de hoc dixi. ff. de le. iij. z. ff. ad trebel.**

Comunia delegat z fideicommissis: z de in rē missiōe tollēda.

**Hodie fraternitātē legata z fideicommissa: vt dixi. ff. de le. iij. de in rē mis-
sione: z de ei⁹ multiplici tractatu: sup̄uacaneū est dicere: cū sublatū sit om-
nino. Nam is cui relictuū est pure z in sp̄e: si fuerit res testator⁹ ab adita hē-
reditate/rē poterit vindicare: si fuerit res aliena/ p̄sonaliter poterit agere.**

*Legata
fideicom-
missa.*

Si falsa causa adiecta in legato z fideicommissis fuerit.

De hoc dixi. ff. de condit. z de.

De his que sub modo legata vel fideicommissa relinquuntur:

**Modus ascript⁹ in legatis vel fideicō. p̄ cōditōe habet: q̄a vtroq; nō
impleto/p̄uauit legatarius legato: vt. j. e. l. j. De hoc. ff. de cōdi. z de. dixi.**

**De conditiōibus infertis tam in legatis q̄ fideicommissis
z libertatibus.** **De hoc dixi. ff. de condi. z de.**

De vsuris z fructibus legatorum z fideicommissorum.

**De reb⁹ legatis principalit⁹ dixi: nūc de accessorijs earū: licet aut⁹ als in
actiōe que stricti iur⁹ est vsurę nō veniūt. s̄. de cōdi. inde. l. j. In actiōe t̄m̄
ex testamēto z fructus z etiā vsurę veniūt: cōparat⁹ em̄ iudicijs bonę f̄dei
vt. s̄. q̄. ex cau. in integ. resti. nō est ne. l. minorū. Unde sicut in illis ex quibz
mora veniunt vsurę: ita z in hac: hoc est ex tēpore interpellatiōis: cū hēres
nullam iustam causam p̄tendat non faciendę solutionis: vt infra. e. l. j.**

*Actio ex t.
testamento z*

Ad senatusconsultum tertulianum z de incertis personis.

**De prima parte dixi. ff. e. tit. De incertis p̄sonis dicitur insti. c. de lega.
z incertis. glo. in. l. j. C. de sacrosanc. eccl. Cy. et do. in. l. id quod pauperi-
bus. C. de epi. z de. vbi babes que dicantur incerte persone.**

*Incerte p̄-
sone.*

Ad legē falcidiā. De hoc. ff. e. ti. dixi. De caducū tollēdis.

**Olim sepe legata nō solū defalcabant: id est dimittebant: sed etiā quā-
doq; siebāt caduca. i. oino inutilia. Et dicit⁹ caducū quod deficit post mortē
testator⁹ q̄cūq; rōne: vt. j. e. l. j. s̄. z cū triplici: olim tamē deficiebat q̄busdā
rationib⁹ q̄bus hodie deficit. Nam si hereditas vel legatū: nec em̄ cedebat
dies legati vel hereditatis: nisi ab aptura tab. nec antea poterat adiri hēre-
ditas: nisi quis esset suus hēres vel institutus insoliduz: vt. s̄. de iur. do. l. si
fratris. z. ff. de iur. z fac. ig. l. j. s̄. vlt. hodie vero quādoq; post mortē adi-
ri potest hereditas: sint vel sint aperte tab. vnde z dies legatorū cedit a
morte testator⁹: nō ab adita hereditate: vt. ff. e. l. j. s̄. cū igif. Aliquādo lega-
tum a p̄ncipio est. p̄ nō scriptū: vel postea est in causa caduci in via testato-
ris: vel post mortē in aliq̄ ratiōe deficiebat: z id postremū aperta voce di-
cebat⁹ caducū: vt. s̄. dixi p̄o nō scriptū est: qd̄ relinquit⁹ ei qui nō est in rerū
natura tēpore testamēti. In causa caduci est qd̄ relinq̄tur ei qui est in rerum
natura tēpore testamēti: sed postea decedit viuēte testatorē: vel defecit le-
gati cōditio viuēte testatorē. Et de his tribus modis caduci tractat hīc t̄.**

Caducū.

*Pro non
scripto.*

*In causa
caduca.*

De his qui ante apertas tabulas hereditatem transmittunt

¶ Nonit quasdam personas in quibus relicta non sunt caduca. s. in personis liberorum. Tales enim etiam si ante apertas tab. vel ante aditam hereditatem decedant nihilominus transmittunt ad successores: vt. s. ti. pri. s. inouissimo. **¶** Dicitur **Buuenalis** de quodam qui filios obtinuit: legatum omne capis (inquit) necnon te dulce caducum.

Inuenat.

¶ Quando dies legati vel fideicommissi cedit.

¶ De duplici cessione hic dicitur: scilicet quando peti possit: vt infra. e. l. j. et ex quo tempore transmittitur. **¶** De hoc supra de ca. col. dixi. ff. e. titulo.

¶ Ut in possessionem legatorum vel fideicommissorum seruandorum causa mittatur: et quando satisfari debeat.

¶ De hoc dixi. ff. e. ti. et ti. vt lega. et fide no. ca. **¶** De suis et legitimis liberis: et ex filia nepotibus ab intestato venientibus.

¶ De hoc dixi. ff. e. ti. **¶** Ad senatusconsultum tertulianum.

¶ De hoc. ff. e. tit. dixi. **¶** Ad senatusconsultum orficianum.

¶ De hoc dixi. ff. ad tertul. **¶** De legitimis heredibus.

¶ Nunc de collateralibus siue ex latere descendentibus: de hoc dixi. ff. vnde agna.

Communia
uocel.

¶ Communia de successioneibus.

¶ Post successione ab intestato et ex testamento succedentium: ponit quedam communia earum successione quae sunt ab intestato: quibus est illa. j. e. l. seruus successores habere non potest. **¶** Et illa affinitate iure nulla successio permittitur. **¶** Nam vitricus non succedit privilegio: nec e contra. j. e. l. vitricus. et l. affinitate. **¶** Et illa antequam scriptus heres repudiat hereditatem: vel aliquid ratione amittat facultate habendi eam in testamento nemo succedit. ff. de re. iu. l. quid. et j. e. l. antequam.

¶ Nutritioibus hoc noie nec civili nec honorario iure defert hereditas. **¶** Item illa quae prior est in gradu: prior est in successione. j. e. l. auunculo. de qua insti. de serui. cog. s. repetitis.

Bona ma
terna.

¶ De bonis maternis.

¶ Incipit tractare quid iuris nobis competat in bonis viuentium: vel quia specialia quedam seruatur in successione delata filiis a linea materna: ideo de ea successione specialiter dicit. **¶** Nam non queritur patri sicut aliae successiones ei delatae sunt in haec tempora ante iustinianum: vt dicit hic glo.

¶ De bonis quae liberis in potestate constitutis ex matrimonio vel aliter acquiruntur: et eorum administratione.

¶ Generalior est iste titulus superius de delata a linea materna: hic generaliter de delata vnde cumq; veniat: vel ex quocumq; causa obuenerit: et de administratione patri in talibus competente: de hoc insti. p. quas pso. no. acqui. s. j. et ff. de vfu. l. cum fideicommissi. s. cum pollidius.

¶ Nam distinguit inter castrales et quasi. de hoc dixi super de castris s. p.

¶ De hereditatibus decurionum/ nauiculariorum/ coartatum militum/ et fabricensium.

¶ Licet iure communi deficiente omni cognatione prima coniunx: deinde filius succedat: nisi in casu: vt. s. vbi vir et vxor. l. j. et de se. nup. l. j. hic tamen post coniugem non venit filius: sed hi de quorum corpore vel collegio fuerat is qui decessit: siue erat nauicularius: vt. j. e. l. j.

Nauicula
rins.

Cohortis
lis.

Fabricis.

¶ Et dicitur nauicularius qui habet societatem in nauibus faciendis et reparandis: vel qui in nauibus blada ducit: qui privilegia habet multa. ff. de iur. iuu. l. semper. s. negotiatores.

¶ Siue erat cohortalis/ siue curialis: vt. j. e. l. iiii.

¶ Siue erat fabricensis: qui erat deputatus armis faciendis et reparandis et vendendis: et isti etiam deputati dicebantur: vt in aut. de ar. **¶** Et habet ista locum

Codicis

quando inter fiscus et corpus erant controuersie: puta quia vxor non super
erat vel repudiauerat: si tamē superisset vxor omnib⁹ pferret. j. de bo. va. l. j.

Incipit liber septimus.

De vindicta libertate et apud concilium manumissione.

Conunctio et. in hoc titulo ponit expositiue pro id
est. De hoc dixi. ff. de manu. viii
De testamentaria manumissione.

De hoc dixi. ff. e. De lege fusia canina tollenda.

**Ista lex impediēbat libertates: quia ea cautum erat neminem in testa/
mento suo totam familiam: vel vltra certum numerum manumittere pos/
se: sed inter viuos bene poterat manumittere omnes seruos: hodie quod
conceditur inter viuos: conceditur multo magis in vltima voluntate. j. e.
et insti. e.**

**Lege fusia
canina.**

De fideicommissarijs libertatibus.

De hoc. ff. e. ti. dixi. De dediticia libertate tollenda.

**Dediticij erant: qui sine conditione debebant se romanis: et huius viue/
bant serui erant: post mortem vero in libertatem eripiebantur: vt insti. de
lib. s. fi. et ideo nō dicebantur serui: quia successionem habebant: et omnino li/
bertatem sperabant: vel verius liberi erant: sed seruire tenebantur. Sicut
et als. j. cō. de manu. l. j. s. sicut. De latina libertate tollēda et
per certos modos in ciuitatem romanam transfusa.**

**Et hęc latina libertas tollitur. Et dicuntur latini qui toto tempore vite
sue erant liberi: sed in morte eripiebantur in seruitutem: et sic non habebant
heredem: vt insti. de succes. lib. s. fi. Et sunt hic. xij. vel. xij. casus: in quibus
olim fiebat latini: hodie autem per legem istam sunt ciues romani et vere
liberi. In omnibus autē exceptis tribus seruatur ius patronatus illegitum.**

Latini.

De seruo communi manumisso.

**Quoniam non poterat vnus ex dominis seruum manumittere: immo pars
manumittentis accrescebat socio: vt insti. de do. s. erat. hodie autem licet
vni domino manumittere seruum communem: et inter viuos et in vltima
volūate: vt. j. e. l. j. rāso.**

**Et si ser/
uus manu/
missus.**

De seruo pignori dato manumisso.
**Seruus pignori datus si est obligatus generaliter: puta obligauit oia
bona sua: siue expressim sic obligat⁹ siue tacite: potest manumitti: nisi sit a
creditorē pelusus loco pignoris: vel si is debitor manumittat in fraudem
creditoris: cum sciat se non esse soluendo: vt infra. e. l. ij. r. iij. ff. ex qui. cau.
pig. ta. con. l. pe. Si seruus est specialiter obligatus: nō potest manumitti:
nisi volente creditorē: sed tamen ipse manumissor reuocare manumissionē
nō potest. j. l. iij. r. iij.**

**Seruo pig/
nori dat⁹.**

De seruis reipublice manumittendis.
**Seruum reipub. romanorū vel cuiuscunq; ciuitatis aut vniuersitatis/
potest manumitti: dūmodo aliū seruū vice vel loco sui det reipub. Et talis
manumissio nō mutat: licet is fugerit quē pro se dederat: nisi aliq; titulus
interuenierit iure cōmuni. i. causa. ppter quā reuocet in seruitutē solitis mo/
dis. j. e. l. j. et. iij.**

**Serui rei/
pub.**

De his qui a non dño manumissi sunt.
**Qui nō est dñs nullaten⁹ potest manumittere: ideo vt nec tutor vel cura/
tor vel etiā p⁹ ei⁹ q dñs est sui manumittē possint. ff. de manu. l. pu⁹: r. j. e.
l. si p⁹. Ita nec procurator dñi manumittit: nisi in casu. j. cō. de ma. l. j. s. vlt.**

**Nō dñs
manumit/
tunt.**

Qui manumittere nō possunt: et ne in fraudem creditorum.

De hoc dixi. ff. e. tit. **Quis non possit ad libertatem peruenire.**
De hoc dixi. ff. e. qui. ad liber. procla. non licet.

Ex quibus causis serui pro premio libertatem accipiunt.

C Serui quos sunt liberi per beneficium legum / et iudicium / iniam / et suam strenuitatem: ut sunt qui tulerunt dominum raptorem: monetae falsatores: militum desertores: dominorum priorum infectores. **His enim quatuor casibus per suam perfidis libertate donandi sunt: ut tamen istorum seruorum dominus precipiat. j. e. l. ij. z. iij. z. iij. z. j. unde vi. l. meminerint.**

Ingenus. **Ille qui est ingenus propter manumissionem non amittit suam ingenuitatem: insti. de inge. s. vlt. olim tamen ingenus manumissus infra quinquennium poterat se ingenuitate repetere: sed hodie perpetue usque ad finem seculi poterit: ut. s. vbi causa. sta. agi. de. l. vlti.**

**Danu /
missionis
omunc.**

Communia de manumissionibus.
Commune est omnium manumissionum: quia omnis manumissio est datio libertatis: insti. de lib. in pn. Item per quemcumque modum processerit / contingit libertas. Item in grate manumissi nulla est differentia: nec in grate manumittentis: insti. de lib. s. vlt. z. infra. e. l. ij. dummodo sit maior. xx. annis. Item omnis manumissio potest fieri a domino vel sua vel eius liberis cuiuscumque gradus vel sexus vel suis vel emancipatis: ut infra. e. l. j. s. vlti.

Affertores

De hoc dixi. ff. e. ti. **De assertione tollenda.**
Liberalis causa olim per quosdam qui assertores dicebantur: eo quod asserbant eum liberum qui dicebatur seruus: exercebatur: quod quia vanum et friuolum erat: ideo tractat de ea: non ponenda sed tollenda. Et statuitur ut liberalem causam quis per se vel procuratorem agat.

Quibus ad libertatem proclamare non licet: et de rebus eorum qui ad libertatem proclamare prohibentur.

**Ordo cog /
noscentia
questionum.**

De prima parte dixi. ff. e. ti. De rebus autem eorum qui ad libertatem proclamare prohibentur: serua distinctionem. l. vlt. j. e. **De ordine cognitionum.**
Quia cum questione status concurrat quandoque alia questio: et dubitatur de qua prius sit cognoscendum / vel pronunciandum: ideo ponit de ordine cognitionum. s. liberalium tantum: de hoc insti. de act. s. prejudicialis. Sed supra de ordine iudiciorum generalior traditur doctrina de ordine causarum omnium liberalium et non liberalium: hic autem titulus specialis est propter libertatis querelas inductus.

De collusione detegenda.

De hoc dixi. ff. e. ti. **De statu defunctorum post quinquennium queratur.** **De hoc dixi. ff. e. ti. De longi temporis prescriptione que pro libertate et non aduersus libertatem opponitur.**

**Libertatis
prescriptio.**

De prescriptione que tuetur statum defuncti dixi: nunc de ea que status viuui tuetur. Si igitur quis fuerit in possessione libertatis per. xx. annos et sine interpellatione: amodo conueniri non potest: ut infra per totum.

De peculio eius qui libertatem meruit.

**Peculius
manumil.**

Dixi de persona patientis questione status: nunc de eius peculio ponit seculum viuui. Manumissio enim inter viuos videtur concessa esse peculium hoc ipso quod non admittit nisi in quibus casibus manumissio facta inter viuos perinde habetur: ac si facta esset in codicillis: ut supra de lib. col. s. sancimus. et. s. sed et si quis. Si autem quis manumittitur in vltima voluntate: remanet peculium

Codicis

penes successores manumittentis : nisi specialiter fuerit datū manumisso.

De senatusconsulto claudio tollendo.

Senatusconsultū claudianū loquebat cōtra libertatē: ideo tollendū fuit: erat em̄ olim p̄ vniuersitatē miserabilis acquisitio : ⁊ miserabilior libertatis amissio ex senatusconsulto clau. **S**ulius em̄ libera seruo amōre capta: si ei denunciata fuerat a dño/ne cōmiseretur seruo suo: ⁊ iudex sup̄ eo admonuisset eā: nec ipsa acquiesceret: suā substantiam perdebat: ⁊ libertatem amittebat: ⁊ fiebat ancilla domini denūciantis: infra. l. j. et instit. e. titulo

l. au. fe.
na. consul.

De nudo iure quiritem tollendo.

Sicut triplex distinctio erat in libertate vt dixi. s. de dedi. li. ⁊ de la. li. tol. Ita ⁊ in seruis: vt in quibusdā plenum: in quibusdam semiplenū: in quibusdam nudum: id est sine aliqua vtilitate haberēt dominū: quod tollit hęc lex: ⁊ omnes sunt pleni domini: vt hic in fi. ⁊ insti. de iur. per. in fi.

Quā ius
quiritem.

De vsucapione pro emptore ⁊ transactione.

Explicito tractatu de iure agēdi quod pditum est ad impugnandū: nūc de iure quod cōpetit ad defendēdum. Sed quia re^o se defendit per exceptionem: siue lōgi aut longissimi temporis prescriptionē: ⁊ per vsucapionē: qui ⁊ ipsa qualē ⁊ de facto parit exceptionē: vt. s. de iure do. l. in rebus: sed quā vsucapio dignior est ⁊ fauorabilior prescriptionē: idō p̄mo de ea. De materia hui^o ti. dixi. ff. e. ti.

Prescrip
tio.
vsucapio.

De vsucapione pro donato.

De hoc dixi. ff. e. ti.

De vsucapione pro dote.

De hoc dixi. ff. e. ti.

De vsucapione pro herede.

De hoc dixi. ff. e. ti.

Communia de vsucapionibus.

Vsucapionū cōtia hęc sūt: scz q̄ q̄s. p̄ suo possideat: nā ex p̄ducto possidēt quis corporalē teneat: nō tñ sibi sed dño rei creditor possidere: nec em̄ colono vlt̄ p̄ducto: lōge possessionis p̄scriptio q̄rit. j. e. l. j. Itē vt bona fides assit: alioquin non p̄cedit. j. e. l. vlt. Item vt res nō sit vitiosa. j. e. l. pe. ⁊ c.

Vsucapi.
communia.

De vsucapione trāformanda ⁊ de sublata

rerum differentia mancipi et nec mancipi.

Ex diuersitate locorū diuersa iura in vsucapionē statuebant: vt pote cū res mobiles in puincia nō poterāt vsucapi: ⁊ dicebant nec mancipi. In italia vero prescribēbatur res solo biennio: ⁊ ideo dicebant mancipi: quā poterant vsucapi. Mancipies autem dicuntur als cōductores salis: vt sup̄ de vect. ⁊ cōmis. l. si q̄s. Res aut̄ mobiles anno vbiq̄ vno vsucapiebant: hodie autē visum est nouā vsucapionē formā tribuere: vt sic dicamus de vsucapione trāformanda ⁊ de sublata re. diff. man. ⁊ nec man. id est idem ius est italicarum ⁊ prouincialium vsucapionum quātum ad tempus: ⁊ q̄tum ad dominij translationem: vt infra. e. in prin. l. ⁊ in fi. ⁊ insti. e. in principio.

Dāta q̄s.

De acquirenda ⁊ retinenda possessione.

De hoc dixi. ff. e. ti.

De prescriptione longi temporis decē vel viginti annorum. Ex possessione cum ti. prouenit p̄scriptio: ideo de ea. Et tractatur hic de p̄scriptione rerum immobilium ⁊ incorporalium. Sed quia in eis nedum longissimū: sed ⁊ longa p̄scriptio sibi vendicat locum. Quid sit p̄scriptio dixi. ff. de except. seu p̄script. de materia huius ti. ponit̄ insti. de vsucap. s. j.

In quibus cessat longi temporis p̄scriptio.

Prescrip/ **Qu**ando locū habz p̄scriptio lōgi t̄p̄is sup̄ posuit: nūc quādo cesset: ⁊ q̄dē
no quādo cessat. **C**essat p̄ p̄sonā ei⁹ cur⁹ est res: vt olim si fuerat pupill⁹: vel bodie etiā si fue-
 rit adult⁹: minor tamē. xxx. annis. s̄. in q̄. cau. i. inte. rest. nō est ne. l. vlt. p̄scri-
 ptio autē. xxx. annoz bene currit minori: nisi sit ipubes: ⁊ possit restitui. j. de
 p̄scrip. xxx. an. l. sicut. **S**ed etiā p̄scriptio q̄nquēnalis q̄ tuetur statū defūcti
 currit minori: nec restituit. s̄. de sta. defun. l. s̄. m̄. **I**tem de dote cauta ⁊ nō
 numerata: quādoq; currit minori ⁊ restituit: quādoq; nō. s̄. de tēp. in inte.
 resti. aut si minor. **I**tē cessat p̄scriptio p̄ qualitātē rei: vt si fuerit sacrosan-
 cta: publica p̄li romani ⁊ ciuitatis. ff. de vsucap. l. vsucapio. **I**dē in oibus
 reb⁹ vitiosis vel q̄st. **I**dē in reb⁹ mobilib⁹. j. e. l. ij. **I**tē cessat p̄pter causam:
 vt si q̄s nō possideat: vel mala fide possideat. **I**tē in omnib⁹ actionib⁹ per-
 sonalib⁹. j. ti. p̄or. l. nec. **I**tē in omnib⁹ mixt⁹ actiōib⁹. j. e. vn⁹: nisi in hē-
 reditat⁹ petitiōe: cū excedit terminos suos: vt. s̄. de vsucap. p̄ emp. notat.

Prescrip/ **Q**uibus non obicitur longi temporis p̄scriptio.
no nō ob/ **Q**uādoq; etsi vere cūcurrerit p̄scriptio: tamē effectu caret: hoc autē acci-
est. dit p̄pter istā probabiliē ⁊ necessariā absentia personē q̄ petit restitutionem
 ei⁹ temporis: qd̄ in vsucapione currit se absente. **E**t seruat hęc in militibus
 ⁊ vrozib⁹ militū expeditione occupat⁹ ⁊ i medicis: ⁊ in absentibus reipub.
 causa: vel i captis ab hostib⁹ ⁊ postliminio reuersis: vel in absentib⁹ fortui-
 to casu: infra. e. l. j. ij. ⁊. iij. ⁊. iij.

Prescrip/ **S**i aduersus creditorem.
no p̄tra ac/ **Q**ualiter p̄scribat̄ rei v̄dicationi gr̄a dominiū cōpetētū dictū est. **H**unc
ponē in rē. q̄liter p̄scribat̄ actioni in rem cōpetenti gr̄a iuris qd̄ quis habet in re: puta
 creditor habet hypotecariā actionē: quomō contra talē p̄scribat̄. **N**am
 diuturnū creditoris silentiū: id est decē anno. inter p̄sentes: ⁊. xx. inter ab-
 sentes: inefficacem quo ad effectum: actionē pignozis p̄sequendi constituit
 infra. e. l. j.

Recipiens **D**e quadrienniū p̄scriptione.
res a fisco. **D**e p̄scriptiōe q̄ tuet̄ emprozē dixit. **H**ūc de ea q̄ v̄ditiōē scz fisco q̄ rem
 alienā v̄dit vt suā: ⁊ de ea q̄ dat̄ aduersus eū. **E**t habz locū q̄drieniū p̄scrip-
 tio in bonis vacātib⁹ facta cōputatione q̄drieniū: ex q̄ ceperūt esse bona va-
 cātia: ⁊ denūciatū est fisco bona esse vacātia tē. de b. ff. de diuersis ⁊ tēpo.
 p̄e. l. intra. s̄. q̄drieniū: ⁊ de iur. fil. l. j. s̄. diuus: ⁊ insti. de vsucap. s̄. res.

Me rei dñice vel tēploz v̄dicationi t̄pi exceptiōe submoueat.
Non solū in p̄dictis causis cessat p̄scriptio longi temporis: sed etiam in
 alijs: puta si res sit dñica: id est principis: vel etiā reip. vel tēplozum: ta-
 lium enim res mobiles vel immobiles: nulla alienationis specie obstante:
 nulla longi temporis p̄scriptione officitē: ⁊ omni temporis diffinitione
 submota: principi vel tēplo/ vel reipublice debēt restitui. j. e. l. j. ij. et. iij.

De p̄scriptione. xxx. vel. xl. annorum.
Locum habet p̄scriptio. xxx. annoz cum p̄scriptio longi tēporis cessat:
 quod accidit p̄pter multa ⁊ varia: de q̄bus dixi sup̄ in qui. cau. ces. lon. tēp.
 p̄scrip. hęc em̄ p̄scriptio nō respuit vicia rerum personarum.

De annali exceptione italici cōtract⁹ tollenda: et de diuersis
 t̄p̄ibus ⁊ exceptionib⁹ ⁊ p̄scriptiōibus ⁊ interruptionib⁹ earū.

Quia olim i italico cōtractu ⁊ actionib⁹ ex eo cōpetētib⁹ annalis q̄dam
 exceptio obseruabat̄: ideo de ea. **E**t q̄a circa ea nimis difficultates erāt: po-
 nit de ea tollēda: vtilis em̄ erat ann⁹: ⁊ qd̄a eū extēdebāt in decēniū: alij in

Codicis

inqueniū. j. e. l. j. respō. Ponit etiā de diuersis tōibus z excep. z p̄scrip
tionibus de q̄bus dixi. ff. de excep. z p̄scrip. z ff. de diuer. z temp. p̄scrip.

De alluionib⁹ z pascuis z paludib⁹ ad aliū statū translatis. Alluio.

Supra q̄liter res ciuiler acq̄rant: nunc q̄liter naturalit̄ vt p̄ alluionē. Est aut̄ alluio lat̄is inuicēctū. i. aucrio z descriptio occulta: nō ita paula
tim adijciat vel detrahāt: vt intelligere nō possis quātū quoq̄ momento tēpo
ri adijciat vel detrahāt: insti. de re. diui. s. p̄terea. De paludib⁹ q̄s z pascu
is ad meliorē statū translatis idē dicit: scz vt sepatim debeant nō censerī/ff/
cur nec illud cēsebit. i. cōsū p̄stabit qd̄ p̄ alluionē ablatū est. j. e. l. vl. s. s̄lr.

De sententijs prefectorum pretorio.

Alium modū ciuilis acq̄sitionis ponit scz p̄ sententiā. Incipit ergo tra
ctare de officio iudicū: qd̄ p̄cipue in p̄nunciādis sententijs cōsistit. Et q̄a p̄e
fecti p̄torio maiores sunt ceteris magistratib⁹ z iudicibus: ideo de senten
tijs eorū z q̄ sine eoz p̄uilegia in sententijs z alibi. Triplici em̄ gaudēt p̄ui
legio: z trina specialitate legant: vt. j. B. ti. videre poteris. **Quō z quā**
do iudex debet ferre sententiā p̄sentib⁹ partib⁹ vel vna absente.

Snia p̄e/
ti p̄torē,

Habita plenissime negocij inquisitione: si quidē vterq̄: id est actor z re
us fuerint p̄sentes: quādo cumq̄ intra triennū poterit ferri sententia. l. p̄e
randū. s. de iudi. vel intra biennū z sex mēses iur. aut̄ ticozū: i aut̄. de litig.
s. om̄e. Si vō neuter eoz fuerit p̄sens. i. neq̄ actor neq̄ re⁹: nullo tpe ferē
snia. Si vō alteruter eoz fuerit p̄sens: alter vō absens. Si qd̄ re⁹ tm̄ est
absens nō p̄trabat heremodiciū. i. deserī videt̄ iudiciū: etiā p̄m veteres le
ges: sed potest p̄cedi ad diffinitiuā sententiā. Actore aut̄ absente z eo p̄e
sente contrahitur heremodiciū: per. l. p̄perandū. j. vt per aut̄. de liti.

Quō it/
dex sniam
ferre debz.

De sententijs ex periculo recitandis.

Quia sententiē sicut z medicinā cum periculo danē z recipiunt. Multis
itaq̄ modis snia est nulla: puta si iudex recitauerit nō sedēdo. Itē si nō lege
rit scriptā. j. e. l. j. Item si p̄ aliū z non p̄ se recitauit. j. e. l. vlt. in prin. Illa
tamē q̄ desūt snie possūt p̄ iudicē suppleri eodē die: scz q̄ p̄tinet ad cōsequē
tiam p̄torū statutorū: vt de fructib⁹ z sumptib⁹ z ff. de re. iud. l. paulus.

Sententia
nulla.

De sententijs z interlocutionibus omnium iudicum.

De hoc dixi. ff. de re. iudi. z ponit hic multa vicia p̄ter q̄ snia est nulla.

De sententia que sine certa quantitate profertur.

Quia quādoq̄ ferē sententiā: sed tamē sup̄ certa quantitate: ideo de ea.
Curare aut̄ semp̄ debet iudex: si possibile est vt certā rei ferat sententiā: vt
insti. de act. s. curare. vbi satis de hoc: z infra. e. l. hęc sententia.

Sententia
certa.

De sententijs que pro eo quod interest proferantur.

Quia incerta sepe ferē sententiā circa inesse: cū nō sit iudici expeditū in
quātū possit vel debeat extēdi interesse: puta cū etiā hodie multi dubitēt
inquantū p̄ndat̄ interesse. Est aut̄ interesse aliud cōmune: aliud cōuentū:
aliud singulare. Et dicit̄ interesse cōuentū p̄ciū: z de isto nō est hesitatio: q̄a
illud sicut cōuentū est debet p̄stari: nisi dolus alterius partis intercessisset.

Interesse
cōuentū.

Cōmune interesse/est quod in cōtractibus z in delictis regulare est: vt est/
metur: z in delictis semper: z in contractibus plerumq̄ estimatur. ff. ad. l.
fal. l. p̄cia. z istud p̄standū est solidum. **Singulare** autem interesse: est
quod estimatione singulari petit̄: id est singulare p̄cium rei: de hoc di. in

Cōmune.

Singulare.

reg. mora. lib. vj. et Bar. in. l. ff. de preto. sti. z doc. infra. e. l. j.

Iudex in/competens. **¶** Si a nō competenti iudice iudicātū esse dicatur. Iudex in cōpetēs est: licet in eā p̄senserim plurib⁹ modis: vel qz ipse nul lam iurisdictionē habebat: vt. s. de iuris. om. iudi. l. consensus: vel qz inter uenit error in ad eū dō ipm: vt cōpulsus sū in eū p̄sente. Itē p̄pter diuersi tatē rerū: puta datus est ad certas res: z de alijs p̄nūciat. j. e. l. j.

Pena iudi cis male iu dicantis

¶ De p̄na iudicis qui male iudicauit: vel eius qui iudicem vel aduersarium corrumpere curauit.

¶ Pena iudicis varia est p̄m q̄litate delicti. Si em̄ dolo malo iudicauit: vere obligat⁹ est ex maleficio: z tenet actione in factū: vel de dolo ad omne interesse z expē. z ad estimatiōē litis. Itē fit infamis. j. e. l. vl. Si autē pe cunia sit data vel p̄missa: tūc dari triplū: p̄missi duplū a comite puatay re/ rigi: z iudex dignitatē vel honorē amittet: z si civilī cā: Nā i criminali bonis omnib⁹ p̄fiscatis mittet in exiliū: in aut. vt liti. iudi. s. qui nō accepit: z s. si autē. Sunt z alię p̄ng: de quibus insti. de ob. ex quasi male. circa p̄n. z in. c. j. de re iudi. li. vj.

Sentia non rescindi

¶ Sententiā rescindi nō posse.

¶ Multa custodiēda i snie platiōe. s. dixim⁹: q̄ si diligētē fuerit obserua ta: vt i hac rubrica p̄tinet: snia nō poterit rescindi: vel ab eo q̄ iudicant vel a successore e⁹. j. e. l. i. nisi solitis modis: vt p̄ appellatiōē: p̄ i integrū re/ stitutiōē: p̄ supplicatiōē zc. Occasiōe autē omisē exceptiōis nō rescindi/ tur: vt. j. e. l. pe. nisi i casib⁹ q̄bus licet p̄emptoriā receptiōē p̄ponere post diffinitiuam zc.

Fructus expente litis

¶ Regularitē lite p̄tes. fructū rō semp̄ ē habēda. Et d: fruct⁹ q̄ ē deduc⁹ iustis simplicibus. Itē p̄stat fruct⁹ p̄cepti z p̄cipiēdi zc. Litis autē expensę olim victori nō p̄stabant a victo: nisi temere vocasset eū i ius. ff. de iudi. l. eū quē temere. Hodie autē regulare ē vt vict⁹ victori p̄demnet i expē. nisi in casib⁹ no. in ea. l. z in. c. calumniā: de pe.

Executiō i sniam de man.

¶ De executione rei iudicate.

¶ Parū esset sententiā ferri: nisi lata etiā mādaret executiōi. Vādā autē snia executiōi q̄n seruato ordine iudiciario z cā cognita/ p̄ucto debitorē vt p̄fesso lata ē snia ab eo q̄ habebat p̄tātē iudicādi: hoc ē a iudice cōpetēti: in/ fra. e. l. i. z. l. si vt. p̄ponis: Est autē executor: q̄ post sententiā inter p̄tes audi/ ta z discussa omni lite p̄rolatū iudicatę rei vigore ad effectū deducere vide tur: infra. e. l. pe.

Parime vsure

¶ De vsuris rei iudicate.

¶ Sepe contingit pecuniā in sententiā deductā elapso legitimo tpe nō sol ut: ideo supponit que p̄na z q̄n imponat nō soluētib⁹. Vaximis em̄ vsurę subijciunt: id est cētēsimis que currere incipiūt: demū post quattuor men/ ses a tēpore sententię computādos: si nō fuerit appellatū: aut si appellet: currunt a die confirmatiōis primę sententię: vt infra. l. i. et. l. eos. Interim autē: id est in quadrimestri tempore nulla omīno currit vsura.

Sentia iter alios acta

¶ Si plures vna sententiā condemnati sunt.

¶ Qualiter fiat executio p̄tra vnū damnatū dixi: nūc q̄lter si sint plures q̄ vna sententiā damnant: tales em̄. p̄ parte debent soluere: et potest ab eis exigi: z cōtra eos sententiā p̄ virili portione mādari executioni.

¶ Quibus res iudicata non nocet. Regulariter tradit i civilī z criminali cā sniaz inē alios latā alijs nō no

Codicis

cere vel in eodē negotio vel in fili. Siue hi q̄ expti sunt ciuilit̄ suo noīe cō-
tendebāt siue etiā n̄ra. Sed t̄ā nō p̄cedente vel sequēte volūtate n̄ra: etias
si tales erāt quib⁹ licebat agere sine mandato: vt. j. e. l. j. r. iij. r. iij.

Cominatiōes/epistolas/pgrāmata/subscriptio/
nes/auctoritatē rei iudicatē non habere.

Cp eplam p̄les iussit aliq̄ soluere pecuniā: effectū nō habet sententię
j. e. l. j. Itē subscriptio sn̄am cā cognita latā nō reuocat vel rescindit. ff. de re
iud. l. j. qd̄ iussit: r. l. ea q̄. r. l. iudex. Itē p̄sidiis interlocutio apud acta signa-
ta de duplo vel q̄druplo p̄stādo/nisi debitor satisfaciat: volūtas est potius
cōminatōis/q̄ sn̄ia iudicatōis: neq̄ em̄ oīs vox iudicis iudicati p̄tinet auctori-
tatē. j. e. l. interlocutio. Itē pgrāma nō habet vim rei iudicatē. j. e. pgrā-
ma. Est autē pgrāma p̄cedēs scriptura vt dicūt. i. q̄ p̄ plures puincias r̄ loca
destinat. Vel est pgrāma: cū idē diuersis tradit libellis/q̄si p̄cedens gram-
ma. i. l̄ra: sic em̄ plerūq̄ in corpe autē. ponit: vel p̄m p̄o. vt differat ab epi-
stola. Est pgrāma scriptura publice in albo p̄posita. j. l. ij.

One ver/
ba iudicis
habēt vim
sen.

Program-
ma.

CSi ex falsis instrumētis vel testimonijs iudicatū erit.

CSicut ex sentētia p̄pter omīssam solēnitatē: vt. s. ti. p̄ri. ita r̄ p̄pter ad-
iūctam falsitatē: vt hic.

CDe confessis.

CDe hoc dixi. ff. e. ti.

CRes int̄ alios acta alijs nō nocet.

CDicit̄ loquit̄ de iudicatis r̄ actis extra iudiciū. Sed. s. q̄b⁹ res iudi. nō
no. loquit̄ de iudicatē t̄m: r̄ q̄ ibi dicunt̄/h̄ potes repetere. Tradit em̄ hęc
rubrica vnā regulā cōtraria sunt casualia: de hoc in. c. pe. extra de re iudi.

Res inter
alios

CDe relationibus.

CQuia iudex q̄nq̄ dubitās cām ip̄am ante sententiā vel post: refert ad
p̄ncipē vel ad aliū p̄siliū cā: ideo de relatiōib⁹ ponit: de h̄ dixi. ff. de appella.

CDe appellationibus r̄ consultatiōnibus.

CQuia sn̄ia lata sūt appellatiōes r̄ p̄sultatiōes: id de his subiūgit de ap-
pel. dixi. ff. e. ti. Consultatio autē in hoc differt a relatiōe: quia aut iudex refert
negociū ad supiorē vel ad impatorē/ve instruat̄ ab eo q̄liter in tali cā debe-
at iudicare/ r̄ petit instrui super facti q̄litate. s. vt ea p̄ncipi notificata rescri-
bat: qd̄ sup̄ ea debeat p̄sumi: r̄ talis d̄r p̄sultatio. Aliq̄n iudex causam refert
supiorē: q̄ vult euitare onus iudicatōis: r̄ ista p̄rie d̄r relatio: de q̄. s. ti. p̄ri.

Consulta-
tio

Relatio

CDe t̄pib⁹ r̄ reparatiōib⁹ appellationū seu cōsultationū.

CQuā r̄ q̄liter fiat appellatio dixi: nūc intra q̄ tēpa exercet̄: de hoc dixi. ff.
q̄n r̄ inter q̄ temp. appel. sit: hoc addito q̄ hodie vnus t̄m fatalis est dies:
id est annus vnicus: infra quē debet appellator exequi appellatiōē p̄m se:
Aut si iusta causa intercesserit/alius annus indulget̄: r̄ ita erit secundus fa-
talis: quo transacto/lite nō cōpleta/rata manet sentētia: vt in aut. de his q̄
ingre. ad app. col. v. de hoc in. c. cū sit romana: de appella.

Annus ad
p̄sequēdū
appella.

CQuando prouocare non est necesse.

CDe hoc dixi. ff. que sen. sine app. rescin.

CQuorū appellationes recipiuntur.

CDe hoc dixi. ff. a qui. ap. non li. r̄ de app. reci. vel non.

CSi pendente appellatione mors interuentat.

CDe hoc dixi. ff. e. titu.

De his q̄ p̄ metū iudicis nō appellauerunt.

Supra dixit q̄ appellatio facta nō examinatur: hic eōtra q̄ nō facta habet p̄ facta ⁊ examinatur: puta si q̄s p̄ metū nō appellauerit: itellige q̄ fuerit iust⁹ met⁹: ⁊ talis q̄ in p̄stantē cadere potuit: de h. j. e. l. vlti. ⁊ ff. de. reg. iur. l. in omnibus: ⁊ de app. l. cū quidam. de app. reci. l. antepe.

Appellatio vni⁹ p̄/ de alteri

Si vnus ex pluribus appellauerit.
Docuimus. s. quō appellatio appellanti p̄sit: nunc exponam⁹ quō per appellationē etiā alij nō appellati appellatio facta p̄ficiat. Nā si in vna eadēq̄ cā vnus appellauerit: eo q̄ ista appellatio p̄nunciata est: ei q̄q̄ p̄dest qui nō appellauerit. j. e. l. si vna. de hoc in. c. vna snia. extra de app.

Possessio momenta.

Si de momentanea possessione appellatū fuerit.
Q̄n appellatio reijciat⁹ p̄pter auctoritatē iudicis dictū est: nunc audi q̄n reijciat⁹ p̄pter vtilitatē ipsius rei de qua lis est: puta si seraf sup momentanea possessione: vbi appellatio nō admittit⁹: fore q̄ expectat⁹ pleni⁹ examinari negociū in causa p̄rietat⁹. Est autem possessio momentanea si agat⁹ de possessione retinenda per interdictum vti possi. vel vtrubi: vel adipiscende p̄ interdictum quorum bonorum: vel quorum legatorum: vel recuperandi p̄ interdictum vnde vi. Est enim apta durare per momentum penes euz qui vicit. Si em̄ ille q̄ succubuit incōnienti p̄bat de p̄rietate: statim eam recuperabit per sententiam. de hoc in. c. j. de cau. posses. et p̄rie.

Notio appellatio

Heliceat i vna eadēq̄ cā tertio puocare: nec p̄ duas scētētiās iudicū q̄s diffinitio p̄fectoꝝ roborauerit eos retractare.
A scētētia appellat⁹ regularit̄ semel ⁊ sc̄do: S; tertio nō: vt dicit. Et q̄ dicit eadēq̄ cā imprope dicit. vt p3. ff. de inoffi. tes. l. circa. ⁊ no. s. de p̄cur. l. itademū. Sed p̄ indēnitatē litigatoꝝ ⁊ rei de q̄ querit⁹ dicit cā appellatiois eadē eē cū p̄ncipali.

Qui bonis cedere possint.
De bonis auctē iudicis possidēdis seu venūdandis: et de separatione bonorum.

De hoc dixi. ff. sub p̄p̄is ti. **De priuilegio fisci.**
De h dixi. ff. de iure fil. sunt et alia multa priuilegia q̄ h ti. colligi possunt.

De priuilegio dotis.
Non solum fiscus: sed etiam mulier pro dote priuilegium habet. Et no. q̄ hic titulus dicit de priuilegio quod habet inter personales actiones. Sed de eo quod hyabet circa hpothecariam dicitur. j. qui po. in pig. l. fi.
De reuocandis his que in fraudem creditorū alienata sunt.
De hoc dixi. ff. de his que in frau. cre.

Liber octauus. **De interdictis.**

Quorum bonorum.
Quorum legatorum.
Unde vi

Si p̄ vim vel alio mō absentis turbata fuerit possessio.

Possessio absentis

Dictū est supra de turbata possessione p̄ntis: nūc de possessione absentis. Est autē sciēdū q̄ absentis possessio q̄nq̄ p̄ vim: q̄nq̄ p̄ rescriptū p̄ncipis turbat⁹. Et si q̄dē turbat⁹ p̄ vim expulsis his q̄ detinebāt noie absentis: dat⁹ conditio ex lege ista ad recuperandū possessionē. Si autē turbat⁹ p̄ rescriptū im/

Codicis

peratoris: vel interlocutione iudicis/nō sit ideo inouatio possessōis: qz ne
gocioz merita partiū assertionē pandunt: qz p nimia instantiā littere impe
trate sūt. j. e. l. vi. z extra de i. inte. res. c. cū explis: z d sen. z re iudi. l. cū illi^o.

¶ Qui possidetis.

¶ De hoc dixi. ff. e. ti. ¶ De tabulis exhibendis.

¶ De hoc dixi. ff. e. ti. dixi. ¶ De liberis exhibendis seu deducendis.

¶ Et de libero homine exhibendo.

¶ De hoc dixi. ff. in pprijs ti. ¶ De p̄cario z saluiano interdicto.

¶ De hoc dixi. ff. in pprijs ti. ¶ De edificijs priuatis.

**¶ Quia p̄ interdicta de qb^o. s. puata edificia defendunt z tuent z cōstituē
da fieri impetrant: ideo de his dicit: q̄ possint vel teneant edificare vel refi/
cere priuata edificia.**

¶ De operis noui nunciatio.

**¶ Quidā habent hic sup lege: de operis noui zc. ppriā rubricā: sed nō est
necessaria. Satis est ptinet hęc lex ad supiorē materiā s̄m glo. nostram. Et
nota q̄ hęc nūciatio sit tribus modis: vt. ff. de no. ope. nū. l. pupil. s. memi/
nisse: de hoc dixi. ff. e. ti.**

**¶ Nūciatio
nouo op̄is.**

¶ De operibus publicis.

**¶ Ad extructionē z restauratiōē pōtū z aqueductū z muroz: oēs cer/
ratim facta operaz z pecuniay collatione cōcurrere debent. Nec aliq̄s ab
huiusmodi cōsortio dignitatis vel religionis p̄uilegiū se excusare debebit. j.
e. l. ad portus: z de priui. aug. do. l. absit. z in aut. de eccle. ti. s. ad hęc.**

**Publica
opera**

¶ De ratiocinijs opey publicoy z patrib^o ciuitatū.

**¶ Fuerat olim p̄cōsulib^o z p̄sidib^o puinciarū p̄missum p̄ discussionib^o ra
tio cinoy publicoy z ciuiliū redditū: siliquā vnā ex singulis erogandis so
lidis vēdicare. Hęc hodie patrib^o ciuitatū eoy necessitatib^o hęc siliqua de
putat. j. e. l. vna. z in aut. sed hodie. s. de epi. z cle. ¶ Ubi etiā exponit qd sit
siliqua. Ciuitatū aut patres dici p̄nt defensores ciuitatū: q̄ quidē p̄lebi z ru**

Siliqua

ficiati/parētis vicē exhibēt. s. de defen. ciui. l. in defensoribus.

**Ciuitatus
patres**

¶ De pignozibus z hypothecis.

¶ De hoc dixi. ff. e. ti. dixi.

¶ In quibus causis pignus tacite contrahatur.

¶ De hoc dixi. ff. e. ti. dixi. ¶ Si aliena res pignori data sit.

**¶ De hoc dixi. ff. que res pig. ¶ Que res pignori obligari possūt
z qualiter z quando pignus contrahatur.**

¶ De hoc dixi. ff. e. ti. z ff. de pig.

¶ Qui potiores in pignore habeantur.

¶ De hoc dixi. ff. e. ti.

¶ De his qui in priorū creditorū locū succedunt.

¶ De hoc dixi. ff. e. ti.

¶ Si antiquior creditor pignus vendiderit.

**¶ Qualiter in ius p̄oris creditoris vel p̄ pactū vel solutiōē aliquis succe
dat dictū est: nūc qualiter succedat per venditiōē. Antiquiorē tñ creditore
vendente pignus/sequētes creditores vel debitores pignus aduocare nō
posse. j. e. l. j. in p̄n. nisi p̄mus creditor vendiderit fideiussori qui tenebat ei
vel nō vendiderit secūdo creditori. ff. de distrac. pig. l. ij. z l. cū secundus. s.
j. vel nisi creditor p̄mus vendiderit sub eo pacto: vel liceat debitori pign^o
recuperare. ff. de pig. act. l. si cum venderet.**

**Creditor
antiqui.**

¶ Si cōmunis res pignori data sit.

¶ Re quā h̄s aliq̄s cū alio cōem/nō pōt obligare socio iūto/nisi p̄portioe sua. *l. j. c. l. j. r. ff. p. fo. l. nemo. filio* tñ rōne p̄tis rē cōem pōt in solidū aliena re: vt. *l. s. de co. re. alie. l. ij. ergo* r̄ multo magis obligare potest.

¶ De p̄torio pignore: r̄ vt in actionibus etiā debitorū missio p̄torij pignoris p̄cedat.

**Dignus
p̄torij.**

**Judiciale
pignus**

**Effectus
pignoris**

¶ Qualiter p̄ cōuentionē pign^o p̄stituat/dicitū ē. Videam^o q̄liter p̄stituat p̄ p̄torē siue p̄ iudicē. Et q̄dē cōstituit p̄ missionē in possessionem. ff. de pig. act. l. nō est mix. s. sciendū. Et erit p̄torij pign^o si fiat missio ex ea causa quā p̄tor: iubet fieri: puta vt caueat p̄ legatis: vel de damno infecto/vel in operis no. nūci. de ope demoliēdo. **Judiciale** autē est/cū iudex iubet mitti i possessionē ex officio suo vt mandet exretutioni diffinitiuā sententia. Et primo capiunt̄ mobilia: scđo imobilia: tertio peruenit ad nomina. **Effectus** autē ois pignoris hic est: vt creditor in eo habeat retentionē r̄ actionē hypotheccariam/si ceciderit a possessione culpa sua. *l. i. vlti.*

¶ Si in causa iudicati pignus captum sit.

¶ Specialiter tractat de eo pignore qđ captū in causam iudicati. i. p̄ iudicato exequendo. Et certe olim post duos menses pignus in causam iudicati captum distrahere licebat. ff. de re iudi. l. debitoribus. Sed hodie nō nisi post quattuor menses: vt. *l. s. de execu. rei iudi. l. vlti.*

¶ Si pignus pignori datum sit.

¶ Nō solū a dñis/sz etiā ab antedñis res obligant̄: puta ab his q̄b^o sunt obligate: pōt em̄ pign^o pignori dari: r̄ dat̄ actio ex empto secūdo creditori quaten^o id est qđ dñi vtraq̄ pecunia debet. Si q̄ vtraq̄ pecunia non fuerit debita/qđ cōtingit vtraq̄ soluta: vel etiā altera/pignus perimit̄. ff. de pig. l. grege. s. pignori.

Partus pignoris.

¶ De partu pignoris r̄ omni causa. **¶** Sicut locū habet hypotheccaria actio p̄ ancilla obligata: ita etiam locū habet p̄ partu r̄ p̄ omni causa vel accessione. i. partu secūdo vel tertio. In ancilla tñ distinguit̄: cōcipit apud debitore vel apud extraneum r̄.

¶ De remissione pignoris.

Pign^o remittitur

¶ Quandoq̄ voluntate expressa creditoris dissoluit̄ pignus: vt si creditor remittat pignoris obligationē. ff. de pac. l. si tibi. s. de pignore. Et idem si remittat debitū vel in perpetuū vel ad tempus: nam infra tempus obstat̄ exceptio. ff. e. l. soluitur. r̄. e. ti. diri.

Chyrographariā pecuniā pign^o retineri possit.

¶ Etia ob chyrographariā pecuniā pign^o retineri possit. **¶** Quia soluta pecunia dissoluit̄ obligatio/ r̄ cessat hypotheccaria: nō tñ cessat retentio pignoris: sicut p̄sens rubrica indicat. **¶** Aut em̄: Etiam ob chyrographariā pignus retineri possit. Quasi diceret: nō solū retinet̄ p̄pter eaz p̄ qua est obligatū: sed etiā ob chyrographariā. i. eā que debet sine pignoris obligatōe: cur^o p̄batio chyrographo p̄tinet̄: qđ si nō cōtinet̄: idem tamen dicendum est posse retineri pignus: vt dicit hic glo. rubri.

¶ De distractione pignoris.

¶ De hoc. ff. e. ti. diri.

¶ Debitore venditionē pignoris impedire nō posse.

¶ Rubrica fatis clara est in se: plane oblatōe pecunię debite cur̄ vsuris et creditore nō accipiēte facta cōsignatio impedit venditionē. *l. j. c. l. j. r. q̄.*

¶ Codicis

¶ Si vendito pignore agatur.

¶ Contingit sepe vendito pignore agi: de quo hic titulus tractat: cui com-
petat et qualis actio: quod prosequere ut in littera.

¶ De solutione pignoris.

¶ Luitio pignoris fit per solutionem vel satisfactionem totum debiti: ut. j. e. l. j. et
vl. Est enim luere pignus redimere. Sicut dicimus: luo pignus / et luo pignus: nam
pignus soluitur pignus: quod enim crimine tenet obnoxium: cum pignus a pristina liberat
obligatione. Ser. sup. r. en. de hoc dixi. ff. q. mo. pig. vel hyp. sol.

¶ Pignus
luere

**¶ Si vnus ex pluribus heredibus creditoris vel debito-
ris partem suam debiti soluerit vel acceperit.**

¶ Licet vnus ex heredibus creditoris partem debiti accipiat non tamen iudicat ceteris:
quod minus quilibet hereditum pignus possit insolidum vendicare. j. e. l. j. et ij. Ideo
est in heredibus debitoris: ut non possit ceteris vno soluente: quod minus creditor pi-
gnus distrahat et insolidum: ut. ff. fa. her. l. heredes. §. idem iuris.

¶ Si pignoris conventionem numeratio pecunie secuta non sit.

¶ Quicquid locum habet in exceptione non numeratam pecuniam ubi agitur pro
nali actione ad id petendum quod non est numeratum: eadem quoque hic repetatur si
agatur hypothecaria.

¶ De iure dominij impetrando.

¶ Quia creditor pignus ex pacto vel lege elapso biennio vendere potest: et fieri potest
quod nemo velit rem comparere: et necessarium est creditori salutem iure dominij eam possi-
dere: consilium creditori ex qua benignitate ut denunciaret debitori post biennium
si pignus debitor est: vel si absens est: adeat creditor iudicem: et exponat ei denunciati-
onem factam. Ipse etiam iudex per apparitores debet manifestare debitori si
potest: quod creditor vult iure dominij pignus possidere: et ei debet statuere tem-
pus intra quod soluat pecuniam creditori. Non soluta autem pecunia ad tempus
potest creditor adire principem: ut ei concedat rem eandem iure dominij possi-
dere. Sicut habebit eam in suo dominio.

¶ Impetrat
dominij
pignoris

¶ De pacti pignorum et commissoria lege in pignorum rescindenda.

¶ Licet in venditionibus seruetur lex commissoria: in pignore tamen non seruetur
ut habes hoc titulo.

¶ De exceptionibus siue prescriptionibus.

¶ De hoc dixi. ff. e. ti.

¶ De iniquis.

¶ De hoc dixi. ff. e. ti.

¶ De contrahenda et committenda stipulatione.

¶ De hoc dixi. ff. de ver. ob.

¶ De inutilibus stipulationibus.

¶ Inutiles dicuntur stipulationes non ut quibus nulla afferat utilitatem: sed quod viti-
ose sunt et ius interpositum. Quod contingit vel ratione personarum stipulantium et promit-
tentium. Item ratione rei: omnium quae deducuntur per stipulationem. Item ratione absentis / et
ratione dissensus. Item ratione ineptae praescriptionis: de quibus late infra. e. ti. explicat.

¶ Inutiles
stipulatio

¶ De duobus reis stipulandi et promittendi.

¶ De hoc dixi. ff. e. ti.

¶ De fideiussoribus et mandatoribus.

¶ De hoc dixi. ff. e. ti.

¶ Denovationibus et delegationibus.

¶ De hoc dixi. ff. e. ti.

¶ De solutionibus et liberationibus.

¶ De hoc dixi. ff. e. ti.

¶ De acceptilationibus.

¶ De hoc dixi. ff. e. ti.

¶ De euictionibus.

¶ De hoc dixi. ff. e. ti.

¶ Creditorum euictionem non debere.

¶ Creditor differt ab aliis alienantibus: quod si vendit pignus ut creditor: non tenet
nec de euictione nisi specialiter promittat: quod facere non debet nisi ex consuetudine:

¶ Creditor
quoniam tenet
euictionem.

liere id faciat: an inuitat: et utrum sponsam suam vel aliam etc.

De emendatione seruatorum.

Cons olim potuit occidere seruū: in sti. d. his q̄ sūt sui vel ali. sur. §. j. S; hodie distinguit: occidat iusta cā: vt tūc nō teneat. ff. de ver. ob. l. q̄ seruū. An sine iusta. et tunc aut volūtate sua/aut casuali culpa etc. infra. e. l. i.

De emendatione propinquoꝝ.

Titulus iste tribuit p̄tāre seniorib⁹. Apinqs corrigēdi minorz delicta. p̄ q̄ licate criminis: cū moderamine tū qdā/et iure q̄si patrie po. vt i immēsu nō extendat hęc licētia. **C**ad legē corneliā de sicarijs.

CDe hoc dixi. ff. e. ti. **C**De his q̄ parētes vel liberos occiderūt. **C**De hoc dixi. ff. ad. l. pom. de par.

De maleficis et mathematicis et ceteris similibus.

Malefici **C**De his illi q̄s vulg⁹ maleficos appellat: et q̄ dicūt se scire aliquā artē diuina; nādi: bi appellant̄ mathematici: a mathēsis qd̄ est diuiniatio. Diuinat̄ em̄ vel circa somnia: vel i volatu q̄ auspices: vel in garritu auīū q̄ augures. Et omnes tales patiunt̄ capitalē p̄nā. infra. e. l. i. Sūt et alij q̄ arte magica vt te innocentū insidiant̄: animos mulierū ad libidinem fleccunt: et bi bestijs subūciunt̄: vt. j. e. l. multi. Idē forte si veneno. j. e. l. i. et hi etiā tenent̄ lege cornel. vt dixi. ff. ad. l. cor. de sicca. **C**De sepulchro violato.

CDe hoc. ff. e. ti. dixi. **C**Ad legē faulā de plagiarijs.

CDe hoc dixi. ff. e. ti. **C**Ad legem viscēlliam.

Viscēllia **C**De lex locū habet quando libertus appetit ea que ingenuis tū conueniunt: puta aspirat ad honores et dignitates/asserendo se ingenuū esse. Si autem libertum se fateatur: et penuria sit hominū: poterit eligi. ff. d. decu. l. eos qui.

CAd legem corneliā de falsis.

CDe hoc dixi. ff. e. ti. **C**De his q̄ sibi ascribūt in testa mēto.

CDe falsis in genere dixi: nūc in specie de quodā: qd̄ licet nō sit falsum: puniūt tamen vt falsum. j. e. l. senatus.

CDe falsa moneta.

Falsa mo/
neta **C**Falsū nō mō p̄dictis modis cōmittit̄ et puniūt/ sed etiam in moneta: ideo de ea ponit̄: qz grauior: imponiūt p̄na q̄ super alio falso. Et habet locū hęc accusatio: cū quis fabricauit falsam monetā vel fabricari fecit: v̄ super eo dedit consiliū: vel nō. p̄hibuit eam fabricari: qui tamen in totū formare noluerit: iusta penitentiā excusatur. ff. ad. l. cor. de fal. qui falsam.

De mutatione nominis/ cognominis et pronominis.

Mutare nomen **C**Si ingenuus nomen/ vel pronomē/ vel agnomen muret: si quidem in fraudem: tenetur. l. cornelia: alioquin contra. Seruo autē mutare nō licet: infra. e. l. j. et ff. ad. l. cor. de fal. l. si falsi. de hoc solet dici i. pg. gre. compilationis: et in prog. li. vi.

CAd legem iuliam de ambitu.

CDe hoc dixi. ff. e. ti. **C**Ad legem iuliam reperundarum.

CDe hoc. ff. e. ti. **C**De crimine peculatus.

CDe hoc. ff. e. ti. dixi. **C**De crimine sacrilegij.

CDixi. ff. de crimine pecu. **C**De Seditiosis: et his qui plebem audent contra rempublicam colligere.

Seditio **C**Seditio dicit̄ quasi seorsū itio: qz in diuersū vadūt: aliosqz trahūt: vel a sedo as. p̄ contrariū: vt dicit̄ glo. hic sup rubro. Et dicit̄ seditio quietis publicę turbatio: infra. e. l. i. et j. de hoc no. §. vi. dist. seditiosarios ea ibi per

Codicis

arch. Jo. an. de iuu. eccl. c. decet. li. vj. Et tales cōcitantes seditionē puniā tur pēna capitis: vt no. in. l. denūciam^o. **C**. de his q̄ ad eccl. cōfugiunt: dixi aliqd. ff. ad. l. iul. ma. **Q**uando ciuillis actio criminali p̄iudicet: z an vtrags ab eodem exerceri poterit.

C Dixi de ordinariis criminib^o: nūc de extraordi. p̄mittit tñ cōmunē titu/ lum ad p̄cedentiā z ad sequentiā: si ex eodē crimine cōpetat ciuillis actio et criminalis accusatio: an vna p̄iudicet alteri vel pro/ vsus/ vel interim. **S**z dic q̄ nō p̄iudicat p̄ vsus/ nisi in actione z accusatiōe iniuriāz. ff. de iniu. l. p̄tor. §. j. z. l. q̄ senatus. **S**ed interim p̄iudicat: vt. ff. de pub. iu. l. interdū. z. ff. vi bo. rap. l. ij. §. j. de hoc glo. insti. si qua. pau. fe. dic. sup. rubio.

C De crimine expilate hereditatis.

C De hoc. ff. e. ti. dixi. **C** De vi bonoz raptoroz actione.

C De accusatione violentie/ z de eius pēna/ dixi. ff. ad. l. iul. de vi. pub.

C De crimine stellionatus.

C De hoc. ff. e. ti. dixi. **C** De iniurijs.

C De hoc. ff. e. ti. dixi. **C** De famosis libellis.

C De hoc. ff. e. ti. dixi. **C** De abigeis.

C De hoc. ff. e. ti. dixi. **C** De nili aggeribus nō rumpendis.

In egypto nō pluit: sed nilus certis tēporib^o excurrit/ z inundat agros: ideo aggeres/ id est alti cumuli vel coaceruatiōes/ aut molles fiunt: vt aquā cōtineant. Est aut̄ nili aggeres rumpere: id est valla fluentis nili/ de p̄p̄ijs z vetustis vsibus intra. xij. cubitū vsurpare: qd̄ nefas est/ z damno sissimus in egypto: ideo hoc quasi lese maie. crimē est: ideo in eodem loco vbi rupit aggeres vel valla vsurpauerit/ flamma comburet.

C De his q̄ latrones vel malis criminib^o reos occultauerint.

C De hoc dixi. ff. de rezeptoribus. **C** De requirendis reis.

C De hoc. ff. e. ti. dixi. **C** De questionibus.

C De hoc. ff. e. ti. dixi. **C** De abolitionibus.

C De hoc. ff. ad senatusconsultū tur. **C** De generali abolitione.

Ista a solo p̄ncipe indulget: vt. ff. ad turp. satis dixi.

C Et infra certū tēpus criminalis questio tenetur.

In accusatiōe p̄ficiēda certū tēpus. i. bienniū statutū est. j. e. l. vl. fall. in certis casib^o no. s. de iud. l. p̄perandū: z in aut̄. vt cle. ap. p̄pi. epi. §. pe.

C Ad senatusconsultum turpilianum.

C De hoc dixi. ff. e. ti. **C** De calumniatoribus.

C De hoc dixi. ff. e. ti. **C** De pēnis.

C De hoc. ff. e. ti. dixi.

C Et sine iussu p̄ncipis certis iudicibus liceat confiscare.

Inter ceteras pēnas vna est cōfiscatio: quā cuiuslibet iudici imponere nō licet/ nisi q̄ bz merū iperiū. ff. de iur. om. iud. l. iij. z de offi. p̄si. l. illicitas. §. q̄ vniuersas: z hoc qñ cōfiscatio fit ex cōsequētia pēnē. j. ti. j. l. ij. z. iij. **S**ed qñ cōfiscatio fit p̄ncipaliter/ vt p̄pter incestas nuptias: z tūc quia est ordinaria pēna statuta p̄ legē: q̄libet mgr̄at^o de ea cognoscere pōt/ etiā municipalis.

C De bonis proscrip̄toroz seu damnatorum.

C De hoc dixi. ff. e. ti. **C** De bonis eoz q̄ mortē sibi cōsciuerunt.

C De hoc. ff. e. ti. dixi. **C** De sententiam passis z restitutis.

